

۵۹

همنشین بهار : خاطراتِ خانه ی زندگان

(۸۵۰ کتاب و مقاله درمورد زندان)

آرش

مقالات و پژوهش هایی از ۱۷۰ نویسنده و پژوهش گر در باره ی:

F A R H A D . N L

ادبیات تبعید یا مهاجرت؟ * ادبیات زندان در تبعید * جنبش مبارزاتی زنان در تبعید * مروری بر روند تشکیلاتی سازمان های چپ در تبعید * ترانه سرایی در تبعید * داستان نویسی و نقد و پژوهش ادبی در تبعید و مهاجرت * مقالاتی در باره ی تبعید و مهاجرت * سینمای تبعید و مهاجرت * خاطره نویسی در تبعید و مهاجرت * تناثر تبعید و مهاجرت * شعر تبعید و مهاجرت * طنز در تبعید و مهاجرت * نشر و انتشارات در تبعید و مهاجرت

مهر ۱۳۸۶ اکتبر ۲۰۰۷

مدیر مسئول و سردبیر: پرویز قلیچ‌خانی

دبیر تحریریه: نجمه موسوی

دبیران همکار این شماره: بهروز شیدا و اسد سیف
*****

همکاری شما آرش را پر بارتر خواهد کرد
حک و اصلاح مقالات با موافقت نویسنده است
آراء و عقاید نویسندگان، لزوماً نظر آرش نیست
پس فرستادن مطالب امکان پذیر نیست
ما مطالبی را که فقط برای درج در آرش ارسال شده باشد چاپ
خواهیم کرد ضمناً، پس از انتشار آرش، چاپ آن مطالب در
سایت‌ها و نشریات، پس از گذشت دو ماه با ذکر منبع، آزاد است.

تلفن و فاکس سردبیری

تلفن: ۰۲۰ ۶۲۰ ۱۳ ۶۲۲۵
فاکس و تلفن: ۰۱۳۹۸۳۱۶۵۷ گد فرانسه
E-mail
arashmag@yahoo.fr
parvzighlich@hotmial.com

تار نمای آرش

www.arashmag.com

آدرس پستی آرش

Arash - Ghlichkhani - 2 AV Du GAL
de Gaulle - 95360 Montmagny - FRANCE

آرش نشریه‌ای است فرهنگی، سیاسی و اجتماعی که از بهمن ماه ۱۳۶۹ (فوریه ۱۹۹۱) در فرانسه منتشر می‌شود.

اشتراک سالانه برای شش شماره

اروپا: چهل (۴۵) یورو، سایر نقاط جهان معادل ۵۵ دلار آمریکا

طرح های جلد: فرهاد فروتیان

طرح های داخل مجله: فرهاد فروتیان، حجت کسرائیان و ...

با شکر از: امیل عزیز به خاطر کمک‌های فنی بی‌درغاش برای راه

اندازی تارنمای آرش

کمک‌های مالی رسیده:

هواداران اتحاد فدائیان در آمریکا، دوهزار دلار / ابطی شیکانو
۱۰۰۰ دلار / امیر و محمد سن خوزه ۷۰۰ دلار / بیژن و دیوید سن
خوزه ۲۵۰ دلار / بیژن پاریس ۳۶۰ یورو / رضا ۲۴۰ یورو

تک فروشی این شماره: ۲۰ یورو در اروپا

۲۵ دلار آمریکا، در کانادا، آمریکا و استرالیا

همکاران این شماره ی آرش:

- ۴- ادبیات تبعید و مهاجرت: نجمه موسوی، ملیحه تیره گل، پیمان وهاب زاده، میرزا آقا عسگری (ماتی)، علی رضا زرین.
- ۲۰- ادبیات زنان در تبعید: مهدی اصلاتی، ثریا علی محمدی، احمد موسوی، بهروز جلیلیان، مینا انتظاری، فریبا ثابت، محمود خلیلی، ثریا زنگباری، تهمورث کیانی، رحمان درکشیده، آناهیتا رحمانی، ایرج مصداقی، شهاب شکوهی، فرخ قهرمانی، منیره برادران، اکبر شالگونگی، محمد زاهدی، عزت مصلی نژاد، همنشین بهار، سودابه اردوان، نوریمان قهاری، مسعود نقره کار و اصغر داوری.
- ۱۲۹- جنبش مبارزاتی زنان در تبعید و مهاجرت: هایده مغیسی، شهلا شفیق، شهرزاد مجاب، شهین نوایی، نیره توحیدی و نجمه موسوی
- ۱۶۸- خاطره نویسی تبعید و مهاجرت: اسد سیف، ژاله پیرنظر، سیروس آموزگار، مهدی خانبابا تهرانی، حمید شوکت، بهرام جویینه و هایده سپهر.
- ۱۸۶- داستانی نویسی و نقد و پژوهش ادبی تبعید و مهاجرت: بهروز شیدا، رضا دانشور، رضا قاسمی، هومن عزیزی، بیژن اسدی‌پور، شهلا شفیق، رضا براهنی، کورش بیت‌سرکیس، کوشیار پارسا، مهرداد درویش‌پور، محسن حسام، عباس صفاری، کافیه جلیلیان، شقایق شایان، مرتضی میرآقایی، سهراب رحیمی، یاشار احد صارمی، اسد سیف، مهرنوش مزارعی، نسیم خاکسار، مهری یلفانی، ناصر شاهین‌پر، مهدی استعدادی، شاد، اصغر سروری، رضا صفوی‌نیک، شهره شاهین‌زاده، رضا اغنمی، شکوفه تقی، سودابه اشرفی، حسین نوش‌آذر، جلیل دوستخواه، قلی خیاض، شهرروز رشید، حسین دولت‌آبادی، شهرام قنبری، باقر مومنی، ناصر مهاجر، حسن زرهی، خسرو دوامی، علی لاله‌جینی، سعید هنرمند، فرزین ایران‌فر، مسعود مافان.
- ۲۳۷- ترانه سربازی تبعید و مهاجرت: ایرج جنتی عطایی، لیلی نیکونظر، رها افشار، سعید کریمی و گفتگو با داریوش اقبالی.
- ۳۲۸- مقالاتی در رابطه با تبعید و مهاجرت: نجمه موسوی، ژاله احمدی، امیر حسن پور، اسماعیل توری علا، احمد سیف، فرامرز یوبا، پیمان وهاب زاده، مسعود نقره کار، یادای از نبوشا فرهی و ساویز شقایب.
- ۳۸۱- سینمای تبعید و مهاجرت: آران جاویدانی، عباس سماکار و بصیر نصیبی.
- ۴۱۸- مروری بر تشکیلات سازمان های چپ در تبعید: مرتضی محیط، سعید رهنما، بهرام رحمانی، سیامک سیامند، مهدی سامع، جابر کلیمی، نوکل، هاشم، مصطفی مدنی، بدی شیشوانی، پرویز نویدی، علی کشتگر، مهرداد باباعلی، محسن حیدریان، روبین مارکاریان، بهزاد مالکی، ابراهیم علی زاده، عمر ایلخانی، علی جوادی، کاک ابراهیم، مجید زیربخش و هادی جفرودی.
- ۴۶۷- نثر تبعید و مهاجرت: مقالاتی از: ابراهیم مکی، اصغر نصرتی، مجید قلاج زاده، پیرخ حسین بابایی، سیمین متین، بهروز به نژاد، کامران نوزاد، رامین یزدانی، علی و سام بدری، حمید عبدالملکی، رضا جعفری، اصغر داوری و ناصر رحمانی نژاد.
- ۵۲۹- شعر تبعید و مهاجرت: منصور خاکسار، ابراهیم رزم آرا، اسماعیل توری علا و شعرهایی از: مریم هوله، سیامک غفاری، میرزا آقا عسگری، شیما کلباسی، هادی ابراهیمی، ناتام، ابراهیم رزم آرا، پرویز مگری، نعمان جمالزاده، مانا آقایی، ماندانا زندیان، مینا دارستانی، فرامرز پورنوروز، شهرروز رشید، هومن عزیزی، اکبر ذوالقرنین و نجمه موسوی.
- ۵۴۷- نشر و انتشارات تبعید و مهاجرت: اسد سیف، باقر مرتضوی، مهین قاسمی، بیژن نامور، مسعود مافان، حمید مهدی پور، حسن زرهی، جعفر مهرگاتی، ساسان قهرمانی، س. جاتملو، مجید روشنگرو هادی ابراهیمی.
- ۵۷۲- طنز در تبعید و مهاجرت: عزت مصلی نژاد، حمید رضا رحیمی و عبدالقادر بلوچ.

آن چه در زیر می خوانید، تلاش چندین ماهه ی همیار خوب ماست که بدون تلاش شبانه روزی او و همیاری برخی از دوستان مشترک، در این مدت کم، امکان پذیر نبود. یادآوری چند نکته نیز ضروری است:

متن به علت طولانی بودن، کوتاه شده است. همانگونه که همنشین گرامی تاکید کرده است این لیست «کتاب شناسی زندان» به معنی دقیق کلمه نیست. امید که با تلاش ارزشمند گردآورنده و همیاری دیگر همبندیان، در آینده ای نزدیک شاهد انتشار "کتاب شناسی زندان" باشیم..

آرش

خاطراتِ خانه ی زندگان

(۸۵۰ کتاب و مقاله در مورد زندان)

همنشین بهار

من این روزگاران اسارت بزرگ را، نه در نوحه سرائی بر ویرانه ها و طلب مصرانه از آسمان ها، بلکه در گردآوری و آمار برداری های بر هم انباشته مان صرف کرده ام، دارائی هائی که هیچ دشمن پیروز نمی تواند از ما برباید، یادمان ها... بله یادمان ها

رومن رولان

ادبای زندان در تبعید

ناسرائملک را صور، اسرافیل و ستارخان جا می‌زدند و کودتای ۲۸ مرداد را قیام ملی! و شلاق به دستان دهه شصت را مصدق! و منتسکیو! قائل می‌کردند.

***

اگر «خسبیه» (زندان نامه و شعر زندان) را تنها به قصیده‌ای که شاعر در زندان و مربوط به حبس خود ساخته، محدود نکنیم، اگر بپذیریم که فرهنگ خسبیه یا فرهنگ زندان بخشی از فرهنگ مردم به شمار می‌رود و دریچه های تاریخ را بر روی ما می‌گشاید، نگاهمان به زندان نویسی و ادبیات زندان متفاوت می‌شود.

«خسبیه» های خاقانی شروانی و فرخی یزدی، «ناله از حصار نای»، و سوز و گداز امثال مسعود سعد سلمان، نقدبرگرایی کور و ندیدن نظم ستمزاد، شکایت از شبی و بنه در سول که در سروده‌های زندانی دوره صفوی (ابوالقاسم امری) و ملک الشعرای بهار، هم دیده می‌شود، آرام جای خود را به چالش کشیدن استبداد می‌دهد و به جای نقالی و وقایع نگاری «ایام محبس» علی دشتی، نقادی «بزرگ علوی»، و وقایع نمایی کتاب «نه زمستن، نه مرغ» می‌نشیند.

از تعریف رسمی «خسبیه» که عبور کنیم، می‌توان و باید آثار ارزشمندی را که زندانیان سیاسی در زندان خلق کرده‌اند، «خسبیه» نامید.

به نظر من «گنجینه خواف» آیه الله مدرّس، «زمان نادره» سید جعفر پیشه وری، نامه های سرگرد جعفر وکیلی، «تقریبات» دکتر محمد مصدق، «گذشت عمر» دکتر شایگان، تحقیقات عبدالحسین نوشین روی شاهنامه، «توبه اهو خانم» علی محمد افغانی، «زمین سوخته» احمد محمود، «برتوی از قرآن» آیه الله طالقانی، «داستان تکامل و خلقت انسان» دکتر یدالله سبحانی، «باد و باران» و «پدیده‌های جوی» مهندس بارزگان، «غزل شماره هفت» مهدی اخوان ثالث، «قصیده لیخند چاک چاک» محمد شمس لنگرودی، «زمن» «اتار خندان» غلامحسین ساعدی، «اهمنشین یا کلیندر»، محمود دولت‌آبادی، «شناخت اجتماعی هنر» علامهزاده، «آهنگ‌های فراموش‌شده» احمد شاملو، «سرود ایران اختر شانه» عباس رستگار، «تاریخ سی ساله» بیژن جزینی، دنیامیسم قرآن موسی خیابانی... و ترجمه کتبی چون:

«از اعماق» اسکاربایلد «فیروز میرزا»، «هیاهوی بسیار برای هیچ» شکسیر (عبدالحسین نوشین)، «خانم وارن» برناردشو (بزرگ علوی)، «ذن آرام» نولوخوف (به آذین)، «جنگ شکر در کوبا» ژان پل سارتر (جهانگیر افکاری)، «منشاء حیات» آپارین (هاشم بنی طرفی)، «تاریخ اجتماعی هنر» آنرول هلووزر، (مجید امین مؤید)، «تاریخ فلسفه غرب» برتراند راسل و «شناس اسرار امیز» (Mysterious Stranger) مارک توین، (نجف دریا بندری)، «Priglasenie barona na Mungayusen» «منجراهای بارون مونچهنزن» (سرور استیاتیان)، و آثاری در باره پاولوف و فروید... که در زندان و زیر سایه دیکناتوریت تهیه شده اند. همه و همه - نوعی «خسبیه» است.

همچنین کارهای نمایشی هنرمندانی چون: ناصر رحمانی تژاد در زندان‌های قصر و قزل حصار، «انسان فقط بوسیله ی بان نمی‌میرد» اثر Forge Dize، نمایشنامه «مرگ در برابر...» و اجرای «برده آخر نمایشنامه تلوی» و «مملکت شکسیر و برخی آثار «پرست» مثل «گالیله» و «چهره‌های سیمون ماشار»... و «چشم در برابر چشم» ساعدی (توسط زندان زندانی در رژیم پیشین) - «خسبیه» است.

یادآوری کنم که در زندان های بعد از انقلاب هم، از اینگونه «خسبیه» ها، داشته‌ایم «مانیفست جمهوری خواهی»

***

البته «صاحب کار» برخی از کتبی که در زندان های جمهوری اسلامی نوشته شده، بازجویان بوده اند و شماری از اینگونه کتب، بفرموده نگاشته شده‌است. (مثل خاطرات فردوست، کزراهه طبری...)

***

آنچه در این نوشته برجسته شده، خاطرات و روایت زندانیان رژیم های شاه و شیخ و کتب و مقالاتی است که به نوعی به زندان و زندانیان و کشتار دگر اندیشان پرداخته است. با این یادآوری که شناسنامه کامل آثار زندان فقط با تلاشی جمعی به سرانجام می‌رسد، به نکات چند اشاره می‌کنم:

- این لیست به این دلیل که نام جزئیات مربوط به یک اثر را ارائه نمی‌دهد، «کتاب شناسی زندان» به معنی دقیق کلمه نیست.

- در این فهرست نام «ناکسن» نیز دیده می‌شود و روشن است که ماهیت خاطره نویسانی چون ازغندی و هادی غفاری یا صفر قهرمانی و مرضیه اسکونی، قابل قیاس نیست.

- جدا از کتب و مقالات مربوط به زندان، به زبانه سروده‌ها، نثر هنری و فیلم‌های مربوط به زندان و نیز به سایت‌هایی که مسئله زندان را برجسته می‌کنند - اشارات کوتاهی کردم.

- می‌دانیم که تاریخ شفاهی مکتب جدیدی در تاریخ نگاری است که از حدود سه دهه پیش ظهور کرده است. تاریخ شفاهی، ثبت و ضبط رویدادها و حوادث برای تاریخ نگاری به شیوه غیر مکتوب هم هست. در حال حاضر مؤسسات شفاهی مقدمه ای برای تاریخ مکتوب هم هست. در حال حاضر مؤسسات مختلفی درباره تاریخ شفاهی ایران در خارج از کشور وجود دارد که پروژه تاریخ شفاهی هاروارد، تاریخ شفاهی جنبش چپ در ایران، بنیاد مطالعات ایران و تاریخ شفاهی یهود (درباره یهودیان ایران)، از جمله آن‌ها هستند در همین رابطه آقای حمید احمدی با بسیاری از حادثه سازان تاریخ معاصر ما مصاحبه‌های بازرگانی انجام داده است.

«بیژاری از شب فریب است اگر در سبیش روز نرته ای نخوانیم»، امیدوارم امروز و فردا تکلیف تا حاضرتری که در اصل متعلق به مردم شریف میهن ما است گم و گور نشود و بخصوص پای صحبت خانواده زندانیان که در اصل بار همه محنت‌ها بر دوش آن‌ها بوده است، بنشینیم.

یا اعتقاد به این واقعیت که «یرانی بدون زندان، شکنجه و اعدام ممکن است»، و از دیون سب تار، گل صبح خواهد شکفت، به برخی از آثاری که به زندان‌های شاه و شیخ می‌پردازد و من به آن دسترسی داشته ام، نگاه می‌کنیم.

خاطرات و اسنادی در باره ی زندان‌های دوره پهلوی:

۱- ایام محبس - علی دشتی (چاپ ششم: خرداد ۱۳۵۲ انتشارات میرکبیر) ایام محبس، یادداشت هایی است که عی دشتی در اثنای سه ماهه حبس نگاشته و ابتدا در قسمت باورقی شفق سرخ (از شماره ۱ تا ۱۵) به طبع رسید. پس از آن نیز چندین بار چاپ و منتشر شد و اینک به چاپ هفتم رسیده است.

۲- خاطرات نصرت الدوله فیروز (ایام محبس در زندان نظقبه و قصر) این یادداشت ها در بخشی از جلد دوم کتابی که به سال ۱۳۷۰ با عنوان اسناد و خاطرات و آثار فیروز میرزا نصرت الدوله از سوی انتشارات نشر تاریخ چاپ و منتشر شده مندرج است.

۳- مجموعه مکاتبات، اسناد، خاطرات و آثار فیروز میرزا فیروز (نصرت الدوله)؛ به کوشش منصوره اتحادیه (نظام مافی)، سیروس سعدوندین؛ نصرت الدوله در زندان قصر بازداشت بود. زندانی که از جمله به دستور و تلاش خودش در سمت وزیر عدلیه ساخته شده بود.

۴- تیمورناتس در صحنه سیاست ایران، باقر عاقلی، نشر جویبدان، تهران ۱۳۷۱

۵- تیمورناتس هم که خود را نابان زندان قصر بود، در همانجا زندانی شد و آنگونه که پیشه وری روایت کرده، بد جوری به ذلت افتاد!

۶- واقعه اعدام جهنم‌سوز و ریشه های اجتماعی و سیاسی آن، نجفعلی پسیان، مدبر، تهران، ۱۳۷۰

۷- زندگی نامه محرمعلی شمیده، از بنیانگذاران سازمان جوانان کمونیست و اتحادیه های کارگری به کوشش بهرام حویینه، آلمان ۱۳۷۲

۸- خاطرات زندان از: ع شمیده (یاکو) ۱۹۸۰

۹- قیام افسران خراسان - روفسور احمد نظامی، کتبر، تهران ۱۳۶۵

۱۰- یادداشت‌های زندان - جعفر پیشه وری، ناشر: سپین تهران

۱۱- خاطرات و یادداشت‌های زندان، پیشه‌وری، (پن بار در یاکو و بعد از انقلاب پنجاه و هفت در «مابین زمان» منتشر شد. بنیاد حفظ) «کتب یادداشت‌های زندان» نوشته پیشه‌وری، بعد از شهریور ۱۳۷۰ با امضاء

مستعار سیمرخ، ابتدا زیر عنوان «زندان تا کشتن» در «روزنامه داد»، درج شد. «هفته‌نامه ناهید» هم دنباله آن را منتشر کرد. بعد تمام این یادداشت‌ها در روزنامه «آزیر»، تجدید چاپ شد.

۱۲- خاطرات دوران سیری شده، (خاطرات و اسناد یوسف افتخاری)، به کوشش کاوه بیات و مجید تفرشی، نشر فردوس، تهران، ۱۳۷۰

- ۲۲- گذار از بوزخ - ناصرزریخت، نشر آتیه ۱۳۸۰ (در این کتاب وصیتنامه زریخت و نامه‌هایش به باقر مؤمنی به همراه مقاله بی مفصل از مؤمنی را می‌خوانیم.)
- ۲۳- گذار از صوغان - گفتگوی حمید احمدی با مرضی زریخت نشر ققنوس ۱۳۸۲
- ۲۴- یادداشت‌های زندان، از ۱۹۲۸ تا ۱۹۴۲ اردشیر آوانسیان، حزب توده ایران، به کوشش علی دهباشی، انتشارات شهاب، تهران ۱۳۷۸
- ۲۵- تقریرات دکتر مصدق در زندان، به اهتمام سرهنگ جلیل بزرگمهر وکیل مصدق در دادگاههای نظامی، و با کوشش ایرج افشار، تنظیم شده، تهران، انتشارات فرهنگ ایران زمین، ۱۳۵۹
- ۲۶- خاطرات شاپور ریپورتر (ناشر... سال...)
- ۲۷- خاطرات حسین مکی، انتشارات علمی-تهران (به انگلیسی هم ترجمه شده، لندن و نیویورک، ۱۹۸۶، انتشارات کروم هلم) این کتاب از جمله به چهره پشت پرده کودتای ۲۸ مرداد شاپور ریپورتر اشاره می‌کند، فردی که مورخین تا این اواخر چندان از او نمی‌گفتند.
- ۲۸- زندان فلک الافلاک، خلیل ملکی، مجله فردوسی، تهران، ۱۳۳۵
- ۲۹- خاطرات سیاسی خلیل ملکی، تهران پاییز ۱۳۶۸ - شرکت سهامی انتشار
- ۳۰- خاطرات سیاسی خلیل ملکی (با مقدمه همایون کانونزبان)، انتشارات رواق، پاییز ۱۳۶۰
- ۳۱- خاطرات روزنامه نگاران زندانی «خلیلی ملکی»، «احمد ناظرزاده کرمایی» و «ایرج نبوی» - گردآوری و تدوین: سید فرید قاسمی (تهران: نشر آبی، ۲۰۰۴، چاپ اول)
- ۳۲- دفاعیات خسرو روزبه در دادگاه تجدید نظر نظامی، انتشارات حزب توده (لیته انتشارات حزب توده، دفاعیات روزبه را با حذف بخش‌های مربوط به زور محمد سعود و انتقاد از رهبران توده ای منتشر کرد و نام آن را «دفاعیات خسرو روزبه، قهرمان می» گذاشت.)
- ۳۳- از ترکی تا دوشنبه - محمد روزگار (استکهنم، انتشارات ارش، ۱۹۴۴)
- ۳۴- دینبی آرائی - باقر مومنی، انتشارات خجسته، تهران ۱۳۸۴
- ۳۵- نیم قرن مبارزه - خاطرات دبیر کل حزب دموکرات عبدالله حیاتی
- ۳۶- یادهایی از گذشته (خاطرات دکتر غلامحسین فروتن) به کوشش: علی دهباشی تهران، انتشارات سخن، ۱۳۸۰
- ۳۷- افسانه ماه سروان توپخانه غلامعباس فروتن (بعد از انقلاب بصورت چاپ سفید در ایران منتشر شده، و هم اکنون در سایت «راه توده»، می‌توان مطالعه نمود.)
- ۳۸- خاطرات محمدمهدی عدخدایی (مروری بر تاریخچه فدائیان اسلام) ناشر: مرکز اسناد انقلاب اسلامی محل نشر: تهران تاریخ نشر: ۱۳۷۹
- ۳۹- رفقای بالا - منوچهر کی مراد (تهران اردیبهشت ۱۳۷۴ ناشر: شاپورز)
- ۴۰- خاطرات سیاسی، ایرج اسکندری (بخش نخست)، به کوشش بابک امیرخسروی و فریدون آذرتور، پاییز ۱۳۶۶
- خاطرات ایرج اسکندری (مؤسسه مطالعات و پژوهشهای سیاسی)
- خاطرات سیاسی ایرج اسکندری، بکوشش علی دهباشی، چاپ اول، انتشارات علمی، تهران، ۱۳۶۸، چاپ دوم، انتشارات علمی، ۱۳۶۸ چاپ سوم، انتشارات علمی، ۱۳۷۹
- یادمانده‌ها و یادداشت‌های پراکنده - ایرج اسکندری به کوشش بهرام چوبینه، آلمان، انتشارات مرد امروز
- ۴۱- کتاب سیاه یا کتابچه حقیقت (به دستور تیمور بختیار اداره فرمانداری نظامی در ۱۳۳۴ در پی دستگیری شبکه‌های نظامی حزب توده پرونده‌های بازجویی و محاکمه‌های آنان را با عنوان کتاب سیاه درباره افسران حزب توده منتشر کرد. گفته‌اند که امان‌الله قریشی از سران نام حزب توده کتاب اخیر را به نام تیمور بختیار تألیف کرده است)، چاپ اول: تهران اسفند ۱۳۳۴، چاپ دوم: آمریکا، کالیفرنیا ۱۹۸۹، انتشارات جهان
- جالب اینجاست که با اقتباس از امثال تیمور بختیار و سرهنگ زیبایی، در نیمه‌ماه سال ۱۳۷۷، در تهران جزوه‌ای با نام مشابه (کتابچه حقیقت)، انتشار یافت که از ارتباطات داخلی و شیوه دستگیری رهبران حزب توده و اعمال پس از انقلاب این تشکیلات... صحبت می‌کند. «حمید احمدی» در واکنش به آن «کتابچه حقیقت، پدیده نوظهوری در عرصه جنگ روانی...» را نوشته است.

- ۱۰- دفاعیات احمد کسروی از سرپاس مختاری و پزشک احمدی، به کوشش بهاماد آزادگان، خاوران پاریس ۱۳۸۳
- ۱۱- محاکمه محاکمه گوان، تهران، - «م- گلبن» و «ی- سرفی»، نشر نقره، تهران ۱۳۶۳ (در مورد مباحثات دادگاه عاملان کشتار مدرتس، آرائی، فرخی و سردار اسعد)
- ۱۲- راهبان خطر (در مورد زندان با اشاراتی به مهندس علوی، علوی، آرائی، سعید سلطانی پور...) - باقر مومنی، خاوران ۱۳۸۵
- ۱۳- خاطرات یک زن توده‌ای، اولین زن قزاق در ایران - راضیه ابراهیم زاده، کتن، ۱۳۷۳ چاپ جدید: توسط نشر آیدا در آلمان، ۲۰۰۵ (با عنوان «خاطرات یک زن ایرانی» هم چاپ شده است)
- خاطرات یک زن توده‌ای - راضیه ابراهیم‌زاده (به کوشش: بهرام چوبینه نشر: دادار)
- ۱۴- پنجاه و سه نفر، بزرگ علوی، انتشارات جاویدان، تهران، ۱۳۵۷ (بار اول در سال ۱۳۲۳ منتشر شده، در سال ۱۳۵۷ انتشارات امیرکبیر، و بعداً در سال ۱۳۸۴ نشر «نگاه»، آن را تجدید چاپ کرده است)
- ۱۵- پنجاه نفر، سه نفر - جلد اول از خاطرات دکتر انور خامه‌ای (چاپ اول، ایران انتشارات هفته، ۱۳۵۷-چاپ دوم آلمان غربی انتشارات نوید)
- ۱۶- دفاعیات تقی آرائی یک اثر فناپذیر، (فدراسیون محصلین و دانشجویین ایرانی در آلمان فدرال و برلین غربی، سال...)
- دفاعیات دکتر آرائی در دادگاه ۵۲ نفر - دنیا دوره چهارم شماره یک و دو سال ۱۳۴۲
- روزنامه اطلاعات از تاریخ ۱۱ تا ۲۶ آبان سال ۱۳۱۷، بخشی از جریان محاکمه آرائی را درج کرده است.
- ۱۷- مرگ ستارگان - دکتر س. وحدت نیا، (در این کتاب به شلاق خوردن دکتر آرائی در زندان قصر و انداختن او بدون هیچ گونه لباسی در سلول مرطوب، اشاره شده است.)
- ۱۸- توریوز در خاک، «یادداشت‌های سید ابوالقاسم انجوی شیرازی در زندان خاک» - آدینه ۵۶ و ۵۷، نوروز ۱۳۷۰ - به اهتمام میهن صداقت بیشه (نشر چلو ۱۳۸۴)
- ۱۹- از تهران تا استالین آباد، محمد تربتی، نشر نقطه، تابستان ۱۳۷۹
- ۲۰- کتاب آرزو، (عباس - اسکندری) در ۱۳۲۲ ش، در دو مجلد، از سوی مؤسسه مطبوعاتی پروین، منتشر شد. انتشارات غزل، زمستان ۱۳۶۱
- در جلد اول، به تقلید از «کتاب خلیسه»، یا خواب‌نامه محمدحسن خان اعتمادالسلطنه، به محاکمه خیالی مخالفان حکومت مشروطه و حقوق ملت، در دوره سلطنت رضاشاه، پرداخته است، البته پایان ماجرای این محاکمه روشن نیست... (عباس اسکندری نزدیک به ده بار، در دوره رضا شاه بازداشت و هر بار، پس از تحمل چند ماه زندان، آزاد شده است.)
- ۲۱- محاکمات سیاسی در ایران از سال ۱۳۳۳ تا ۱۳۵۷ - بهروز طبرانی، نشر علم سال ۱۳۸۱، در مورد دستگیری‌های پس از ۲۸ مرداد که رژیم شاه تهیه نموده است و اسناد باززنی دارد

ادبیات زندان در تبعید

۶۱- خاطرات جهانگیر تقصالی به کوشش: یعقوب توکلی انتشارات سوره
 ۶۲- درهای زندان گشوده خواهد شد، اطلاعات فشرده ای از رفتار رژیم ضد
 ملی و ضد دموکراتیک شاه، با مخالفین سیاسی، - احسان طبری
 (۱۳۴۹ سالنامه حزب توده به مناسبت پنجاهمین سال تأسیس حزب
 کمونیست ایران و سی امین سال تأسیس حزب توده ایران)
 ۶۳- خاطرات آلبرت سپهرلیان (برگی از جنبش کارگری کمونیستی ایران)
 ناشر بیدار ۱۳۷۹
 ۶۴- محمد نخشب به روایت اسناد - روح الله بهرامی (نشر: مرکز اسناد
 انقلاب اسلامی ۱۳۸۳)
 ۶۵- هفت سال در زندان آبراهمهر - احمد آرامش، تهران: انتشارات بنگاه
 ترجمه و نشر کتاب ۱۳۵۸، (احمد آرامش، در ۲۴ مهر ماه ۱۳۵۲ در پارک
 لاله به وسیله ساواک ترور شد)
 ۶۶- پیکار من با اهرمین: یادداشت های زندان - احمد آرامش: به
 کوشش خسرو آرامش، انتشارات فردوسی و انتشارات مجید، آبی تا
 ۶۷- خاطرات یک چریک در زندان، یوسف زرکار، انتشارات چریکهای فدایی
 ۱۳۵۱، انتشارات جبهه ملی خارج از کشور، مرداد ۱۳۵۳، (نکشر انجمن
 دانشجویان و محصلین ایرانی در برلن غربی، تیر ماه ۱۳۵۵)
 ۶۸- حماسه مقاومت، (چریک فدائی خلق رفیق اشرف دهفانی سخن
 می گوید) اشرف دهفانی، انتشارات جبهه ملی ایران خارج از کشور (بخش
 خاورمیانه)، چاپ دوم خرداد ۱۳۵۳، بهمن ۱۳۵۷
 ۶۹- لحظاتی از زندگی صفر قهرمانیان، (خاطرات صفرخان) بهروز حقی، نشر
 آذربایجان، آلمان، کلن، آذر ۱۳۷۲
 ۷۰- خاطرات صفرخان (صفر قهرمانیان) ۳۲ سال مقاومت در زندان شاه / در
 گفتگو با علی اشرف درویشیان، تهران، نشر چشمه، ۱۳۷۸
 ۷۱- درد زمانه، (خاطراتی از سال های ۱۳۲۰-۱۳۵۷)، علی عمونی، تهران،
 ۱۳۷۳ نشر آفران ۱۳۷۷ و نشر اشاره، تهران ۱۳۸۰
 ۷۲- داد بیداد (خاطرات زنان زندانیان سیاسی در زمان شاه دو جلد) - به
 کوشش ویبا حاجبی تبریزی، جلد اول صحافی و چاپ باقر مرتضوی، کلن -
 آلمان، اسفند ۱۳۸۱، جلد دوم، انتشارات فروغ، کلن - آلمان، خرداد ۱۳۸۳،
 انتشارات فروغ، و نیز انتشارات «بازتاب نگار»
 [داد بیداد - اعمال دادی که به بی داد می انجامد. دادی که جوهر و اصل آن
 بی داد است. بیدادی که به شکل های گونه گون طی قرن ها بر جامعه ما اعمال
 شده و به رایج شدن ضرب المثلی مردمی انجامیده: ای داد بیداد!...]
 ۷۳- بر فراز خلیج، خاطرات محسن نجات حسینی، تهران، نشر نی، سال
 ۱۳۷۹ و ۱۳۸۰
 ۷۴- سفر بر بالهای آرزو، نقی حمیدیان، انتشارات آرش، اسنکهلم ۲۰۰۴
 ۷۵- شکوفه های انار، عباس مظاهری، توسط گفتگوهای زندان منتشر شده،
 کلن، سال هشتاد و پنج
 ۷۶- پادشاه زندان ها، کاوه داداش زاده، نشر نارنجستان، چاپ دوم ۱۳۸۵
 ۷۷- در گذر خیال - ناصر کاخساز (نشر نیما - اسن آلمان ۲۰۰۲)
 ۷۸- از آن سال ها و سال های دیگر، حمزه فراهتی، فروغ کلن، پائیز ۱۳۸۵
 ۷۹- شصت سال خدمت و مقاومت - خاطرات مهندس بازرگان ناشر: رسا
 سال هفتاد و پنج
 ۸۰- یادداشت های روزانه مهندس بازرگان - بخش زندان، ناشر...
 ۸۱- خاطرات سید احمد صدر حاج سید جواد، ناشر...
 ۸۲- شریعتی به روایت اسناد ساواک - سه جلد ۱۳۷۸ [آینگونه کتاب ها را
 موسسه ای موسوم به «مرکز اسناد انقلاب اسلامی»، منتشر کرده است.]
 ۸۳- ششصد شب تنهایی - دکتر علی شریعتی
 بعد از رهایی از بند از دکتر شریعتی تعبیر ۶۰۰ شب تنهایی، شنیده شده
 است. این خاطرات جدا از کتاب دو جلدی «گفتگوهای تنهایی» است که
 امیدوارم بعدها پیدا شود.
 ۸۴- دکتر علی شریعتی، دیدار در زندان (با دکتر شریعتی) - رضا برامنی
 (هم میهن شماره ۳۰ سال هشتاد و شش)
 ۸۵- یادهای ماندگار (خاطرات من و همسرم) - فریده کمالوند (همسر
 دکتر اعظمی) نشر اشاره، تهران ۱۳۸۱
 ۸۶- برگی از تاریخ، گروه دکتر اعظمی و یاران - اتحادیه جوانان
 سوسیالیست انقلابی

۴۲- شکنجه در رژیم شاه - سعید صمدی پور، ناشر: مرکز اسناد انقلاب
 اسلامی
 ۴۳- میهمان این آقایان - م.به آذین، تهران، ۱۳۴۹ (چاپ اول آن در سال
 ۱۳۵۲ در آلمان منتشر شد. نشر آگاه، ۱۳۵۸ در سال ۱۳۷۱ نیز تجدید چاپ
 شده است)
 ۴۴- از هر دری... (زندگی نامه سیاسی - اجتماعی م به آذین)، نشر
 جامی تهران، ۱۳۷۲ (دو جلد آن چاپ شده و جلد سوم تا هفتم آن مجوز
 انتشار نگرفته است. به آذین خود در فصلنامه «گیلان ما» (شماره تابستان
 ۱۳۸۰) نوشته است که جلد های بعدی تا کنون به صورت دست نویس نزد
 ماندند...)
 ۴۵- ناگفته ها - خاطرات مهدی عراقی چاپ اول پاریس ۱۳۵۷، توسط
 موسسه خدمات فرهنگی رسا، نیز در سال ۱۳۷۰ به چاپ رسیده است.
 ۴۶- خاطرات من از زنده یاد حسین فاطمی، تنظیم از مگری (گویا در میان
 اسنادی که کودتاچیان از خانه دکتر مصدق، غارت کرده بودند، خاطرات دکتر
 حسین فاطمی و نامه های او به همسرش نیز، بدست آمده است. این خاطرات
 دوران اختفای پس از کودتا را به تصویر می کشد.)

۴۷- خاطرات و مبارزات دکتر حسین فاطمی به کوشش: بهرام افراسیابی،
 انتشارات سخن بهار ۱۳۷۰
 ۴۸- سازمان افسران حزب توده ایران - محمد حسین خسروپناه، نگاه نو،
 شماره ۳۳، تابستان ۷۶. نیز انتشارات شیرازه، تهران، ۱۳۷۷
 ۴۹- سازمان افسران حزب توده ایران از درون - محمد حسین خسروپناه،
 انتشارات پیام امروز، تهران، ۱۳۸۳
 ۵۰- خاطرات ابراهیم یونسی با عنوان از «بازجویی تا تیرباران»، (بخشی از
 زندگی نامه منتشر نشده نویسنده با عنوان «کسی شبیه خودم»)
 ۵۱- انگیزه (خاطراتی از دوران فعالیت حزب توده) - سرگرد غلامحسین
 یقینی، تهران: موسسه خدمات فرهنگی رسا، ۱۳۷۳
 ۵۲- گزارش های محرمانه شهرداری جلد اول، (۱۳۲۴ - ۱۳۲۶) و جلد دوم
 (۱۳۲۷ - ۱۳۲۸) - مجید تفرشی، محمود طاهراحمدی، تهران، سازمان
 اسناد ملی ایران، ۱۳۷۱
 ۵۳- حسن ضیاء ظریفی، از دانشگاه تهران نا قتلگاه اوین - دکتر ابوالحسن
 ضیاء ظریفی - انتشارات امین در ۱۳۸۳
 ۵۴- خاطرات مریم فیروز (تهران مؤسسه تحقیقاتی و مؤسسه تحقیقاتی و
 انتشاراتی دیدگاه ۱۳۷۳)
 ۵۵- گفتگوی حمید احمدی با محمود روغنی از اعضای پیشین حزب توده
 ایران
 ۵۶- «ناله کوک» (برگ سبز)، خاطرات غنی بلوریان ترجمه رضا خیری
 مطلق (انتشارات موسسه خدمات فرهنگی رسا ۱۳۸۲)
 ۵۷- کتاب مرتضی کیوان، به کوشش شاهرخ مسکوب، تهران، کتاب نادر
 ۱۳۸۲
 ۵۸- فصولی از تاریخ - ضیاءالدین الموتی (تهران چاپخش ۱۳۷۰)
 ۵۹- خاطرات کریم حسامی (یازده جلد) [...]
 ۶۰- خاطرات عبدالرحمن فاسملو (ناشر... سال...)

ادبیات زندان در تبعید

- ۸۷- سازمان مجاهدین خلق از درون - محمد مهدی جعفری (نگاه‌امروز ۱۳۸۱)
- ۸۸- گفتاری در باره شکنجه و زندان - سازمان مجاهدین (جزوه)
- ۸۹- هوشیاری انقلابی، مبارز اسیر در زندان - سازمان مجاهدین (جزوه)
- ۹۰- طرح فرار من (رضا رضانی) - سازمان مجاهدین
- ۹۱- زندان شاهنشاهی، نشریه بیگ مبارز، دی ماه ۵۴ - انجمن محصلین و دانشجویان ایرانی در برلن غربی
- ۹۲- یادداشت هایی از زندان تهران، ۱۳۲۲ (-)
- ۹۳- یادداشت های زندان: سال ۱۹۲۸ - ۴۲، استکهلم ۱۹۷۹
- ۹۴- اعدام های دسته جمعی بر پایه اظهارات یک شاهد عینی - راه توده سپتامبر ۱۹۹۷
- ۹۵- آخرین دفاع گروه فلسطین در دادگاه نظامی (دفاعیات شکرالله پاک نژاد) - فدراسیون محصلین و دانشجویان ایرانی در آلمان فدرال و برلن غربی
- ۹۶- از دیدار خویشین (یادنامه زندگی) - احسان طبری، به کوشش ف. شیوا (فرهمنده)، نشر باران سوئد
- ۹۷- خاطرات کیتوری، مؤسسه تحقیقاتی و انتشاراتی دیدگاه
- ۹۸- با گام های فاجعه - ف. شیوا (فرهمنده)، چاپ اول پاریس ۱۳۶۸، انتشارات حزب دموکراتیک مردم ایران
- ۹۹- خاطرات در خاطرات - رحیم زهتاب فرد، ناشر: ویستار آذر ۱۳۷۲
- ۱۰۰- من یک شورشی هستم خاطرات زندان - عباس سماکار، نشر کتاب لس آنجلس ۱۳۸۰ در ایران نیز این کتاب بدون اجازه نویسنده چاپ شده (انتشارات مهر اندیش، تهران ۱۳۸۱)
- ۱۰۱- «محاکمه تهرانی» (بهمن نادری پور)، روزنامه اطلاعات ۳۱ خرداد ۱۳۵۸
- نامه تهرانی شکنجه گر (بهمن نادری پور) به آیه الله لاهوتی و آیه الله طالقانی، سال ۱۳۵۷
- ۱۰۲- «شکنجه گران» (چاپ اعترافات دو تن از بازجویان ساواک شاه، ضمیمه کتاب است) - تنظیم کتاب توسط محافل حکومتی
- ۱۰۳- پاکت‌نژاد در زندان - مسعود رجوی، مجله شورای ملی مقاومت شماره پانزده، سال ۱۳۶۳
- ۱۰۴- خاطرات حمید اسدیان (کاظم مصطفوی) از زندان شاه
- ۱۰۵- خاطرات شکنجه گر ساواک منوچهر وظیفه خواه (ازغندی مشهور به منوچهری)
- ای کاش دیگر بازجویان ساواک بخصوص رسولی (نوذری)، حسین زاده (عطاپور)، جوان، عضدی، متقی (بهار) و... نیز خاطرات خویش را می‌نوشتند - اسرار بسیاری در سینه آن‌ها است و بویژه از پرونده بسیاری از آدمکشان کنونی و زبونی توبه فرمایان در زیر فشارهای زندان، داستان‌ها دارند.
- ۱۰۶- خاطرات دکتر محمد محمدی (پیش از انقلاب با مجاهدین بوده است)
- ۱۰۷- از نهضت آزادی تا مجاهدین و «آنها که رفتند»، خاطرات لطف الله میمنی، دو جلد (تهران نشر صدقیه)
- ۱۰۸- سازمان مجاهدین خلق - حسین احمدی روحانی (مرکز اسناد انقلاب اسلامی تهران ۱۳۸۴)
- ۱۰۹- خاطرات محمد حسن خاکساران (فصل سوم کتاب مربوط به ساواک، زندان شاه، قصه سیاس وداست)
- ۱۱۰- فرمان مقاومت (خاطرات ابراهیم شوشتری از شورش پادگان قلعه مرغی)، ۸ شهریور ۱۳۲۰ ناشر: شیرازه، تهران ۱۳۷۶
- ۱۱۱- یاس و داس - فرج سرکوهی، ناشر: باران، سوئد
- (گزارشی توصیفی - تحلیلی از مقطعی از تاریخ ایران، که از جمله تاریخچه بخشی از جنبش روشنفکری ایران را از ۱۳۶۴ تا ۱۳۷۵ تصویر و تحلیل کرده است)
- ۱۱۲- زاوی بهاران - مبارزات و زندگی کرامت الله دانشیان - انوش صالحی - نشر قطره - تهران
- ۱۱۳- خاطرات احمد احمد - به کوشش محسن کاظمی (مؤسسه چاپ سوره)
- ۱۱۴- عروج از زندان (زندگی و مبارزات آیت الله سعیدی) نشر: مرکز اسناد انقلاب اسلامی (۱۴ بهمن، ۱۳۸۵)

- ۱۱۵- آدمخواران تاج‌دار - رضا براهنی (چاپ رندوم هائوس، ویتنج، سال ۱۹۷۷)
- ۱۱۶- خاطرات ناصر تکمیل همایون (ناشر... سال...)
- ۱۱۷- تاریخچه سازمان مجاهدین - احمد رضا کریمی، ناشر: مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۸۴
- ۱۱۸- گزارش سی صفحه ای «احمد رضا کریمی»، درباره دکتر شریعتی (برای ساواک) آدر هر دو نوشته فوق، به مسائل زندان هم اشاره شده است
- ۱۱۹- اسرار تاریکخانهها - مرتضی کاظمیان، قصیده سرا، تهران ۱۳۸۳
- ۱۲۰- مقاومت در زندان: (خاطرات عباس رادیا سالهای ۱۳۴۰ تا ۱۳۴۲، اسنادی از محاکمات و مذاکعات وی، مصطفی مفیدی و محمد بسته‌نگار - به اهتمام: ابراهیم یزدی ناشر: قلم، تهران ۱۳۷۸)
- ۱۲۱- اسراری از کمیته مجازات (خاطرات علی‌اکبر ارداقی) ناشر: نشر علم، تهران، ۱۳۷۶
- ۱۲۲- خاطرات و دردها (در چند جلد) - سنار مامدی، ناشر: آفتاب ماکزیم، سوئد، سال ۲۰۰۰ و ۲۰۰۱
- ۱۲۳- از واران تا اوین - عزت الله باقری، تهران، چاپ اول، انتشارات حنا ۱۳۸۱
- ۱۲۴- بری حاجبی در خاطره دوستانش - ویدا حاجبی تبریزی، خارج کشور، چاپ اول، ناشر نویسنده ۱۳۸۳
- ۱۲۵- «شکنجه در عصر ترس» - عزت الله مصلی نژاد، انتشارات «سرافیم»، در کاتاندا سال ۲۰۰۶
- ۱۲۶- خاطراتی از یک رفیق - م احمدی اسکویی، چاپ عدن ۱۳۵۳
- ۱۲۷- پوزشی از خلق و جانبازانش - پرویز قلیچ خانی، انتشارات آلبانی (برکلی) ۱۳۵۶
- ۱۲۸- در زندان کمیته [مشترک ضد خرابکاری] بر ما چه گذشت - نویسنده (زندانی زمان شاه)، هفته نامه «تهران مصور»، شماره هفت، ۱۱ اسفند ۵۷
- ۱۲۹- «خاطرات زندان» - بی نام، هفته نامه تهران مصور دوره جدید شماره ۱۲، ۲۴ فروردین ۱۳۵۸
- ۱۳۰- خاطره ای از مهدی - خلیل رضائی، مجله شورا شماره ۱۱ شهریور ۶۴ خانم آبی - ثریا علیمحمدی
- ۱۳۱- قصه ساواک - پاریس انتشارات برنگ، نویسنده...؟
- ۱۳۲- وظیفه یک مبارز اسیر در زندان، سازمان مجاهدین خلق ایران، نشر... سال ۱۳۵۱
- ۱۳۳- سیستم پلیس سیاسی - سازمان چریک های فدایی خلق، چاپ بیروت ۱۳۵۲
- ۱۳۴- ساعت چهار آن روز، مهین محتاج، نشر قصیده سرا (تهران) تهران ۱۳۷۸ و ۱۳۸۱
- ۱۳۵- زندان شاه - مجید داراییگی (وریا بامداد)، ناشر: خود نویسنده، انتشارات البرز ۱۳۸۴
- ۱۳۶- خاطرات یک افسر توده ای ۱۳۲۰-۱۳۲۵ - روح الله عباسی، مونترال کاتاندا، انتشارات فرهنگ، سال ۶۸
- خاطرات و اسنادی در باره ی زندان‌های جمهوری اسلامی:**
- ۱- دیوار الله اکبر، سیلوش بشیری، انتشارات پرنگ پاریس ۱۳۶۰ چاپ دوم هم شنه
- ۲- ساواک - سیلوش بشیری، پاریس ۱۳۶۶، انتشارات پرنگ (در تأیید ساواک نوشته شده است)
- ۳- خوب نگاه کنید راستگی است - پروانه عزیززاده، خاوران، پاریس ۱۳۶۶ انتشارات خاوران پاریس
- مهر ۱۳۶۶، چاپ مجدد هم دگرد و به زبان آلمانی و فرانسه نیز ترجمه شده است
- ۴- قبیله آتش در تله گرگ، فریدون گیلانی، چاپ اول، انتشارات طالقانی چاپ دوم ۱۳۶۷ آلمان
- ۵- خاطرات زندان توحیدی، قصر در بهار آزادی - برویز اوصالب، یازتاب، آلمان ۱۳۶۸
- ۶- حقیقت سانه، منیره برادران، سال ۱۳۷۱ تا ۱۳۷۴، تجدید چاپ: نشر نیما- آلمان (در مورد زندان، از همین نویسنده چندین مقاله و نیز کتاب‌های

ادبیات زندان در تبعید

- ۳۷- چند نامه از تقی شهرام از زندان به مقامات دادستانی جمهوری اسلامی کمیته پشتیبانی از زندانیان انقلابی - تهران سال ۵۹
- ۳۸- یادداشت‌های تقی شهرام - جزوه ای حدود سی صفحه که نامبرده بر دستگیری در اوپن نوشته و به بیرون ارسال نموده است.
- ۳۹- یادها - تلخ جهانگیری (آذر ادبی)
- ۴۰- یازده گزارش از راهروهای خون (خاطرات)، جامعه دموکرات‌های ایران در فرانسه سال ۱۳۶۴
- ۴۱- پشت دیوارهای بلند، از کاخ تا زندان - آذر آریانپور (همسر دکتر شیخ الاسلام زاده، آخرین وزیر بهداشت و درمان سلطنت پهلوی) تهران، چاپ اول انتشارات آیین ۱۳۷۹
- ۴۲- نبردی نابرابر (گزارش ۷ سال زندان از سال ۶۱ تا ۶۷) - به انگلیسی هم ترجمه شده - نیما پرورش، ناشر اندیشه و پیکار ۱۳۷۴ آلمان
- ۴۳- در سال ۱۳۶۷ بر ما چه گذشت؟ - نیما پرورش انتشارات خاوران
- ۴۴- اندیشه و تازینه - خاطرات اکبر محمدی، شرکت کتاب آمریکا
- ۴۵- کابوس بلندتیزدندان - ویراستار: بهروزشیدا (۱۶ مطلب از زندان‌های شهرستان های ایران)، ناشر باران استکهلم ۱۳۸۲
- ۴۶- قصر در «بهار آزادی»، ناشر بازتاب، ساربروکن آلمان، چاپ اول تابستان ۱۳۶۸
- ۴۷- این زجرنامه من است (من قربانی نقشه و طرحی شدم که وزارت اطلاعات آنرا طراحی و اجرا کرده است) - فرج سرکوهی
- ۴۸- خاطرات زندان - شهلا لاهیجی
- ۴۹- سالن ۶ یادداشت‌های روزانه زندان - ابراهیم نبوی، نشر نی، محل نشر: تهران تاریخ نشر ۱۳۸۰ (مؤلف در بخشی پایانی کتاب فهرست مفصلی از اصطلاحات و واژه‌های متداول در زندان، همراه با تلفظ و شرح معنی و مفهوم آن‌ها درج نموده است.)
- ماه غسل یائیزی - سید ابراهیم نبوی (یادداشت‌های روزانه زندان ۱۳۷۹، انتشارات جامعه ایرانیان، ۱۳۸۰)
- ۵۰- خاطرات زندان مسعود بهنود (دربند اما سبز)، ناشر: نشر علم، محل نشر: تهران تاریخ نشر ۱۳۸۰
- ۵۱- از لس آنجلس تا قزوین: (بخش یادداشت‌های زندان که بیشتر مربوط به زندانیان عادی است) - عباس عیدی، ناشر: خنانه، محل نشر: تهران تاریخ نشر ۱۳۷۸
- ۵۲- خاطرات زندان اشاره‌ای از زاویه‌ی زبان‌شناختی - اعظم کیاکجوری
- ۵۳- پرنده نوپرنده - حزب کمونیست ایران مارکسیست لنینیست مائوئیست، ۲۰۰۴
- ۵۴- کتاب سمینار بین المللی استکهلم، ناشر: زندان زنان، کانون زندانیان سیاسی ایران در تبعید، اکتبر ۱۹۹۸
- ۵۵- متن کامل دفاعیات عبدالله توری، زندانی سیاسی، انتشار از: میهن (پاریس)، آذر ماه ۱۳۷۸
- ۵۶- فتنه دور قمری - (خاطرات زندان) - بهداد، لس آنجلس - ایالات متحده آمریکا، اردیبهشت ۱۳۷۷ انتشارات ما
- ۵۷- کسی را که لبه خاطر ماجرای سینما رکس ایدان آتیر باران کردید بی گناه بود - خانواده سروان منیر طاهری
- ۵۸- سرود پایداری خاطرات مادر سنجری (ماه منیرفرزانه)، چاپ اول: ژانویه ۲۰۰۵ انتشارات فروغ آلمان
- ۵۹- بذره‌های ماندگار خاطراتی از مبارزات چریک‌های فدایی خلق و نقد برخی ایده‌ها - اشرف دهقانی، چاپ اول: ۲۰۰۵ ناشر: چریک‌های فدایی خلق ایران، مرکز پخش و فروش انتشارات نیما آلمان
- ۶۰- خاطراتی از زندان یونسکو «درفول» - شهاب شکوهی
- ۶۱- خاطرات دکتر فریبرز بقایی (گفتگوی او با حمید احمدی در سپتامبر ۱۹۹۹ در شهر فرانکفورت در ۱۵ جلسه ضبط ویدیویی بنده است و بخش چهارم مربوط به زندان است. در سایت «بنیاد فرهنگی دکتر فریبرز بقایی برای روشنگری» موجود است)
- ۶۲- گذر از گوه‌های سرفر، (خاطرات رضا طاهری در گفتگو با حمید احمدی) ناشر: انجمن مطالعات و تحقیقات تاریخ شفاهی ایران در برلین مهر ۱۳۸۶
- ۶۳- خاطرات عزت مطهری (عزت شاهی)، تدوین و تحقیق محسن کاظمی، تهران شرکت انتشارات سوره مهر ۱۳۸۵
- De Naakte Waarheid en Erwachen aus dem Alptraum به زبان آلمانی منتشر شده است.)
- ۷- خاطرات زندان، کتابی، نشریه میزگرد شماره‌های ۳، ۴، ۷ و ۸
- ۸- یادهای زندان، دو جلد، فریبا ثابت، انجمن دفاع از زندانیان سیاسی و عقیدتی در ایران پاریس، تابستان ۱۳۷۶ و نیز - نشر خاوران، پاریس
- ۹- خاطرات زندان، شهرنوش پاریس پور، نشر باران، سوئد، ۱۹۹۶
- ۱۰- خاطرات یک زندانی از زندان‌های جمهوری اسلامی دکتر رضا غفاری، ترجمه از انگلیسی «الف سامان»، ناشر استکهلم سوئد سال ۹۸ (انتشارات مهر در کلن آلمان نیز منتشر نموده است. اسامی ۱۵۳۹ تن از زندانیان اعدامی‌زن را فهرست کرده است. این کتاب با اضافاتی در آلمان به چاپ دوم رسید و به زبان آلمانی نیز ترجمه شده است)
- ۱۱- و هنوز قصه بر باد است - حسن درویش چاپ یکم، ایالات متحده، ۱۳۷۶، نشر نقطه
- ۱۲- در اینجا دختران نمی‌میرند از: شهرزاد، ناشر خاوران تابستان ۱۳۷۷ به چاپ دوم هم رسید
- ۱۳- فریب خوردگان قرآن، آزاده ایرانی، (خاطرات)، پاریس، سال ۱۳۷۹.
- ۱۴- یادداشت‌هایی از داخل زندان، محسن قاضی، نشر اندیشه و پیکار
- ۱۵- زیر بوته لاله عباسی، نسرین پرواز ۱۳۷۵، ناشر حزب کمونیست کارگری (نسیم) ۲۰۰۱ / ۱۹۹۵
- ۱۶- از اوین تا پاسیلان (خاطراتی از زندان‌های داخل و خارج کشور ۱۳۶۸ (۱۳۶۱) - ۵ - البرز، تورنتو، زمستان ۱۳۷۹، تورنتو ۱۳۷۹
- ۱۷- یادنگاره های زندان، سودابه اردوان (ویراستار علی حصوری)، سوئد ۱۳۸۲
- ۱۸- گردن بند مقدس، مهرانگیز کار، باران، ۲۰۰۲، سوئد
- ۱۹- نه زیستن نه مرگ در ۴ جلد خاطرات زندان - ایرج مصداقی ناشر: آلفابت مارکزیست چاپ اول: ۱۳۸۲ (این کتاب با افزوده ها و بازنگری به چاپ دوم هم رسیده)
- ۲۰- در مهمانی حاجی آقا - حبیب الله داوران، داستان یک انسان - فرهاد بهبهانی - خاطرات دو تن از دستگیر شدگان نامه ۹۰ نفری به خاتمی، انتشارات امید فردا ۱۳۸۲
- ۲۱- چشم در چشم، هنگامه حاج حسن، نشر هما، فرانسه ۱۳۸۲
- ۲۲- بر ما چه گذشت (بند انقلاب و محکومین زندان دیزل آباد کورمانشاه و...) محمد رضا اسکندری، خاوران ۱۳۸۲
- ۲۳- بهای انسان بودن، خاطرات زندان - اعظم حاج حیدری (فرانسه، انتشارات انجمن هما، زمستان ۸۳)
- ۲۴- از کاخ شاه تا زندان اوین - احسان نراقی، ترجمه سعید آذری، موسسه خدمات فرهنگی رسا، تهران، چاپ اول ۱۳۷۲
- ۲۵- شب بخیر رفیق (طرف تیره تاریخ خاطرات زندان) - احمد موسوی، انتشارات باران چاپ اول (۱۳۸۳)
- ۲۶- در جستجوی رهائی، مریم نوری، باران ۲۰۰۵
- ۲۷- تاریخ زنده - فریبا مرزبان، حقایقی از زندان‌های زنان در جمهوری اسلامی ایران، ۳ جلد - جلد اول چاپ پکه انگلستان ۲۰۰۵
- ۲۸- مصلوب، کتابی آذری، نشر فروغ - (کلن) ۱۳۸۰
- ۲۹- اوین: گاهنامه ی پنج سال و اندی، (جامعه شناسی زندانی و زندانیان)، چاپ اول، انتشارات پیراوند، محمد جعفری، از مسئولین روزنامه انقلاب اسلامی و از همکاران بنی صدر، ۱۳۸۰
- ۳۰- صدر جدال با خاموشی (تحلیلی از زندان‌های جمهوری اسلامی در دهه شصت) - اشرف دهقانی، انتشارات چریک‌های فدایی خلق
- ۳۱- زندان سید علی خان (اصفهان) ۱۳۶۴ - شهرزاد
- ۳۲- کشتار ۶۷ - مسعود انصاری و اشنگتن، آمریکا، ۱۳۸۱.
- ۳۳- خاطرات زندان - فنوش منیری ۲۰۰۴.
- ۳۴- قهرمانان در زنجیر، انتشارات سازمان مجاهدین خلق ۱۳۷۹
- ۳۵- گناهان دمامد منتیر امیرانتظام - رامین احمدی، مجله نگین شماره ۲۱، ۲۰۰۴ میلادی
- ۳۶- جمهوری زندان‌ها، وریا یامناد (مجید داراییگی)، «گزارش تحلیلی مستند در باره ی زندان‌ها، یازجویی، شکنجه و سرکوب»، (۲ جلد) فرانکفورت، مرکز پخش کتاب ۱۳۸۰

ادبیات زندان در تبعید

- ۶۴- یادداشت‌های روزانه زندان، (از فروردین ۵۹ تا خرداد ۶۰) - محسن قاضی، هواداران پیکار، ۱۳۶۴ (به آلمانی هم ترجمه شده است) - هواداران سابق سازمان پیکار، فرانسه
- ۶۵- از آنچه بر ما گذشت، ۴ روایت بر اساس ۴ گفتگو با ۴ زن - طیفور سوئد، ۱۹۹۸
- ۶۶- لیخند مقاومت - بهرام چوبینه، انتشارات مرد امروز ۱۳۶۵
- ۶۷- اعدام، ابزار حاکمیت ملایان - نادر رفیعی‌نژاد، انتشارات امیرخیز - اشرف تابستان ۸۴
- ۶۸- پرونده قتل‌های زنجیره ای - علیرضا نوری زاده
- ۶۹- «اعدام به اضافه ده سال» (خاطرات زندان اوین ۱۳۶۹-۱۳۶۴) - راجر کوپر
- ۷۰- بیانیه «ایران: طرح مخفیانه ایران برای نابودی یک جامعه مذهبی»، (در مورد آزار اعضای جامعه بهائیان ایران در جمهوری اسلامی است و لیستی از بهائیتانی که از سال ۱۳۵۷ کشته شده اند را در بردارد)
- ۷۱- پروازها و یادگاریها - ماه مهر گلستانه چاپ اول، سووریم، آبان ماه ۱۳۷۱ (در مورد آزار و رنج بهائیان)
- ۷۲- داستان علیا - علیا روحی زادگان (در مورد آزار و رنج بهائیان)
- ۷۳- هنوز هم ورق پاره های زندان - امیر عباس فخر آور (ناشر: شرکت کتاب)
- ۷۴- پشت دیوار ندامت - ابراهیم ایمانی فر (به گزارش هایی که در صفحه اجتماعی روزنامه کیهان با نام پشت دیوار ندامت به چاپ رسیده - می‌پردازد و مربوط به زندانیان غیر سیاسی است)
- ۷۵- میهمان یک زندانی - میم طاهری انتشاران فروغ، کلن آلمان، زمستان ۱۳۸۴
- ۷۶- آن سوی انتقام (خاطرات) - عباس امیرانتظام، نشر نی (تهران)، ۱۳۸۱
- ۷۷- خاطرات یک اسیر عراقی از زندان‌های جمهوری اسلامی (این زندانی بیست و سه سال از عمرش را در زندان بوده است)، سایت کوردستان نیوز
- ۷۸- ما در زندان جمهوری اسلامی (گزارش به تاریخ) (در مورد زندان شیراز) - علی مهرآسای، چاپ نخست بهار ۸۵، تروژ
- ۷۹- جنایت‌های پنهان (روایتی نانوشته از جنایت‌های رژیم آخوندی) - حمید اسدیان
- ۸۰- سیمای شکنجه - بهروز سورن، نشر بیدار آلمان، ۲۰۰۲
- ۸۱- اگر دیوارها لب می‌گشودند - خاطرات مهین لطیف از شکنجه‌گاه‌های رژیم خمینی، انتشارات امیرخیز (مجاهدین)
- ۸۲- زندان شیراز - نقطه شماره ۶، تابستان ۱۳۷۵
- ۸۳- نمایشنامه «پرومته در اوین» - ایرج جنتی عطایی
- ۸۴- کتاب سیاه ۶۷: اسناد نسل کشی کمونیست‌ها، انقلابیون و زندانیان سیاسی ایران، نشر گفتگوهای زندان، ۱۳۷۸
- ۸۵- پیچراه‌های خون - انجمن ایرانیان دموکراتیک، (...)
- ۸۶- آخرین خنده لایلا - خاطرات زندان مهری حاجی نژاد درد ها و دیوارها
- ۸۷- خاطراتی از زندان اوین - حمید آزادی، پاریس ۱۹۹۷
- ۸۸- خاطرات زندان دکتر محمد ملکی (این خاطرات ۶۰۰ صفحه ای، مدتی است که آماده شده، ولی اجازه چاپ ندارد.)

تحقیق و بررسی در باره زندان:

- ۱- تاریخ شکنجه از قدیم الایم تا پایان ساسانیان (تاریخ کشتار و آزار در ایران) - مهیار خلیلی، نشر قصیده سرا، چاپ دوم، تابستان ۱۳۵۹ (این کتاب در سال ۱۳۵۹ به چاپ رسید و نایاب است. در این ۲۲ سال کتاب‌های بسیاری باید تا تاریخ شکنجه را در سینه‌های خود جای دهد. نویسنده کوشیده است از ابتدای تاریخ مدون ایران از سنگ نوشته‌های داریوش گرفته تا در هر کجا که لبی از شکنجه و آزار به دست آورده گزارش دهد، این کتاب سه مجلد دیگر هم دارد که هنوز چاپ نشده است.)
- ۲- زندان‌ها و زندانیان در جمهوری اسلامی ایران - دفتر هماهنگی جامعه دفاع از حقوق بشر در ایران، بهمن ۶۵
- ۳- اکثر شماره‌های نشریه آلمانی «آنگهوریگین اینفو»، که به طور تخصصی به مسئله زندانیان سیاسی در جهان و ایران می‌پردازد، ۲۰۰۲ ماه دسامبر
- ۴- نامه‌هایی از زندان - سرگرد جعفر وکیلی (سرگرد جعفر وکیلی در تاریخ هفده آبان ۱۳۳۳ تیرباران شد)

- ۵- نامه‌هایی که زندانیان در مورد زندان و شکنجه های رژیم، به گالیئندویل نوشته‌اند. مجله شورای ملی مقاومت، شماره ۵۱، دی و بهمن ۶۸ (از صفحه ۵۵ تا ۷۵)
- ۶- بررسی نامه‌های زندان، - مجید نفیسی، مجله آرش ۵۳
- ۷- واپسین نامه ها، اسناد خونین مقاومت، نامه ها و وصیت نامه ها ی تیر باران شده ها - گرد آورنده آرش (مسعود نقره کار)، انتشارات شقایق (۱۳۶۸، فرانکفورت آلمان)
- ۸- کتاب سمینار بین المللی استکهلم اکتبر ۹۸ - نشر کانون زندانیان سیاسی ایران (در تبعید)
- ۹- کتاب پرده آخر - نویسنده م. افق، ناشر آرش سوئد ۲۰۰۳
- ۱۰- جنگل شوکران (نامه‌ها و وصیت‌نامه‌ها)، به کوشش مهدی اصلانی و مسعود نقره کار، ۱۳۸۵
- ۱۱- نامه‌های زندان (نقد و بررسی)، مجید نفیسی، آرش ۵۲، مهر و آبان ۱۳۷۴
- ۱۲- زندان‌ها و اعدام ها مجموعه از یادداشت‌ها، اسناد و نامه‌ها از زندانیان سیاسی - مجله چشم انداز تابستان ۱۳۶۸
- ۱۳- پیش در آمدی بر «نامه‌های زندان» - مجید نفیسی
- ۱۴- اسامی و مشخصات ۱۲۰۲۸ تن از شهدای انقلاب نوین ایران به انضمام ۱۱۹۹ عکس از شهدا، از انتشارات سازمان مجاهدین خلق ایران، ۱۵ شهریور ۱۳۶۴
- ۱۵- گنجینه سرخ قام آزادی (لیست بیست هزار شهید راه آزادی) ۱۰۰۰ صفحه - مجاهدین خلق ایران
- ۱۶- اسامی قربانیان کشتار زندانیان سیاسی در سال ۶۷ (ب-آزاده، ب-آذرکلاه)، سایت عصر نو
- ۱۷- اسامی شهدای حزب دموکرات کردستان ایران (۵۸-۶۸) - کمسیون تبلیغات حزب دموکرات کردستان، چاپ اول، فرانسه ۱۳۶۸
- ۱۸- شهیدان ما، در راه آزادی و سوسیالیسم، آلبوم شهیدان سازمان کارگران انقلابی (راه کارگر)، انتشارات راه کارگر، چاپ اول، آبان ماه ۱۳۶۷ (به ضمیمه عکس‌ها و بخشی از یادنامه‌ها)
- ۱۹- شهیدان توده ای (از مهر ۱۳۲۰ تا مرداد ۱۳۶۱)، از انتشارات حزب توده ایران همراه با عکس و وصیت‌نامه‌ها
- شهیدان توده ای ایران - ر- نامور تهران ۱۳۶۱
- شهیدان توده ای از سال ۱۳۳۰ تا قتل عام ۶۷
- ۲۰- مجموعه مطالبی درباره فاجعه ملی کشتار قهرمانان خلق - جلد دوم کتاب شهیدان توده ای
- ۲۱- آنان که نه گفتند، اسامی اعدام شدگان، انجمن دفاع از زندانیان سیاسی و عقیدتی، سال ۶۷ پاریس
- ۲۲- سیاوشان، یادواره جانبختگان حزب رنجبران ایران، باقر مرتضوی انتشارات فروغ
- ۲۳- لیست شهیدی سازمان پیکار - سایت اندیشه و پیکار
- ۲۴- اسامی جانبختگان چریک‌های فدایی خلق ایران - سایت اشرف دهقانی
- ۲۵- کاروانی از شهیدان کردستان - کریم حسامی
- ۲۶- آنان که در زندگی مظهر جامعه نوین بودند و در مرگ پدر آن، اسلامی و زندگینامه شماری از جانبختگان اتحادیه کمونیست‌های ایران (سرینگران) - در سایت سربرداران موجود است.
- ۲۷- تاریخچه زندان زنان در ایران (تحقیق) - فریبا مرزبان (نشر؟)
- ۲۸- اعترافات شکنجه شدگان، پرونده ابراهامیان، زندان‌ها و ابزار ندامت های علنی در ایران نوین، مترجم رضا شریف‌نیا، نشر باران (سوئد)
- ۲۹- از عشق و از امید (نامه‌های زندان ۱۳۶۱-۶۷)، نوشابه‌امیری، انتشارات خاوران، پاریس ۱۳۸۱
- ۳۰- زندان، مقاومت، عدم مقاومت - نسرین پرواز
- ۳۱- گفتگوهای زندان (در چند شماره)، لاپزیک کتاب، درباره سرکوب، اختناق و زندان، نشر سنبله آلمان (شماره ۵-۷، در مورد مبارز شهید محمود محمودی است، تابستان ۱۳۸۲)
- ۳۲- فرهنگ اصطلاحات زندانیان سیاسی، اعظم کیاچوری، باران ۱۳۸۵
- ۳۳- توتالیتراریسم اسلامی، پندار یا واقعیت، شهلا شفیق، خاوران ۱۳۸۴
- ۳۴- گفتگوی سعید شاهسوندی با حسین مهری (بخشی که به زندان اشاء اشاره دارد) - در سایت رادیو ایران موجود است.

ادبیات زندان در تبعید

- ۲۵- علیه فراموشی — منیره برادران، نشر یاران، سوئد چاپ نخست ۲۰۰۵
- ۲۶- کتاب زندان، جلد اول، نشر نقطه (امریکا)، ۱۳۷۷- (جلد دوم)، نشر نقطه (امریکا)، ۱۳۸۰، ویراستار ناصر مهاجر.
- ۲۷- پرسش‌های بی پاسخ (به یاد نژلا قاسملو) فرزانه افشار، آغازی نو ۸، پائیز ۱۳۷۰
- ۲۸- کتاب از سلسله شقاوت‌ها — کاظم مصطفوی (حمید اسدیان)، انتشارات هما فرانسه (با ۲۳۰ تصویر رنگی از تخریب سنگ مزار شهیدان راه آزادی)
- ۲۹- پاره ای از اسناد ساواک — کنفدراسیون جهانی محصلین و دانشجویان ایرانی، دسامبر ۱۳۷۶
- ۳۰- خاطرات آیت الله منتظری، بخش مربوط به زندان و قتل عام سال ۱۳۶۷، (در سایت اینترنتی وی در دسترس همگان قرار گرفته است)
- ۳۱- روانشناسی شکنجه، منیره برادران، نشر یاران ۱۳۸۰.
- ۳۲- مراقبت و تنبیه، تولد زندان — میشل فوکو (ترجمه نیکو سرخوش و افشین جهاننیده)، نشر نی ۱۳۷۸
- ۳۳- اعجاز یک کلام (زندان قزل قلعه و...) — مهدی فتاح پور (سایت روز ۷ روردین ۸۶)
- ۳۴- ویژه نامه نقطه ۶ تابستان ۱۳۷۵ (در پاره زندان)
- ۳۵- تاریخ در زندان قصر (با اشاره به تاریخچه زندان قصر) — پایگاه اطلاع رسانی شهرسازی و معماری
- ۳۶- نامی که ماند (بازجستی در زندگی و مبارزات شهید کاظم ذوالانوار) — جواد کامور بخشایش، انتشارات سوره ۱۳۸۶، (کتاب حاضر در دو محور یعنی اسناد و تاریخ شفاهی به بررسی زندگی و فعالیت های «کاظم ذوالانوار» می پردازد و به مسائل زندان شاه اشاره دارد)
- ***
- ۱۲- کوتاه ترین قصه تخیلی عالم، رضا براهنی، آدینه ۵۷ و ۵۸، اردیبهشت ۱۳۷۰
- ۱۳- رازهای سرزمین من — رضا براهنی
- ۱۴- چاه به چاه — رضا براهنی
- ۱۵- آواز کشتگان — رضا براهنی
- ۱۶- عروس — قاضی ربیع‌الحوی، آدینه ۵۲، ایران، خرداد ۱۳۶۸
- ۱۷- گیسو — قاضی ربیع‌الحوی، نشر مولف، تهران، پائیز ۱۳۷۲
- ۱۸- تابستان شصت و هفت — امیرحسین چهل تن، آدینه ۶۰، شهریور ۱۳۶۰
- ۱۹- روضه قاسم — امیرحسین چهل تن، نشر گستره، آلمان، اکتبر ۱۹۹۰
- ۲۰- از شیخ صنعان تا مرگ در زندان، به مناسبت سالروز درگذشت علی اکبر سعیدی سیرجانی، انتشارات پر، ۱۳۷۴ (۱۹۹۵) (مثن اصلی به زبان انگلیسی است)
- ۲۱- وقایع اتفاقیه گزارش خُفیه نویسان انگلیسی — سعیدی سیرجانی، تهران: انتشارات نوین، ۱۳۶۲
- ۲۲- کولی کنار آتش — منیرو روانی پور، نشر مرکز
- ۲۳- «چرتنگ سوخته» (از مجموعه داستان «بگذریم» نوشته ی پیمان علی پور گسگری)، ناشر: چشمه
- ۲۴- داستان‌های دهکده اوین — ناصر فاخته، نشر آرش در سوئد، ۱۹۹۲
- ۲۵- سهم من — پری نوش صنیعی، انتشارات روزبهان
- ۲۶- طابووس — حسین دولت آبادی، آرش ۴۱ و ۴۲، سال ۱۳۷۳
- ۲۷- آدم‌های غایب — تقی مدرسی
- ۲۸- شب گرگ — احمد آقایی
- ۲۹- پادها خبر از تشریف فصل می‌دهند — جمال میرصادقی
- ۳۰- ویران می‌آیی — حسین سنایور، نشر چشمه
- ۳۱- خستیه های یک ماهی که دل به دریا زد — علیرضا بدیع
- ۳۲- آیا کسی هست؟ (چند داستان کوتاه) — احمد گلزاده غفوری، تهران، شرکت انتشارات لحظه ۱۳۸۲
- ۳۳- محکوم به اعدام، محمد علی افغانی، نشر نگاه، تهران ۱۳۷۰
- ۳۴- تابوی گل سرخ، بیا برویم خانه — علی شیرازی، کانون فرهنگ بین الملل، آلمان ۱۳۷۳، سال ۱۳۷۵ در هلند هم تجدید چاپ شده است.
- ۳۵- «بوی تلخ قهوه» (با داستان کوتاهی به همین نام که اندیشه های یک شکنجه گر بازتخته را توصیف می‌کند) — سعید عباس پور (نویسنده نابینا و از زندانیان خوشنام سیاسی در دهه ۶۰)
- ۳۶- پرندۀ های کوچک بال طلایی من زیر چادر مادر بزرگ، محسن حسام، خاوران، پاریس ۱۳۶۷
- ۳۷- نوبت رقص من (حکایت آن روزها) — اکبر سردوزامی، سوئد ۱۹۹۵
- ۳۸- گوشه ای از روایت اعظم — اکبر سردوزامی، دانمارک ۱۹۹۸
- ۳۹- بازنویسی روایت شفق — اکبر سردوزامی، نشر آرش- سوئد، ۱۳۷۲ (روی CD به آلمانی، ۱۹۹۸)
- ۴۰- تحمل ناپذیر (Beyond Endurance) (خاطرات و داستان)، جواد زمان زاده، به زبان فارسی و انگلیسی، کتابفروشی ایران (واشنگتن ۲۰۰۱)
- ۴۱- شامیت (داستان اعدام شامیت در عاشورای ۶۷) — مهدی اصلانی، آرش پتجاه و دو
- ۴۲- به زخم‌های محمد حسین، حمید اسدیان (کاظم مصطفوی)، آبان ۱۳۶۴ مجاهد شماره ۲۵۶
- ۴۳- داستان به خاک سپردن فرزندان دلیرم در باغچه خانه — گفتگوی مادر ابراهیم پور با حمید اسدیان (کاظم مصطفوی)
- ۴۴- شیدانتر از آنم که در سکوت می‌بوم، درباره حسین اقدامی (صدرایی) — مسعود نقره کار، مهرگان، شماره ۲، تابستان ۱۳۷۲
- ۴۵- دستهای بزرگ مهربانی، مسعود نقره کار، نبرد ۱۷
- ۴۶- پنجره کوچک سلول من (زمان، خاطرات زندان) — مسعود نقره کار، نشر کتاب (امریکا)، ۱۳۷۷
- ۴۷- الف قامت دوست (زمان) — منصور آذرنوش، مشهد: نشر نیکا، ۱۳۸۱
- ۴۸- قصه‌های زندانیان — زندانیان بند چهار واحد سه قزل حصار (زیر نظر رژیم نوشته اند)
- ۴۹- مرتبه رعنا — جواد طالعی، آرش ۵۲، مهر و آبان ۱۳۷۴

زندان در قالب داستان:

- ۱- ورق پاره های زندان، بزرگ علوی، نشر جاویدان، تهران، ۱۳۵۷ انتشارات امیر کبیر، و انتشارات نگاه - ۲۳ مرداد ۱۳۸۴ تهران، (این کتاب در خارج از کشور چندین بار تجدید چاپ شده است)
- «نوشته های زندان بزرگ علوی» - د. رفعت، انتشارات دانشگاه سیریکوس، ۱۹۸۵
- ۲- همسایه ها - احمد محمود
- ۳- «داستان یک شهر» - احمد محمود
- ۴- دیدار، احمد محمود، نشر نو، تهران، ۱۳۶۹
- ۵- از رنجی که می‌بریم — جلال آل احمد
- ۶- آخر پائیز — ابراهیم گلستان
- ۷- نمازخانه کوچک من — هوشنگ گلشیری، کتاب تهران، ۱۳۶۴
- ۸- شاه سایه‌بوشان — هوشنگ گلشیری، سوئد ۱۳۸۰
- ۹- سالهای ابری (جلد چهارم) علی اشرف درویشیان، اسپرک، تهران، ۱۳۷۰
- ۱۰- اگر مرا بزنند — غلامحسین ساعدی، الفبا ۳ (دوره جدید)، پاریس ۱۳۶۲
- ۱۱- باغ‌های شنی (مجموعه داستان) — حمیدرضا نجفی (باغ‌های شنی پنج داستان دارد که چهار تای آن در زندان اتفاق می‌افتد) — انتشارات «نیلوفر» ۱۳۸۴

انیمات زندان در تبعید

- ۵۰- بازنده، داستانی از دستگیری، شکنجه و تسلیم قاسم عابدینی- ت - حق شناس، هواداران بیکار، پاریس ۱۳۶۲ سوند ۱۳۶۴
- ۵۱- فتح، بهروز آذر، القبا ۶ (دوره جدید) پاریس ۱۳۶۴
- ۵۲- مرگ شقایق، بنول آفسری، آدینه ۳۱، تهران، ۱۳۶۷
- ۵۳- با من از درخت بگوئید - مسعود فرازمند، «از انتشارات سازمان اتحاد فدائیان خلق»
- ۵۴- زاری نه، فریاد باید کرد، سعید همایون، اتحاد کار ۳۵، شهریور ۱۳۶۸
- ۵۵- نهال، دمی در بند، مجله نیمه دیگر ۱۱، بهار ۱۳۶۹
- ۵۶- فهرستی از داستان‌هایی با تم زندان و دهه‌ی شصت نشریه باران (در شماره ۸ و ۹)
- ۵۷- بالاثر از سیاهی - علی بویری، نشر مولف، کانادا، ۱۳۶۹
- ۵۸- زندان می‌گریست - م. رها (منیره برادران)، آرش ۱۴ و ۱۴، فروردین هفتاد و یک
- ۵۹- آشیان و بران - م. رها (منیره برادران)، کتاب نقطه شماره اول، پانیز ۱۳۷۴
- ۶۰- بهار در سلول - زهرا لنگرودی، فاخه ۳ و ۴، زمستان ۱۳۷۱ و بهار ۱۳۷۲، هلند
- ۶۱- گلدان - زهرا لنگرودی، چشم انداز ۱۷، ۱۳۷۵
- ۶۲- فریدون توتی - محمدرضا همایون، آرش ۴۱ و ۴۲، شهریور ۱۳۷۳
- ۶۳- زنان باغ نارنج (داستانی درباره‌ی یک زن زندانی است) - مهربی حیدرزاده، انتشارات نغمه‌ی زندگی
- ۶۴- بازرسی، بیژن کارگر مقدم، چشم انداز ۲، پاریس ۱۳۶۶
- ۶۵- «باغ» در «باغ» - سیروس سیف (در ویلاگ وی موجود است)
- ۶۶- دوزخیان بهشتی - علی عرفان
- ۶۷- تراچ تن، جراح جان (حاشیه‌ای بر سه قصه زندان های جمهوری اسلامی: شاه سیاه بوشان، مرائی کافر است و دوزخیان بهشتی) - بهروز شیدا (هو دوران مدرن تصویر معجزات جای خود را به تصور معجزات می‌دهد و به بند کشیده شدن روح جابگترین از هم پاشیده‌گی می‌تن می‌شود)
- ۶۸- جمهوری دل اتار، فرزانه راجی - انتشارات خاوران، فرانسه، تابستان ۱۳۸۴
- ۶۹- پرواز در جاه - محمود فلکی، نشر نوید (آلمان)، سال ۶۶
- ۷۰- اعدام (از مجموعه چهار آیرنمان در تهرانیپاری) - عدنان غریفی، سال های آخر دهه هفتاد، در هلند به چاپ رسیده است، ویلاگ «داستان حرفه ای»
- ۷۱- فرار (داستانی از میازات گذشته) - سازمان مارکسیست لنینیست طوفان
- ۷۲- «داستانک‌های زندان» - نوشین شاهرخی - شهرزاد نیوز
- ۷۳- آن زن، آن اتاق کوچک و عشق - عزت السادات گوشه گیر، نشر باران، سوندچاپ اول: ۱۳۸۲
- (این کتاب شامل ۱۸ داستان کوتاه است که ۷ داستان شامل داستانک‌های زندان می‌شود: «گل شب بو چند پر دارد»، «گل آفتابگردان قهرآلود»، «سایه‌های طنبیانگر»، «گل مریم سفید»، «دستمال لکه‌دار»، «ایریشم موها» و «مهدی بیبا... مهدی بیبا...»)
- ۷۴- «چیمن و زندان» - داستان کردی - کاوه حسن پور - نقده، ترجمه از کردی، حسن اشعری (سایت روزنه لات)
- ۷۵- مرئی کافر است - نسیم خاکسار، چشم انداز، پانیز ۱۳۶۷
- ۷۶- دیروزی‌ها - نسیم خاکسار، نشر ایران فردا، فروردین ۱۳۶۶
- ۷۷- نان - نسیم خاکسار، نشر به فدائی ۴۶
- ۷۸- روشنفکر کوچک - نسیم خاکسار، ققنوس، تهران ۱۳۶۰
- ۷۹- خاطرات ۲ هفته زندان در جمهوری اسلامی نسیم خاکسار، اوثرخت ... هلند ۱۹۹۸
- ۸۰- حسین اقدامی (صدراپی)، شاعر تیرباران شده - نسیم خاکسار
- ۸۱- بازداشتگاه کمیلو «هواز» و چهره دوگانه انقلاب - نسیم خاکسار
- ۸۲- از زیر خاک - نسیم خاکسار
- ۸۳- یک روز دودی - نسیم خاکسار (با یاد محمود محمودی، هیبت اله معینی...) - سایت بیداران
- ۸۴- من امشب لاجوردی را می‌کشم - مرتضی میر آفتابی، انتشارات سیمرغ و کارون، کانادا، ۱۳۷۵

- ۸۵- نقد روانشناختی تصویربرداری پرندگان در خستیه‌های فارسی - دکتر سکنیه رسمی (دانشکده ادبیات و علوم انسانی تبریزسال چهل و هشتم، شماره ۱۹۶، ۱۳۸۴)
- ۸۶- «خنکای سپیده دم سحر» (داستان بلند) - ناهید طباطبایی، انتشارات خجسته ۱۳۸۰
- ۸۷- داستان مانا - سردار صالحی، انتشارات آرش، استکهلم ۱۹۹۱
- ۸۸- نه توی عشق و کین نغزیه داران - سردار صالحی، انتشارات آرش، استکهلم
- ۸۹- بایان یک عمر - داریوش کارگر
- ۹۰- «دیگر سیاوشی نمانده» - اصغر الهی (.)
- ۹۱- «حمام» (رمان)، The bathhouse - فرنوش شنبیری
- اتفاق انطور که نوشته می‌شود می‌افتد - ایرج رحمانی

ترانه و سرود زندان

یک نگاه گذرا به ترانه سرودهای ایران زمین، جای پای زندان و زندانی را به وضوح نشان می‌دهد.

ترانه سرودهایی چون: امشب در سر شوری دارم، به گلی سایه چمن تازه شکفته، شنو آواز یاران را، مرغ سحر ناله سر کن، زندانی ای اوج فریاد، زانه بر سنگ افتاد چون شده، به من گفتی که دل دریا کن ای دوست، چه کسی خواهد من و تو ما نشویم، ای جوانان رفقا قهرمانان، از خون جوانان وطن لاله دمیده، ستاره ای ستاره، وطن پرندگی تر در خون، گفته بودم زندگی زبیاست، گل بوی، کی ظالمه کی مظلوم، ای آزادی، قهرمانان در زنجیر، جمعه سیاه، سیاهبوشان، «خاوران خاوران دشت عاشقان»، گنجشکک اشی متنی، مرا ببوس، به جوش آمده است خون درون رگ گیاه، زندانی از دیوار بیزاره، بیاز ای یارون بیاز، ققنوس، تلنگر، سواران دست امید، خورشید خانم آفتاب کن، مرغک بخوان می‌رسد بهار، پانیز آمد لایلائی درختان لانه کرده کبوتر، «ای... گل سرخ و سپیدم کی می‌آیی»، ای سرود ورن سپیده، آن زمان که بنهادم سر به پای آزادی، شب است و چهره میهن سیاه، امشب در سر شوری دارم، نا خزان شوم شب برده‌ای آویز حزین...

«آراز آراز قان آراز سلطان آراز خان آزار» (ترکی)، «شبه و تمن چمن حوشه ویستی» (کردی)، «دایه دایه وقت جنگه» (الری)، «میززا چقدر جنگل خوسی...» (انگلیسی)... و دهها و صدها شعر و سرود دیگر که در خاطره مردم ما است - مالا مال از عشق به رهایی است. آزادیخواهان میهن ما در محبس و کوهستان بارها و بارها اینگونه نغمه‌ها را که در تضامی آنها زندان و زندانی و شب تار و صبح سپید حضور دارد - زمزمه کرده‌اند.

آثار ابوالقاسم لاهوتی، ملک الشعرا بهار، فرخی بزدی، احسان شیری (پیش از کوزاه)، شقیعی کدکنی، سیاوش کسری، حمید مصدق، ایرج جنتی عطائی، اردلان سرفراز، شهریارقنبری، زویا زاکاریان، سید عنی صالحی (برآمد زمستون - شکفته بهرون)، امانت ملوک اصلتبان (اوپراتور بوی سپیده)، عباس رسنگار، اسماعیل وفا (سر میزند دوباره خورشید مهربانی)، کمال رفعت صفائی، سعید سلطان پور، غزاله ایتی، سعید یوسف، کرامت الله دانشیان، علی طلوع، احمد شاملو... - همه و همه، «تیغ و طلا و نسبیج»! استبداد، و رهائی از زندان ستمگران را به تصویر می‌کشند.

در آثار شاملو نمونه‌هایی چون شبانه (اگر که بیهوده زیباست شب)، کشکان فروتن شوکران و نازلی... کم نیست که همه به نوعی به زندان و زندانی، و به شهیدان و اسیران اشاره دارد، از این دست در «شعار اخوان ثالث و شفیع کدکنی و فروغ و نادرپور و سپهری و هوشنگ ابتهاج و اسماعیل خونی... بسیار داریم، کما اینکه در میان کاریکاتوره‌های امثال اردشیر محمضی و طنزهای هادی خرستندی، در تابلوهای نقاشان شریف میهن‌مان، در آهنگ‌های جانانه و محجوبی و لطفی و شمس و منقرذزاده و ظاهرزاده و... در ترانه های پیروین و فرهاد و فروغی و شجریان و مرضیه و داریوش و عماد رام... در فیلم‌های سینمایی مهرجویی و بیضائی و... در نمایشنامه‌های نوشین و بلغانی و ساعدی و ناصر رحمانی نژاد و... در مجسمه‌ها و تندیس‌های بهروز حشمت، اولیاء و دیگرانی که من نمی‌شناسم، در بازی‌های با شکوه نصیریان و انتظامی و فررانه تانیدی و... در رمان‌های احمد محمود و گنشمیری و دولت آبادی... و حتی در خطاطی‌ها و کنده کاری‌ها، جای پای زندان و زندانی و در یک کلام نفرت از استبداد و شوق به آزادی، خن و حاضر است.

- ۲۲- شعرهای زندان (مشق و درفش، غزل های بند (به فارسی) و «وچا» پژواک (شعرگیی) - محمد امینی لاهیجی (م.راما)
- ۲۴- اشتر لکوه، (به یاد همایون جانروند) و «با من از زندان مگو» و «شکن تنم شکنجه»، (برای زیبا کاظمی که در زندان اوین جان باخت) - سروده های حجت کسرائیان، سایت عصر نو
- ۲۵- «زخمه ها» (دفتر شعر)...خاک خوب - ف مرزبان
- ۲۶- انسانه خونین در زندان / یکی از شبهای زندان - هاله رازی (سایت همبستگی نت، ۲۰۰۳)
- ۲۷- در اینجا هرچی زندان است - فاروق فارانی (شاعر افغان)، جای چاپ: هلند بنگاه ویرایش (شاهنامه)
- ۲۸- ترانه های زندان - امیرحسین سجادی، ناشر: ابانگاه - ۱۳۸۱
- ۲۹- بر ساقه تابیده کتف (سروده های زندان) - گردآوری از ایرج مصداقی، ناشر: آلفایت ماکزیمما، سوئد ۱۳۸۴

نقد و بررسی برخی از خاطرات و کتب در باره زندان:

در مورد کتاب «نه زیستن، نه مرگ»

- ۱- آنچه می کشد مرگ نیست فراموشی است - محمدرضا معینی
- ۲- نا طوع انگور چند سال مانده است؟ نگاهی به کتاب خاطرات زندان ایرج... - احمد موسوی، (سایت کانون زندانیان سیاسی ایران در تبعید)
- ۳- گفتگوی مجید خوشدل با ایرج مصداقی، به استقبال کتاب نه زیستن، نه مرگ - مجید خوشدل (سایت گفتگو)
- ۴- هر دم از این باغ بری می رسد - محمود خلیلی (سایت خاوران)
- ۵- نقد بی غشم آرزوست... پاسخی به ضرورت به «نقد» احمد موسوی بر کتاب «نه زیستن نه مرگ» - ایرج مصداقی (سایت خاوران)
- ۶- نقد بی غل و غشش آرزوست - علی دروازه غازی (سایت گفتگوهای زندان)
- ۷- من از دهلزهای مرگ می آیم، در مورد کتاب نه زیستن نه مرگ - کوروش گلنام (سایت پیک ایران)
- ۸- نه زیستن نه مرگ، در مسیر جاودانگی، درباره کتاب «نه زیستن نه مرگ» نوشته ایرج مصداقی، محمدرضا محمدی - شیرزاد (سایت دیدگاه)
- ۹- تلویزیون اپادانا و کتاب «نه زیستن، نه مرگ»، سیروس معظمی (سایت دیدگاه)
- ۱۰- همزیستی با مرگ (در مورد کتاب نه زیستن، نه مرگ) - بهروز جلیلیان
- ۱۱- سکوت یا روشننگری؟ در مورد کتاب نه زیستن، نه مرگ - گرج جهانگیری (آذر آذری)
- ۱۲- بیکار برای همزیستی، در رابطه با نقد بهروز جلیلیان به کتاب «نه زیستن، نه مرگ» - اردشیر غریب
- ۱۳- یقه واقعیت را نمی توان گرفت - پاسخ ایرج مصداقی به نوشته بهروز جلیلیان، در مورد کتاب نه زیستن نه مرگ، (سایت روشننگری)
- ۱۴- «دولت آن است که بی خون دل آید به کنار»، (نوشته علیرضا نوری زاده علیه کتاب نه زیستن نه مرگ)، کیهان لندن (شماره ۱۳۰۸ در سنون یک هفته با خیر)
- ۱۵- کلمه را با کلمه پاسخ دهیم - پاسخ «همنشین بهار» به نوشته علی رضا نوری زاده (سایت دیدگاه)
- ۱۶- گفتگوی علی ناظر با ایرج مصداقی (دیدگاه)
- ۱۷- داستان من و شمع - در مورد کتاب نه زیستن نه مرگ - فریبا اکبری (دیدگاه)
- ۱۸- نگاهی به «نه زیستن نه مرگ»، خاطرات زندان، نوشته ایرج مصداقی - شهرنوش پارسا پور (شهرنوش، به تاریخ ۱۵ آذر ۸۴)
- ۱۹- ادبیات سرکوب یا ضد سرکوب (در مورد کتاب نه زیستن نه مرگ)، نوشته نسرين پرواز (سایت گويا)
- ۲۰- نقدی بر کتاب «نه زیستن نه مرگ» - جلال یاسنی (سایت دیدگاه)
- ۲۱- مشکل ما در کجا نهفته است؟ در رابطه با کتاب «نه زیستن، نه مرگ» - سیروس کاشانی
- ۲۲- بر علیه آمارهای دروغ کتاب نه زیستن، نه مرگ، علی رضا (سایت ایران سیرتی)

زندان در قالب شعر:

- ۱- خنثیه در ادب فارسی (دو جلد) - ولی الله ظفری، انتشارات امیرکبیر، جلد اول ۱۳۶۴، جلد دوم ۱۳۸۰ (بزرگداشتی بیامون شناخت شاعران زندانی از آغاز شعر فارسی تا زمان انقلاب، که در زمینه زندان و بند شعاری سروده شد)
- ۲- خنثیه سرایی در ادب فارسی - مهدی بوریان، نشر دانش
- ۳- «خنثیه شاه شیخ ابوالحسن» - عبدالحسین نوایی ۱۳۳۱ش
- ۴- خنثیه نویسی (ادبیات زندان) - دکتر بهروز عزیدفتری
- ۵- شعر زندان، برگزیده و شرح اشعار مسعود سعد سلمان - پرویز اتابکی، نشر پژوهش فرزان، تهران ۱۳۸۱
- ۶- دو شاعر زندانی (مسعود سعد سلمان و ملک اشعراى بهار) - کاظم درفونتان، (نشریه اینه پژوهش ۱۳۸۰)
- ۷- ویژگیهای فنی ادبیات زندان از آغاز تا عصر حاضر، پایان نامه (دکتر) دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۷۶ - مرضیه آباد (آیته بیشتر بر ادبیات عرب تکیه دارد)
- ۸- شبهای زندان حجاج نیشابوری، گزیده اشعار علی اصغر زندی (ناشر: نویسنده ۱۳۸۱)
- ۹- «چکامه زندانی شاعر» - میرزاده عشقی («چکامه زندانی شاعر» که از خنثیه های خوب دوران معاصر به شمار می رود در دهه سوم شهریور ۱۲۹۸ شمسی در زندان نظمیته تهران در فلیک سروده شده است)
- ۱۰- کتاب شعرهای زندان - رضا برهانی، چاپ دانشگاه آیندیان
- ۱۱- جان باختگان به نوبی فردانی نو - سعید یوسف، نشر نقطه ۱۳۸۲
- ۱۲- آوازه های بند، سعید سعادتپور، مجموعه سروده ها از بابیز ۱۳۴۷ تا بهار ۱۳۵۱ انتشارات صفا ۱۳۷۷
- ۱۳- از کشتارگاه، سعید سلطانپور، نشر سازمان اتحاد فدائیان رمنان هفتاد و هفت، صدای میرا
- ۱۴- کشتار ۶۷ به یانگ بلند (شعر) - دکتر اسماعیل خوبی
- ۱۵- شعر مناجات (در بزه احسان طبری و زندان) - هوشنگ ابتهاج (سایه)
- ۱۶- خورشید خون گرفته ۹ ارغوان، نعمت آرزوم - در مورد شهادت بیژن جزینی و کاظم ذوالانوار و یارانسان سروده شده
- ۱۷- فریادهای بند دفتر شعر، حسین صدراپی، نشر اتحاد فدائیان
- ۱۸- ناقوس بنگلید نغاره خوان شعر بیدار است، (شعری از مجاهد شهید عقی خلیلی در وصف موسی خیابانی) سایت دیدگاه
- ۱۹- فریاد، برگزیده اشعار سرور (مادر یکی از قربانیان حکومت اسلامی)، تیپ سروش، زمستان
- ۲۰- چکامه سوگ و خشم، به یاد جانبختگان کشتار سال ۶۷ - رضا مرزبان، آذر ماه ۱۳۶۷ (سایت روشننگری)
- ۲۱- رفته گلت بچینم (دفترچه شعر) - مجید نفیسی، باران ۱۳۸۰ شهروند، شماره های ۶۵۷-۶۶۳ اسفند و فروردین ۱۳۸۲
- ۲۲- دفترهای شعر زندان - حسن حسام (...)

انبیاء زندان در تبعید

- ۲۲ بازگویی یک حقیقت ۲ - فریبا مرزبان - در باره کتاب نه زیستن و نه مرگ
- ۲۴- میزگرد بیداران یا شرکت مهین روستا، منیره برادران، مهدی اصلاتی، ناصر مهاجر و ایرج مصداقی در مورد کتاب نه زیستن نه مرگ - دو قسمت (در سایت بیداران و دیدگاه موجود است)
- ۲۵- نگرشی دیگر بر کتاب «نه زیستن نه مرگ» از فریبا طبرین
- ۲۶ بازخوانی ماجرای کشتار شهریور ۶۷ با آقای ایرج مصداقی از شاهدان عینی (آغاز اعدامها و فضای می از آن) - حسن پویا
- ۲۷- گفتگوی فروخته آشنا از زندانیان سابق یا نسرین پرواز در زد کتاب نه زیستن و نه مرگ (سایت نسرین پرواز)
- ۲۸ در خانه اثر کس است، یک حرف بس است - سیاوش جعفری (گفتگوهای زندان)
- ۲۹ شاهد روایتگر، شاکتی تاریخ ساز - محمد رضا معینی
- ۳۰ چراغ حقیقت در طوفان کشمکش ها نخواهد مرد، در مورد کتاب نه زیستن، نه مرگ - همنشین بهار
- ۳۱ زیستن، برای افشای دستگاه جنایت و مرگ - شیوا فرومند (۱ پاسخ ایرج مصداقی در سایت زیر)
- <http://web.combon.com/shiva/7/istan.htm>

در باره کتاب داد بیداد

- ۱- نگاهی به کتاب داد بیداد - شیدا نبوی، آرش ۸۵
- ۲ «داد بی داد»: مرخه ای جدید در نگارش خاطرات زندان - کیواندخت فهاری
- ۳- گفت و گوی بهمن سیاوشان با ویدا حاجبی تبریزی در سه بخش - عصر نو دی ماه ۸۴
- ۴- دلدادگان آزادی و دلدادگان قدرت، پیرامون کتاب «داد بیداد»، محمد ملکی
- ۵- واژه‌های بی‌گناه بی‌تیزند! صدقیه صرافت
- ۶- گفتگوی زری طابایی با ویدا حاجبی نویسنده کتاب داد بی داد، ۳ خرداد هشتاد و شش، سایت «زنان صالح»
- ۷- یادداشتی پیرامون نقد آقای ملکی بر کتاب «داد بیداد»، زینت میرهاشمی
- ۸ داد بی داد، نخستین زندان زنان سیاسی، ف. الف (سایت میون ایران، ۲۱ شهریور ۱۳۸۵)
- ۹- داد بیداد، پروین امامی (چشم انداز ایران، شماره ۳۲)
- ۱۰- مدلول استعلایی خود درد - بهروز شیدا (سایت بیداران سال چهارم شماره ۱۵ آذر ماه ۱۳۸۵)
- ۱۱- نقش زندانی در مبارزه طبقاتی - همایون ایوانی، آرش ۸۵ درباره کتاب «داد بی داد»
- ۱۲- جنگ حقیقت و راه افسانه - خسرو پارسا (روزنامه شرق سه شنبه ۱۷ خرداد ۱۳۸۴)
- ۱۳- نامه سرگشاده به آقای محمد ملکی (در باره کتاب «داد بیداد»)، محمد افظمی، سایت مهین، اردیبهشت ۸۴
- ۱۴ داد بی داد، نشانه ای از بلوغ - خسرو پارسا، مجله ی آرش، می ۲۰۰۴
- ۱۵- داد بی داد، یا جست وجوی زندگی در آنسوی نیک و بد - حمید عیسی (مجله ی آرش می ۲۰۰۴)
- ۱۶- تاملی بر کتاب «داد بی داد» - منیره برادران (عصر نو، شنبه ۱۳ اردیبهشت ۱۳۸۲)
- ۱۷- سفرهای بی پایان سلطنت به زندانها - منیره برادران، سایت عصر نو ۱۲ نوامبر ۲۰۰۴
- ۱۸- نگاهی بر «داد بی داد» - نوشین شاهرخی (سایت ادبی نوشین ماهرخی سال ۲۰۰۳)
- ۱۹- نگاهی به کتاب داد بی داد - شیدا نبوی (سایت سازمان اتحاد فدائیان خلق)...
- ۲۰- دو ارمغان جدید از دو زن مبارز یادنگاره های زندان از سودابه اردوان و یادهای زندان از فریبا ثابت - تراب حق شناس (سایت اندیشه و پیکار)
- ۲۱- هنر روایتی ماندگار - نگاهی به نقاشی های سودابه اردوان از زندان - شهرام دریانی (سایت گفتگوهای زندان)

در باره کتاب تاریخ زنده

- ۱- مروری بر تاریخ زنده - رضا آغمنی
- ۲- مروری مجمل بر کتاب تاریخ زنده - پندسار
- ۳- تاریخ زنده در باره دذمنشی و قساوت ملایانی که بر فساد قضاء و عدل شسته‌اند - کتاب‌گذاری البرز، کیهان لندن شماره ۱۰۶۹
- ۴ (طنز، تیغ و سیرین)، ماجرای ساده جاب کتاب تاریخ زنده - فریبا مرزبان
- در باره مقاله «با یاد اشرف فدایی»
- ۱- نگذاریم چشمه را تلخ کنند، به یاد جاودانه فروغ آزادی شکر محمدزاده ایرج معداتی
- ۲ «با یاد اشرف فدایی» - فریبا مرزبان، سایت گزارشگران
- ۳ امن همه بی‌عدالتی از کجا بر می‌خیزد؟ (در مورد مقاله «با یاد اشرف فدایی»، روایت نادرست فریبا مرزبان در مورد عزیزی که در قتل عام ۶۷ به شهادت رسید) - راضیه منینی، سایت گائون هنرمندان ایرانی در تبعید
- ۴- آنان که درمورد زندان می‌نویسند... - ترگس شایسته، سایت آفتابکاران مارس ۲۰۰۷
- ۵- به جستجوی دست دیگری می‌باشم - گلرخ جهانگیری (آذر آذری)، وبلاگ نبلگون

در مورد کتاب پنجاه و سه نفر

- ۱ «در باره کتاب ۵۳ نفر» - بیسه وری، روزنامه آزیو ۳۰ مهر تا ۷ آبان سال ۱۳۲۳
- ۲ پرونده ی پنجاه و سه نفر - حسین فرزانه (باقر مومنی)، انتشارات نگاه، تهران، ۱۳۷۲
- ۳ چند نکته در مورد کتاب پنجاه و سه نفر اتور خامه ای - باقر مومنی (اواخر سال ۸۲)

در باره کتاب «ذرد زمانه» عمومی

- ۱- حاشیه ای بر خاطرات عمومی - طیفور بطحایی، مجله آرش ۶۹
- ۲- زندانی سیاسی و تجدید نظر در مواضع: احتمال (واکنش مهدی پرتوی به قضاوت عمومی، نویسنده کتاب ذرد زمانه، در مورد او) - سایت آشیان
- در مورد کتاب «زندانی تهران»
- ۱ «زندانی تهران» واقعیت محض است - مارینا نعمت (سایت رادیو زمانه)
- ۲ از دید من کتاب مارینا نعمت بخشی حتی جزئی از حقایق رژیم ایران است - شیما کلباسی - سایت «زن ایرانی»
- ۳- یورش ترازیک کمیک قهرمانان تبعیدی به مارینا نعمت - داریوش برادری (عصر نو)
- ۴- یورش ترازیک، تناوم کشتار در زندانها (در مورد نوشته داریوش برادری در دفاع از امثال مارینا نعمت و...) - عباس منصوران (سایت گفتگوهای زندان)
- ۵ «زندانی تهران» جواب حراج به خاطرات زندان - ایرج مصداقی
- ۶- مقایسه ی دو متن متفاوت از «خاطرات زندان» مارینا نعمت - ایرج مصداقی
- ۷- و چنین است که چرخه هم چنان می‌چرخد. پیرامون فضای پیرامون «زندانی تهران»، ملیحه تیره گل (سایت اثر، اگوست ۲۰۰۷)
- ۸- هر دم از این باغ بری می‌رسد. کتاب مارینا و... خیانتی دیگر از او سودابه اردوان
- ۹- پیرامون جعلیات مارینا نعمت - گلرخ جهانگیری (آذر آذری)، شادی امین و ستاره عباسی، سایت اثر، جولای ۲۰۰۷
- ۱۰- زندانی تهران یا طعمه جدیدی برای جماعت سانسور و قاطعیت تبعید، مهستی شاهرخی
- ۱۱- «زندانی تهران» و برخورد راست روانه، آذر درخشان
- ۱۲ «زندانی تهران»، تخیلات یک تواب، آنهابتا رحمانی، سایت اثر، جولای ۲۰۰۷
- ۱۳ «زندانی تهران» تحریفی از زندان اوین، مونا روشن
- ۱۴ باز هم قصه ی مارینا - حسین گلزاری (سایت حاوران)
- ۱۵- زندانی تهران: دانشگاه، رسانه ها و جامعه ایرانی - شهرزاد مجاب، سایت نیک ایران
- ۱۶- حقیقت، و نادرست بودن آن، فریبا مرزبان

- ۱۷- اعلام جرم در دادگاه افکار عمومی جهان، عزیزه شاهمرادی
 ۱۸- نامه‌ی جمعی از زندانیان سابق به انتشارات پنگوئن در اعتراض به انتشار کتاب «زندانی تهران»، شبکه سراسری همکاری زنان ایرانی
 ۱۹- کتاب «زندانی تهران» فرصت طلبی مارینا و تحریف حقایق، مرجان افتخاری، سایت اثر، جولای ۲۰۰۷
 ۲۰- خاطرات آبگوشنی «زندانی تهران» - همنشین بهار
 در مورد کتاب «پرنده نو پرواز»

- ۱- نظری در مورد کتاب پرنده نو پرواز (نشریه فرانسوی زبان ژورنال دو ایران) - محمود دلفانی
 ۲- نظری در مورد کتاب پرنده نو پرواز - حشمت (سایت سرداران)
 ۳- گفتگو با نویسنده کتاب «پرنده نو پرواز» (سایت سرداران)
 در باره کتاب مصلوب (کتابیون آذری)

- ۱- کتابیون آذری و کتاب «مصلوب» - ایرج مصداقی
 ۲- آن روی دیگر زشتی ی هلاکت باری است... - مهشید (سایت زنانه ها اگوست ۲۰۰۵) اشاره به نقد کتاب «مصلوب» - سیمین مستا (سایت آینده نگر ۱۷ مارس ۲۰۰۵)
 ۳- نگاهی به آثار کتابیون آذری (مصلوب) - شهروز
 ۴- کتاب مصلوب: خاطرات زندان کتابیون آذری، کیواندخت قهاری، صدای آلمان

در مورد خاطرات کیانوری:

- پرتو گفت و گو- ع.الف.خلخالی (در رد خاطرات کیانوری، حاوی مقالات و نوشته هایی که به نوعی با خاطرات کیانوری مرتبط می‌شود)
 ISBN ۹۶۴-۰۰۰-۶۸۸-۲

- ۱- تراوشات سیانوری قلم کیانوری ... نصرت الله جهانشاه لو، (نشریه روزگار نو، خرداد ۱۳۷۳)
 ۲- «بهای چوبین» - سیروس آموزگار
 ۳- خلاصه ای از خاطرات شهناز اعلامی (از زبان فعال حزب توده) با عنوان «به یاد آن روزها» که در سال ۱۳۷۲ طی سه شماره در نشریه روزگاران به چاپ رسیده است.
 ۴- «آنبان مرد جهان دیده» (در حاشیه خاطرات نورالدین کیانوری) - باقر مومنی، در فروردین ۱۳۷۲ در ماهنامه راد آزادی منتشر شده.
 ۵- نامه هوشنگ بهزادی (در شماره ۲۸ ماهنامه «راه آزادی» در سال ۱۳۷۲ انتشار یافت)

- ۶- چهل سال عذاب به خاطر سراب - عباس دانشخواه
 ۷- «کشتگاه خشک خلیل ملکی» - آرمان نهجیری (در شهریور ۱۳۷۲ در نشریه نگاه نو به چاپ رسید)
 ۸- «کشتگاه خلیل ملکی و عینک کبود»، در پاسخ به مقاله نهجیری - مصطفی رحیمی (در مهرماه ۱۳۷۲ در نشریه نگاه نو انتشار یافت)
 ۹- نامه فرخ گلریز به سردبیر نشریه نگاه نو (در باره خاطرات کیانوری)
 ۱۰- «زیر پرده گلریز شب و...»، پاسخ به آرمان نهجیری - عبدالله برهان
 ۱۱- «توده های صادق و اشتباهات بزرگ رهبری» - پرویز بابایی (در شماره ۸۰-۸۱ مجله آدینه در سال ۱۳۷۲ به چاپ رسید)
 ۱۲- «آن نیست که می‌نماید» - بزرگ ادبی (در شماره ۸۰-۸۱ مجله آدینه در سال ۱۳۷۲ منتشر شد)
 ۱۳- «سه نسل حسرت به دل شدند» - عبدالله برهان (در شماره ۸۰-۸۱ مجله آدینه در سال ۱۳۷۲)

- ۱۴- «نگاهی از درون...» (در نقد خاطرات کیانوری) - بابک امیر خسروی
 ۱۵- کیانوری و ادعاهایش - فریده خلعتبری، تهران، شباویز، سال ۱۳۷۳
 ۱۶- پیرامون خاطرات نورالدین کیانوری - عبدالحسین مستوفی، نشر: پروین
 ۱۷- نگاهی ادبی به خاطرات سیاسی ایرج اسکندری و خاطرات نورالدین کیانوری - بهروز شیدا (از کتاب در سوک آبی ی آب‌ها)، نشر باران - سوئد
 ۱۸- نظر از درون به نقشی حزب توده ی ایران، نقدی بر خاطرات نورالدین کیانوری - بابک امیر خسروی
 ۱۹- من کتاب خاطرات کیانوری را با حرص و جوش خواندم و... - دکتر عطا صفوی روایتگر کتاب «در ماندگان کسی پیر نمی‌شود»، وبلاگ «کلیدر»

نقدهایی بر یاس و داس فرج سرکوهی، آرشی شماره ۸۰

- ۱- رنج نامه ی حافظه ی مخدوش، رضا برامنی

- ۲- داس بر یاس، حسن حسام
 ۳- برای سخن نگفتن ادامه ی سکوت بهتر بود تا... گلاظم کردوئی
 ۴- حقیقت یویاثر از علت وجودی، منصور کوشان
 ۵- «یاس و داس» های فرج سرکوهی، نسیم خاکسار
 ۶- اخلاقی «راست تر نوشتن تاریخ»، اصغر ایزدی
 ۷- این همه عداوت از کجا بر می‌خیزد؟ محمد رضا شالگونی
 ۸- پاسخ به یک اتهام، مجید دارا بیگی
 ۹- تاریخ را چگونه باید نوشت، محمود یاباعلی و ناصر مهاجر
 ۱۰- آرمان باختگان هتل هلمتون، مهدی اصلانی
 ۱۱- نیم نگاهی به آوازه خون، بهزاد کریمی
 ۱۲- اشاره‌ای دیگر به نوشته فرج سرکوهی - علی، وبلاگ «کل‌گپ»

در مورد «حقیقت ساده»، خاطرات منیره بردران

- ۱- در مورد کتاب حقیقت ساده (...) نسیم خاکسار، نشریه نقطه شماره ۶
 ۲- تأملی در حقیقت ساده - شهلا شفیق، مجله نقطه شماره یک
 ***

نقدهایی دیگر:

- مروری بر کتاب من یک شورشی هستم - روزبه آبادان (بهروز جلیلیان)
 - در باره مقاله نگاهی به انفرادی که عینا زرین نگاشته است - صبا اسکویی، خاوران - یویا

- بررسی کتاب زندان - وحید بدیعی، آرشی شماره ۷۰
 - نگاهی به کتاب زندان، جلد اول (۱۳۷۷) و جلد دوم (۱۳۸۰) - شهرنوش پاریسی پور، شهروند، شماره ۶۰۸، جمعه ۲۳ اسفند ۱۳۸۱
 - نقد کتاب در جستجوی رهایی، نوشته مریم نوری، انتشارات باران سوئد ۲۰۰۴، عفت ماهباز

- زندان، زندانی و زندانبان در ولایت مطلقه فقیه (نقدی بر سه کتاب)، منصور فرهنگ، علم و جامعه، شماره ۱۲۳، آبان ۱۳۷۳، (منصور فرهنگ در مقاله ی خود سه کتاب «حقیقت ساده» نوشته ی منیره بردران (م.رها)، «خاطرات زندان راجر کوپر»، روزنامه نگار و بازرگان انگلیسی، که به اتهام جاسوسی به اعدام و ده سال زندان محکوم شده بود، و نیز خاطرات زندان علیا روحی زادگان، از جامعه ی بهائیان شیراز می‌پردازد، راجر کوپر روز اول آوریل ۱۹۹۱، پی از تحمل پنج سال و چهار ماه شکنجه و زندان آزاد شد)

- یادهای اشفته (مروری بر کتاب زندان شاه)، نوشته وریا بامداد (مجید دارابیگی) - بهروز جلیلیان سایت اندیشه و پیکار
 - چه کسی مسئول است؟ (در اعتراض به نوشته «ت - دال» با عنوان زن ایرانی در رژیم جنایتکاران) سایت خاوران
 - شریعتی و ساواک (مروری تحلیلی بر سه جلد اسناد ساواک در باره ی دکتر شریعتی) - رضا علیجانی، ناشر: کوپر
 - شریعتی سیمای یک زندانی (نگاهی به کتاب شریعتی به روایت اسناد ساواک) - سوسن شریعتی، از کتاب «قنوس عصیان، روایتی دیگر از اندیشه دکتر شریعتی»

- گفتگوی مجید خوشدل با احمد موسوی در مورد خاطرات زندان،
 - حمله، اعدام، پورش و یاهو سرائی بلوریان و فهرستی از خاطرات سیاسی من ، آدر واکنش به خاطرات غنی بلوریان با عنوان ناله کدک، برگ سبز/ چاپ - کاک ستار مامدی (چاپ سوئد ۱۹۹۹)

در مورد کتاب «زیر بوته لاله عباسی»

- ۱- خاطرات زندان یا افسانه برای خردسالان؟ - صبا اسکویی (سایت گشتگوهای زندان)
 ۲- واین بارلائی برای ...؟! - صبا اسکویی [اشاره به نوشته های نسوین پرواز]

- من و پالتاک «زندانی سیاسی آزاد باید گردد» - مجید خوشدل، نیمروز ۳۰ فروردین ۸۱

- تسربن، پرواز می‌کند - کامران کامیاب

- فردا در راه است - ا. ش

- زیر بوته لاله عباسی - رضا اغنمی

- شما اقتدار سیاه‌چال‌های جمهوری اسلامی را شکستید - رنوف افسایی...

کتابت زندان در تبعید

بروز از زندان جمهوری اسلامی بهیلا شریعی (مؤرد فوق در سبب نسرین بروز موجود است)
 دو کتاب جدید زندان (در جستجوی رهائی و شب بخیر رفیق) - بابک عماد (سایت گلوبز زندانیان سیاسی در تبعید)
 بررسی خاطرات غلامرضا حسینی امام جمعه ارومیه - رسول جعفریان
 ملاحظاتی درباره خاطرات مبارزان حزب توده ایران - شاهرخ مسکوب (مجله بخارا شماره ۲۷)
 غدی بر کتاب یادهایی از گذشته (خاطرات دکتر غلامحسین فروتن) - هاشم سزایی (مجله بخارا شماره ۲۳ و ۲۴)
 کتب و گوی پرویز فیچ‌خانی با تواب حق شناس در باره ی کتاب «بر فراز خلیج»
 نقدی بر کتاب «شعر زندان» برویز اتابکی - هادی اکبرزاده (کیهان فرهنگی تیر ۱۳۸۳)

در مورد کتب میهمان حاجی آقا

خاطرات زندان: میهمان حاجی آقا - بهمن سخایی، سپتامبر ۲۰۰۵
 کتاب خاطرات دکتر رضا غفاری

- مصاحبه مینو همتی از تلویزیون رهایی زن با دکتر رضا غفاری
 - بررسی کتاب میهمان یک زندانی - رضا اغمنی (سایت اخگر روز نیر ۸۵)
 - در مورد کتاب «پایان یک عمر» در وبسایت کارگر
 «برگزینان باغ چشم برادر» بخشی از کتاب «تواذی های ناتمام در قلب قدرت» - نوسنه «پهروز شیدا» که به کتب «پایان یک عمر» می‌پردازد.
 پایان یک عمر در وبسایت کارگر تصویر جوانی ی از دست رفته است. تصویر ارمن ها و سترها، عشق ها و کودکی ها. تصویر هستی ی آرمایی در «شب بلند» میهن، تصویر خونی که در ساختارها و متن ها جاری است.

زندانیان به روایت زندانیان

سرهنگ منصور زمانی که پیش از انقلاب همه کاره زندان قصر بود، همانند رئیس‌انی «خجرتی»، گاه و بیگاه که می‌خواست با پنبه سر ببرد، دم می‌گرفت که: «زندانیان نامتگاه است، دانشگاه است و شما هم میهمان ما هستید.»

وی در ۲۸ مرداد سال ۱۳۵۴ که زندانیان را زورکی به حیاط بند ۲ و ۳ زندان قصر آوردند، وقتی به اصطلاح غوغا مینگه را به رخ می‌کشید با شماره به مداحان رژیم که همانروز آزاد می‌شدند، گفت: این عده که نه زندانی، بیکه «میهمان» ما بودند، برخلاف شما که می‌خواهید در زندان بمانید و ببوسید، امروز از دانشگاه قصر فارغ‌التحصیل می‌شوند.

امثال لاجوردی و حاج داود رحمانی هم به اقتدا به روشی و منش زندانیان پشیم، زمینی و محترمی و امثال «ویشتکی» زندستان کل دادگاه‌های نمایشی مسکو در عصر استالین، زندان را دانشگاه می‌نامیدند! دانشگاهی که کنکورش از جبهه، «تداست» و مصاحبه‌های تلویزیونی بود.

در مین زندانیان کسائی بودند که به دلالت گوناگون (از جمله رها شدن از تعزیزهای مناوم و طاقت فرسا) به مصاحبه‌های تلویزیونی تن می‌دادند. برخی هم واقعاً از کرده خود پشیمان شده و به قول خودشان منحرف شده بودند و شماری «ملا و طرغه» خودشان می‌دانستند تا جبران مافات نموده و می‌گفتند: گفته‌ام، افتخاری عید گروه و سازمانی است که عمرمان را در آن تلف کرده ایم...

«تقی افراختن» که در دستگیری‌های بعد از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ - باب اسفخار را کشود، و راه را برای ۲۸۴۲ نفری که سفرنامه هبشان در حد فصل شهریور سال ۱۳۳۲ تا اردیبهشت ۱۳۳۶ در روزنامه اطلاعات منتشر شد، باز کرد؛ البته، باید به یین نکته اشاره کرد که اسحب قدرت، همیشه خواهان به زانو درآوردن و زمین زدن مخالفین شان بوده و خواهند بود.

ضمناً فراموش نکنیم همه سرنضی بزنی و بروز نیکخواه و محمود جعفریان و وحید افراخته و حسین روحانی و محمد مهدی بزنی و بهزاد نظامی و حمید مهدی شیرزی... بودند بسیاری از به اصطلاح نویسندگان دور و کلک «شلاق‌بدهستان»، به دم می‌افتادند. زندانیان می‌دانستند که با زور و اجبار نمی‌توان برای همیشه ارمان آدمی را گرفت. و البته دیدیم بسیاری از کسانی را که به مصاحبه تلویزیونی کشیده بودند در قتل غام دستار ۶۷ از دم بیخ گذراندند.

بزی‌هایی که در رژیم شاه و شیخ بر سر زندانیان سیاسی آوردند، به ویژه بعد از انقلاب، قابل مطالعه است. پرداختن به این موضوع و کند و گاو همه جنبه در مورد اعترافات علنی و علت نمایشات تلویزیونی (که از جمله منابع تحقیق در مورد زندان است)، کاری است جمعی.
 شرکت سبیا معمار نوبری - زندانی سیاسی تواب - در سمینار زنان در آلمان، زمینه ای شد تا اپوزیسیون در خارج از کشور، به طور جدی به این مسئله بپردازد. در همین رابطه، مقالات زیادی در باره تواب و توابین در نشریات و سایت‌ها منتشر شد که در زیر به بخشی از آن‌ها اشاره شده است.
 در باره ی توابین:

- ۱- ویژه نامه ی ارزش شماره ی ۹۷ با عنوان «روشنگران سیاسی ایران و مقوله تواب» با مقالات زیر:
 حقایق را بازگو کنند از نوشته، روایت آن دیگری از سعید یوسف، دفاع از فانیسم جرم است از مژده ارسبی، نباید تربیون آزاد به «توابین» داد از مرجان افتخاری، توابان قربانی و قربانیان تواب از شهاب برهان، شبکه تواب سازی در مقابل زندانیان سیاسی از مینا زرین، تواب منحرفی از عوامل رژیم از احمد موسوی، ویژگی‌های تراژیک زندان‌ها از منیره برادران، بد فحیمی‌های پایه ای از محمود خلینی، جایگاه و هدف از فریاد تواب، «تواب» فرزند سرکوب از محمد اعظمی، خطر توابان جدید از ایوب مصداقی، گفتگوی معدست از رحمان درکشیده، تواب بی آمد خست ایدئولوژیک از ناصر کاخساز، گفتگو بر مبنای مسائل صنفی زندان از مینو حواجه لدین، طرح سئوالات ساده از سیاوش محمودی، تواب سازان از مهدی اصلانی، تواب همکار زندانیان علیه زندانیان از اکبر شالگونی، اطلاق «قران» مسئولیت غرد را منتفی نمی‌کند از رضا کرمی، حیثیت آدمی، برترین ارزش است - گلرخ جهانگیری، گفتگوی ارزش با سبیا معمار نوبری زندانی سیاسی تواب، و «ساکن بند توابین» گفتگوی مهدی اصلانی با کاوه
- ۲- گوشه‌های از تاریخ جنبش چپ ایران، در قالب یک سرگذشت - سیاوش پزاسریزاد، (نویسنده کتاب که خود در نوآر دهه ۴۰ گرفتار ساووک و مصاحبه‌های زورکی از شده، مقوله تواب سازی را به نگاه تازه ای بررسی می‌کند) نشر نیم، آلمان ۱۳۸۱
- ۳- تواب، پدیده ای بوظهور در زندان - اشرف دهفانی (متن کامل کتاب در سایت چریک‌های فدایی قابل دسترس است)
- ۴- گفتگوی مجید خوشدل با سپرنوش یرسانی بور درباره زندان، شکنجه و توابین (گفتگو)
- ۵- توبه و تواب در زندان‌های جمهوری اسلامی، سایت اشپان
- ۶- توابیت، دوست و دشمن، سخن شکوفه سایب اینترنیتی، کوپا، یکشنبه پنج مهر ماه ۱۳۸۲
- ۷- قانون تواب - اکثریت، ۲۸ اردیبهشت ۶۸
- ۸- حسی کار اکثریت شماره‌های ۲۶ و ۵۰
- ۹- قصه آن شب - محسن درزی (ضمیمه کتاب «از آن سالها و سالهای دیگر»، نوشته حمزه تراختی)
- ۱۰- ت من تواب، ب مثل بریده - جواد فاسم آبادی
- ۱۱- توابین - کار شماره ۴۸، فوریه ۱۹۸۸
- ۱۲- خوار دامت حرم - فردی در پای ارمان - علی شهنی (ویلاک خوشن)

ادبیات زندان در تبعید

- ۱۳ - سفارت و پدیده توآب سازی - فرخ قهرمانی (سایت گفتگوهای زندان)
- ۱۴ - نکاتی پیرامون پدیده‌های ارشاد و توآب، محصول شکنجه - منیره برادران (وبلاگ حقیقت ساده)
- ۱۵ - رویارویی اندیشه ها و احترام به فرهنگ گفتگو به سبک یک صمکار رژیم جمهوری اسلامی مسعود کوچک
- ۱۶ - بختی در رابطه با توآبین - شهاب شکوهی (سایت روزنه)
- ۱۷ - بریده - ایمان، مجله شورای ملی مقاومت ایران شماره ۵
- ۱۸ - چند تأمل پیرامون پیشامد سمینار زنان در هانوفر - منیره برادران (گفتگوهای زندان)
- ۱۹ - همکار شکنجه گران در جلسه زنان فرامیست و لیبرال در هانوفر آلمان - صبا اسکویی (گفتگوهای زندان)
- ۲۰ - توآب، در حاشیه سینار سراسری سالانه زنان در هانوفر، بنفشه.
- ۲۱ - آن گاه که غولی ساخته می‌شود سپور
- ۲۲ - جمهوری اسلامی و بررسی پدیده توآبین (بختی در طاق پالتاکی اتحاد سوسیالیست ها) - محمود خلیلی (گفتگوهای زندان)
- ۲۳ - زمینه های توآب سازی در زندان‌های جمهوری اسلامی مرجان افشاری (گزارشگران)
- ۲۴ - هر لحظه به رنگی بت عمار در ابد - سودابه اردواز (وبلاگ خوبستن)
- ۲۵ - نامالی چند در برخورد با توآبین (ایرج مصداقی)
- ۲۶ - نگاهی به مصاحبه آقای ایرج مصداقی با ماهنامه آرش، شماره نود و هفت، «نامالی چند در برخورد با توآبین» - فرشاد بهرنگی
- ۲۷ - زندان و بند در بسته، بختی در رابطه با توآبین (سایت آشینان)
- ۲۸ - زندان نامه دانه و من از توآبین دفاع می‌کنم - نسرين پرواز (سایت آزادی بیان)
- ۲۹ - در حول و جوش نوشته ی نسرين پرواز - شهابنگ راد (سایت من و پالتاک)
- ۳۰ - قربانی یا مجرم - فریده عبدالله پور (بیداران)
- ۳۱ - توآبین و تلاشی دوباره در خدمت به ارتجاع - اتحاد زنان آزادخواه
- ۳۲ - دستگاه توآب سازی و صدای انسانی - نسیم خاکسار
- ۳۳ - توآب یا قربانی سیاسی؟ [درحاشیه شیوه برخورد به مارینا نعمت] - سعید کرمت، سایت اخبار روز، ۲۶ اوت ۲۰۰۷
- ۳۴ - حبس و اندیشه ها و نکات پرکننده در باره زندان و زندانی - سایت آشینان
- ۳۵ - آیا توآب‌ها غیر قابل بخشش هستند؟ (فضاوت در مورد انواع توآب‌ها) - سایت آشینان
- ۳۶ - کتاب سیبا - زینب معمار نویری (زندان) - نشر نیما، آلمان ۱۳۸۶
- ۳۷ - فرخوان سیبای توآب، (زینب معمار نویری)، پیرامون رویدادهای سمینار زنان در هانوفر (از کتاب عادت، عادت...! (در سایت وی موجود است)
- ۳۸ - چهار ماه در تابوت خوابیدیم - گفتگو با سیبا معمار نویری (زمانه)
- ۳۹ - می‌خواست انقلابی را بنا دزد میان توآب‌ها - گفتگو ناصر مهاجر با نازلی پرتوی (سایت بیداران)
- ۴۰ - بازجویی و تکرار تراژدی آیین توآب سازی در قالب مصاحبه مدرن - داریوش برادری (وبلاگ خوبستن)
- ۴۱ - کالبدشکافی یک رویارویی - مهستی شاهرخی (وبلاگ خوبستن)
- ۴۲ - تازیخانه توآب‌سازی رژیم اسلامی همچنان تازیک ماند - بهروز سورن (وبلاگ خوبستن)
- ۴۳ - زندانیان سیاسی مبارز و خائنین به خلق - ر عباسی از هواداران چریک‌های فدایی خلق ایران (سایت کانون زنان مترقی)
- ۴۴ - توآب - گفتگو با شهاب شکوهی، زندانی دو نظام - مجید خوشدل
- ۴۵ - تحلیلی پیرامون مفهوم توآب و چگونگی برخورد با توآبین (با اشاره به نامه افشاگرانه کیاتوری از زندان لوین به خامنه ای) - نوشته میم سین، سایت سلام بر سوسیالیسم بیستم خرداد ۱۳۸۶
- ۴۶ - توآبین زندان‌ها، واقعی یا ساختگی - هفته نامه ایران تایمز ۳۰ دسامبر هشتاد و شش
- ۴۷ - سایت گفتگوهای زندان و بحث توآب - صبا اسکویی
- ۴۸ - «صبح آزادی برای بازگشتگان به نور» گزارش گزارشگران کیهان هوایی از مراسمی که ادعا می‌کردند: «گرددمایی به پیشهاد زندانیان مشمول عفو،

تشکیل و به وسیله آنان تدارک شده است» - کیهان هوایی، شماره ۸۲۰، ص ۲۶، چهارشنبه ۲۲ اسفند ۱۳۶۷

۴۹ - کدام ت مثل توآب و کدام ت مثل توآب نیست - محمود خلیلی

مقالاتی درباره ی زندان، که در سایت ها و ... منتشر شده است: عناوین برخی مقالات در سایت کانون زندانیان سیاسی ایران (در تمعید):

- ۱ - زمینه های قتل عام زندانیان سیاسی - اسماعیل حق شناس
- ۲ - تابستان سیاه ۶۰ - اسماعیل حق شناس
- ۳ - بند ۲۱۱ لوین: اختراع شکنجه ای تازه - م پیوند (مهدی فلاحی)
- ۴ - کوچکترین سلول بند - م پیوند (مهدی فلاحی)
- ۵ - «سگدونی» - م پیوند (مهدی فلاحی)
- ۶ - اتفاقات خنده دار در زندان - م پیوند (مهدی فلاحی)
- ۷ - تجربه ای از مقاومت در زندان - عباس افخم
- ۸ - دو ماه با توآب در زندان - تریا
- ۹ - هبت عفو، با کمیسیون مرگ - محمود خلیلی
- ۱۰ - تلبستان خونین ۱۳۶۷ - مرصیه شایسته
- ***
- ۱۱ - «جنگل شوکران» (در مورد نامه‌ها و وصیتنامه‌های زندانیان سیاسی کتابی که «مهدی اصلانی» و «مسعود تفره کار»، تدوین نموده اند) سایت از دور پر افش - رضا علامه زاده، آوریل ۲۰۰۶
- ۱۲ - «دو اختر فرروزان زندان» با احترام به دکتر سوسن نیلی و دکتر فریده طباطبایی - فریبا مرزبان (سایت جنگ حیر)
- ۱۳ - یادی از خاتم والا - فریبا مرزبان (سایت کانون هنرمندان)
- ۱۴ - گفتگوی علی ناظر با فریبا مرزبان (دیدگاه)
- ۱۵ - «روزهای پر از رعب و وحشت سال ۶۷» - صبا اسکویی (گفتگوهای زندان)
- ۱۶ - نیلوفر شکفته در انتهای مه و سراب (تقدیم به معصومیت غارت شده نیلوفر شید، خاطره ای از: مهتاب - ب (سایت دیدگاه)
- ۱۷ - اعدام اولین جراح پیوند کلیه در ایران (نصه دکتر احمد دانش به آیت‌الله منتظری) - سایت کار آنلاین
- ۱۸ - صفرخان فشار و رنج و شکنجه ها و نذاری ها را به هیچ حرکت پدمانده هایی از زبان غنی بلوربان (ایران امروز)
- ۱۹ - «صفر خائین حیات سقری» آیه زبان ترکی، در باره صفرخان، حمید دادبازده (وبلاگ دادبازده)
- ۲۰ - در ستایش دولت عشق و رهایی از رنگ تعلق و آنکه خان نبود صفرخان، دعقان بود و از ملک آذربایجان بود - ناصر رحیم خانی (سایت عصر نو)، آذر هشتاد و یک
- ۲۱ - خاطره صفرخان را آنگونه که هست، باید گرامی داشت - وهاب انصاری (سایت کار، اکثریت)
- ۲۲ - «زیست جهان» صفرخان! جمشید طاهری پور ... (در مورد صفر قهرمانی مقالات بسیاری نوشته شده است)
- ۲۳ - کابوس مهیب - گفتگو با سه تن از اعدام‌های دسته جمعی سال ۶۷ - راه کلرگر ۹۰ و ۹۳، ۱۹۹۲
- ۲۴ - نامه به عدالت‌خفته تاریخ - امیرانتظام، (گردآورنده رامین احمدی)، کتاب پر
- ۲۵ - مصاحبه با عباس امیرانتظام «مرا از زندان اخراج کردند»، ایران استار (کانادا)، شماره ۲۹۴، ۱۴ ژانویه ۲۰۰۰.
- ۲۶ - امیر انتظام قربانی انحصاری شدن حاکمیت - علی فیاض
- ۲۷ - زندان‌های اسلامی و جنایت علیه بشریت - منیره برادران
- ۲۸ - جمهوری جنایت - محمود خاوار
- ۲۹ - گفتگو با رادیو ایرانیان پیرامون آخرین لحظات حیات نورالدین کیانوری - مریم فیروز (خاطرات زندان به زبان انگلیسی)
- ۳۰ - متن سخنرانی در کنفرانس پادمان قتل علم زندانیان سیاسی تابستان سال ۶۷ - لورتا سنچز، (Lortta Sanchez)، بنیاد مهر، لس آنجلس، سپتامبر ۲۰۰۰، شهروند شماره ۵۸۷، بیست و شش مهر ماه ۱۳۸۱
- ۳۱ - «علی شکنجه‌گاه نداشته نامه ی سرگشاده به آیت الله خامنه ای، «حشمت الله طبرزدی»، نیروز، شماره ۶۳۱، جمعه ۲۴ فروردین ۱۳۸۰

ادبیات زندان در تبعید

- ۳۳- خاطرات زندان زنان - عزت السادات گوشه گیر - شیکاگو (شهروند جمعه ۱۵ اسفند ۱۳۸۲) از کتاب ما و جهان تبعید (مجموعه مقاله)، نشر باران (سوند)، ۱۳۷۸.
- ۳۴- نامه احمد باطبی، دانشجوی زندانی از زندان جمهوری اسلامی به هیأت ویژه قوه قضائیه، سال ۱۳۷۸.
- ۳۴- پادشاهای زندان - کاوه (سایت کانون زندانیان سیاسی در تبعید)
- ۳۵- اوین، دانشگاهی که در آن ترس آموختم، علم و جامعه، واشنگتن، از شماره پنجاه و سه تا شصت و یک، سال ۱۳۶۷.
- ۳۶- سخنی درباره «اوین دانشگاهی که در آن ترس آموختیم»، محمد برقی، علم و جامعه، شماره ۶۱، سال ۱۳۶۷.
- ۳۷- گل پرپرشده مادر - ترگی غفاری (سایت عصر نو سه شنبه ۸ شهریور ۱۳۸۴)
- ۳۸- من شاهد سلاخی زندانیان سیاسی بودم - نشریه پیام کارگر شماره شصت و چهار تا شصت و هشت
- ۳۹- با قاطعیت می‌گویم کیانوری به شدت شکنجه شده بود! محمد علی عمولی - گفتگو با «آفتاب امروز»
- ۴۰- اعتصاب غذای بزرگ زندانیان زندان قصر - محمد اعظمی، مجله نقطه - شماره پنج و شش
- ۴۱- نیمه پنهان زندانی سیاسی - هاله سعابی (...)
- ۴۲- یاد از رفیق یوسف آلیاری - شهاب شکوهی (سایت سلام دموکرات)
- ۴۳- در باره وضع زندان‌ها در ایران - حمید شوکت (از اسناد کنفدراسیون)
- ۴۴- چند گزارش از دستگیری و شکنجه هواداران «سجفخا» در کمیته مارلان و دیگر کمیته‌ها (...)
- ۴۵- آیا ملاقات دیگری وجود خواهد داشت؟ - مهین عصمتی ناشر: نقطه. تاریخ انتشار: ۱۹۹۷
- ۴۶- زنده به گورن اوین - راه آینده، بهمن ۶۱
- ۴۷- زندان اوین، زندان بیگانه‌ها - یاک، سلسله گزارش از ۱۹۸۱-۸۲، ایران تایمز (شماره ۱۹ این گزارش‌ها با عنوان آیت الله زندانی و پیش‌نماز زناکار، در شماره ۵۷۹، جمعه ۳ دی ماه ۱۳۶۱ منتشر شد)
- ۴۸- حماسه‌های مقاومت در شکنجه‌گاه‌های خمینی، دختران آفتاب، گل‌بند شفق رنگتان مبارک باد، ایران زمین، سال ۱۳۷۵.
- ۴۹- شانزدهمین سالگرد کشتار زندانیان سیاسی در سال ۶۷ بیژن آقاسی، سایت روشنگری، سال هشتاد و سه
- ۵۰- ادای دین به جان‌باختگان، علی اصغر حاج سیدجواد، سایت عصرنو، شهریور ۱۳۸۳
- ۵۱- رسیدگی به جنایات سیاسی عقیدتی - فیروزه بنی صدر و مهرا مضافی، سایت عصرنو، سپتامبر ۲۰۰۴ (شهریور ۱۳۸۳)
- ۵۲- روایت زندان‌های جمهوری اسلامی از زبان زندانیان سیاسی - ب. آذرکلاه، پد آزاد، سایت اینترنتی عصرنو، ژوئن ۲۰۰۴.
- ۵۳- اعدامی‌ها: لغزش مرگ روی طناب - همایون دشتی، سایت گویا، سه شنبه ۵ اردیبهشت هشتاد و سه
- ۵۴- از مرگ نهراسیدم - ا. نسیم، نقطه شماره ۶، تابستان ۱۳۷۵
- ۵۵- پروژه کشتار تابستان ۶۷ - حسن پویا، سایت اینترنتی عصرنو، شهریور ۱۳۸۳
- ۵۶- کشتار تابستان ۶۷ برآمد حاکمیت استبداد - هانف رحمانی، سایت اینترنتی اخبار روز، ۱۷ شهریور هشتاد و سه
- ۵۷- زندان و اسطوره مقاومت، مبارزی به نام سیمین به مناسبت سالروز اعدام گسترده زندانیان در جمهوری اسلامی المیرا مرادی، شهریور ۶۷، شهروند، شماره ۶۳۲، ۷ شهریور هشتاد و دو
- ۵۸- سال‌های پس از تابستان ۶۷ - محمدرضا نسب عبداللهی، سایت اخبار روز، ۲۲ مرداد ماه ۱۳۸۳ (۱۲ اوت ۲۰۰۴)
- ۵۹- در جمهوری اسلامی قتل عام سال ۶۷ مطرح نمی‌شود چون پای گل نظام در میان است - بهرام بیگدلی، سایت اینترنتی عصرنو، شهریور ۱۳۸۳.
- ۶۰- تابستان خونین ۱۳۶۷ - مرضیه شایسته، سایت عصرنو، شهریور ۱۳۸۳
- ۶۱- وقایع نگاری یک جنایت از پیش اعلام شده، گوشه‌هایی از خاطرات زندان در سال شصت و هفت - امید جیبی نیا، سایت عصرنو شهریور ۱۳۸۳.
- ۶۲- روزهای پر از رعب و وحشت سال ۶۷ در بند زنان سیاسی سر موضع - صبا اسکونی (سایت گفتگوهای زندان)

- ۶۳- نگاهی کوتاه از زمستان ۵۷ تا کشتار تابستان ۶۷ - احمد موسوی (سایت کار آنلاین)
- ۶۴- درباره اعدام دسته جمعی زندانیان سیاسی در سال ۶۷ - فرنگیس جیبی (رادپو بین الملل فرانسه)، سایت عصرنو، سپتامبر ۲۰۰۴ (۱۳۸۳).
- ۶۵- زندان اوین، بند ۲۰۹ - شیوا نظراهار، سایت عصرنو، سپتامبر ۲۹۹۴.
- ۶۶- فاجعه ملی تابستان ۶۷ - مهرداد خلیلی، سایت اینترنتی روشنگری، (۱۳۸۳)
- ۶۷- سال ۶۷، جنایت بر علیه بشریت و دادگاه‌های بین‌المللی، گفت و گو با کامبیز روستا و هدایت الله متین دقتری، نادر ساده، سایت بیداران و سایت عصرنو، مهر ماه هشتاد و سه
- ۶۸- شکنجه روانی اعدام - بنارس، سایت ایران امروز، پنجشنبه ۹ مهر ۱۳۸۳
- ۶۹- با بازگویی و افشای خشونت‌های گذشته از تکرار آن‌ها جلوگیری کنیم - رضا فانی یزدی، سایت ایران امروز، جمعه ۱۰ مهر ۱۳۸۳.
- ۷۰- حاج آقا پورمحمدی از قتل عام زندانیان سیاسی تا وزارت کشور - رضا فانی یزدی (سایت دیدگاه ۱۳۸۴)
- ۷۱- هرگز نمیرد آنکه دلش زنده شد به عشق - جبهه همبستگی برای دفاع از حقوق دموکراتیک مردم ایران
- ۷۲- گلهای ملاقات (بیش از یک هفته از انتقال ما به ساختمان ۳۲۵ زندان اوین می‌گذرد) - حوری (سایت کانون زندانیان سیاسی در تبعید)

- ۷۳- گزارش مسلخ اوین - اندیشه رهائی شماره‌های ۳ و ۴ اتریش سال شصت و سه
- ۷۴- مادران و کودکان در زندان‌های خمینی - مینا وطنی، مجله آزادی، دوره دوم شماره سه
- ۷۵- در زندان‌های جمهوری اسلامی قانون جنگل حکمفرما است - شماره ۸۱ راه توده
- ۷۶- چرا فریاد تزدم یادآوری کشتارهای رژیم اسلامی، به همت عدالت خواهان زمین مربوط است - نجمه موسوی، آرش ۷۷ و ۷۸
- ۷۷- زبان زن زندانی - نجمه موسوی شکنجه - بهروز ارمانی
- ۷۸- در پشت بند ۴ - مجید دارابینگی (وریا بامداد)
- ۷۹- زندان اوین، زندانی برای بیگانه‌ها (هفته نامه ایران نایز ۱۹۸۷)
- ۸۰- علیه فراموشی: کشتار زندانیان سیاسی سال ۶۰ (زندان قم) - شهاب شکوهی (سایت روزنه)
- ۸۱- کرامت دانشیان در زندان (شکرالله پاکت‌زاد) آزادی شماره یک ۱۹۸۷
- ۸۲- چرا به بزرگترین جنایت ضد بشری تاریخ معاصر ایران توجه و رسیدگی لازم نشد و نمی‌شود؟ پیام آرماندوست (سایت گفتگوهای زندان)
- ۸۳- زندان اوین به روایت یک سرباز وظیفه - نشریه جنبش تیر سال هشتاد
- ۸۴- پشت دیوار شب آلوده بند (مصاحبه با محمود خلیلی) - رضا نویامه، نشریه نقطه کتاب دو
- ۸۵- زندگی پس از سال ۱۳۶۷ - نشریه نقطه شماره ۶، تابستان ۱۹۹۶

ادبیات زندان در تبعید

۱۲۵- در قلب بزرگ خلق، یاد بیژن و همراهان همیشه زنده است - شهید هیبت‌الله معینی جعفروند (همايون)، سازمان اتحاد فدائیان خلق ایران، تابستان ۸۲

۱۲۶- گزارش یک قتل (در مورد زندگی و مرگ بیژن جزینی) - ناصر مهاجر، نقطه، شمار یک سال ۱۳۷۴

۱۲۷- مصاحبه در مورد شهادت بیژن جزینی - پی. توییدی، مجله آغازی نو، مارس ۱۹۹۲

۱۲۸- بررسی اجمالی زندان در دوره دهساله ۱۳۵۷-۱۳۶۷ - ک. همایون، فدایی ۶۴ و ۶۸، ۱۹۹۰

۱۲۹- زنان مجاهد و مبارز در زندان‌های شاه - خاطره من از مشارکت زنان در بخشی از جنبش مسلحانه دو دهه ۱۳۴۰ و ۵۰ - پوران بازرگان، سایت اندیشه و پیکار

۱۳۰- گزارش کوتاه از وضعیت زندان‌های ایران - مرجان، سپیده، ستاره نشریه نقطه، شماره ۶، شکنجه و زندان، سال دوم، تابستان ۱۳۷۵.

۱۳۱- نامه افشاگرانه «نورالدین کیانوری» از زندان اوین به خاضه ای، در تاریخ ۱۶ بهمن ۶۷ که از جمله در مورد مرگ جانگداز مرتضی باباخانی و رضا شلتوکی که منهای اشتباهات حزب توده مورد احترام زندانیان سیاسی بودند، افشاکاری نموده است. (سایت راه توده)

۱۳۲- پدیده ناشناخته زندان - حجت محسنی

۱۳۳- هفت روز زندان، تصویر یا واقعیت در زندان - رضا شفق

۱۳۴- کابوس وحشت - راه کارگر، دی و اسفند هفتاد

۱۳۵- کشتار زندانیان سیاسی در گوهردشت - کامییز همایون، نشریه فدائی، فروردین شصت و نه

۱۳۶- تحلیلی کوتاه از یک دهه زندان در جمهوری اسلامی (از ۵۸ تا ۶۸) - نشریه فدائی تبر و آبان ۶۹

۱۳۷- از آن روزهای تلخ... - کار ۱۴۲ شهریور پنجاه و هشت

۱۳۸- نامه ای از گوهر دشت - نامه مردم، سال ۱۹۹۰ ماه فوریه

۱۳۹- اعدام های جمعی به روایت شهید عینی - راه توده مهر ۷۶

۱۴۰- گزارش رسمی گالیندویل، نماینده رسمی سازمان ملل پیرامون کشتار زندانیان سیاسی در ایران - مجله شورای ملی مقاومت (گزارش نهایی سفر دوم) شماره صفر - دیماه ۱۳۷۰ - (گزارش سوم) شماره ۳، خرداد ۱۳۷۱

متن کامل گزارش گالیندویل، سومین فرستاده ویژه کمیسیون حقوق بشر به ایران، ایران تایمز، سال های ۱۳۷۰-۷۱

گزارش سازمان عفو بین الملل، ایران: پنهان کاری اطلاعاتی از طرف دولت، پوششی برای استمرار سرکوب، ۲۱ ماه مه ۱۹۹۵ میلادی

۱۴۱- پیام خاتمه به مناسبت کشتار زندانیان سیاسی در سال ۶۷ سرا پرده، روزنوشت‌های هادی خرسندی ۳-۲، ۹۵، ۲۰۰۳

۱۴۲- گفتگوهای رادیو آشنا و رادیو برابری... یا صاحبانظران و زندانیان سیاسی پیرامون قتل عام سال ۶۷ (در آرشیو سایت رادیو برابری موجود است)

۱۴۳- اتاق معجزه و تاریخ آن - حسین جعفری (که از جمله از خسرو قشقایی و عباس حجری و... یاد کرده است.)

۱۴۴- هفت سال در زندان - ی. - مهیار

۱۴۵- مصاحبه در مورد شهادت بیژن جزینی - ا. نسیم، نشریه شماره ۲۹ آغازی نو ۱۹۹۲

۱۴۶- زندان‌ها و شکنجه‌گاه‌های رژیم خمینی (زندان رشت) - روزنامه مجاهد شماره دویست و چهل و چهار، (در نشریه مجاهد، از اواخر سال ۶۱ تا اوائل سال ۶۵ تحت عنوان «زندان و زندانی»، مقالاتی به قلم «اسماعیل وفا یغمایی»، موجود است که با تکیه بر گزارشات زندان تنظیم شده)

۱۴۷- زندان لاهیجان روزنامه مجاهد شماره ۲۴۶، زندان قم روزنامه مجاهد شماره دویست و سی و چهار

۱۴۸- نوری در زندان‌های رژیم ضد بشری - گوهردشت - اوین - قزل حصار - اراک - ارومیه - اصفهان... در سالهای ۶۲ تا ۶۴، مجاهد شماره ۲۸۵ فروردین ۶۴، خاطرات زندانیان - روزنامه مجاهد شماره‌های ۱۸۰ تا ۱۸۶، ۱۸۸، ۱۸۹ به بعد

۱۴۹- افشای جنایات رژیم توسط مجاهدین از بند رسته در ۷ شهر آمریکا - مجاهد شماره ۲۸۵، دی ماه شصت و چهار

۱۵۰- (در مورد زندان)، نشریه راه کارگر شماره‌های ۲۸ - ۳۰ - ۳۲ - ۴۰ - ۴۴ - ۴۷ - ۴۸ - ۵۵ - ۵۷ - تا صد و سی و چهار

۸۶- تأثیر زندان و شکنجه و اعدام بر خانواده های درگیر مسئله زندان در ایران - مهین روستا، خیرنامه کانون زندانیان سیاسی

۸۷- هایل هیتلر خمینی رهبر - مجید دارابیگی، نشریه آرش شماره ۷۷-۷۸

۸۸- گزارش یک فرار - گلرخ جهنگیری (آذر آذری)، سایت عصرنو، ۷ مهر ۱۳۸۶

۸۹- تک پنجره ای به زندگی - شکوفه مبینی (سایت بیداران)

۹۰- همه شور بود و امید آذرباره اعدام‌های سال ۶۷ - خاطره معینی (سایت خاوران)

۹۱- تجربیات زندان - اتحاد کار ۱۱ - ۹ - ۱۹۹۰

۹۲- یادداشت‌های زندان - شماره‌های ۱۶ - ۱۷ - ۱۸ - و... توفان

۹۳- بررسی کشتار جمعی زندانیان سیاسی - بابک عماد

۹۴- با مرگ خمینی در سلول‌های اوین چه گذشت - فریده ثابتی

۹۵- بازتوسسی یک جنایت «تخت‌ها» (تایوت‌ها) - فریده ثابتی، سایت گفتگوهای زندان

۹۶- شکنجه در تایوت‌ها به وسیله حاج داود رحمانی - پروانه (سایت گفتگوهای زندان)

۹۷- جای آنست که خون موج زند در دل لعل - ویژه نامه نشریه آغازی نو

۹۸- من در زندان‌های خمینی بودم (شهادت یک زن) - ا. تنگستانی، نشریه آزادی

۹۹- روزشمار سرکوب - جبهه ملی ایران

۱۰۰- زندان و زندانی در ایران - م - حسینی (گنجینه ۱، شماره دو، سه) ۱۹۹۱

۱۰۱- حقوق زندانیان - سه دانش ۱۹۸۵

۱۰۲- دروازه اوین (دست‌نوشته‌ای انتشار نیافته) - ۱۹۸۶ - ف - درخت سانی

۱۰۳- کشتار ۶۷ بهرام رحمانی، سایت اینترنتی عصر نو، ۳۰ اکتبر ۲۰۰۳ (۱۳۸۲).

۱۰۴- زندان در چرخه مبارزه طبقاتی - فرهاد سپهر (سایت گفتگوهای زندان)

۱۰۵- یادداشت‌های زندان اوین، از ۲۲ فروردین ۵۹ تا ۲۲ خرداد ۶۰، که در آن از جمله به لیست مخالفین که در دست ساواک بوده و بعد در رژیم جدید مورد استفاده قرار گرفته اشاره شده است - از انتشارات پیکار

۱۰۶- تاکتیک های دشمن در تعقیب و مراقبت و راهنمائی برای مقابله با آن - از انتشارات راه کارگر

۱۰۷- تاریخ تابستان ۶۷ را هرگز فراموش نخواهد کرد - ر - پارسا

۱۰۸- اثرات شکنجه روانی بر زندانیان - جعفر امیری (من و پالتاک)

۱۰۹- زنان مآلی کش - رها افتابگردان

۱۱۰- مقتول لعنت آباد - حسن حسام

۱۱۱- تجاوز به زنان در زندان‌های رژیم جمهوری اسلامی تینا اقدام

۱۱۲- تجاوز به زنان در جمهوری اسلامی تریا داناییان

۱۱۳- گزارش بوشار سازمان عفو بین الملل در مورد تجاوز جنسی در زندان اوین (درباره پرونده خانم تریا دالائیان) - فریدون گیلانی، نیمروز، شماره ۶۷۹، سال چهاردهم، ۱۶ فروردین ۱۳۸۱

۱۱۴- آیا تجاوز یک اتفاق ساده بود؟ - دنیا روشن

۱۱۵- انسان آزادیخواه انسانی تحقیر پذیر نیست، که صنوبر، نویسنده آن داستان (که خود زندانی بوده)، از تجاوز به زنان زندانی در زندان اصفهان صحبت می‌کند - کتاب زندان جلد یک، صفحه ۳۰۹

۱۱۶- چرا شکنجه می‌کنند؟ چرا شکنجه می‌شوند؟ مجید محمدی، سایت گویا، ۱۴ اردیبهشت ۱۳۸۳

۱۱۷- «امیر» یلی بود از سیستان! (خاطراتی از زندان اصفهان تحت حاکمیت ملایان) - حمید دوستی

۱۱۸- سکوت مطلق، خاطراتی از زندان تبریز - ویلاگ آشیان

۱۱۹- سلول شماره ۵۷ - کیانوش سنجری (سایت دیدگاه)

۱۲۰- داستان من و دیوار - کیانوش سنجری (سایت دیدگاه)

۱۲۱- در بند ۲۰۹ زندان اوین بر من چه گذشت؟ - کیانوش سنجری (در ویلاگ وی موجود است)

۱۲۲- قصه ها و غصه های بازداشتگاه - کیانوش سنجری (نشریه نیمروز چاپ لندن ۲ دسامبر ۲۰۰۵)

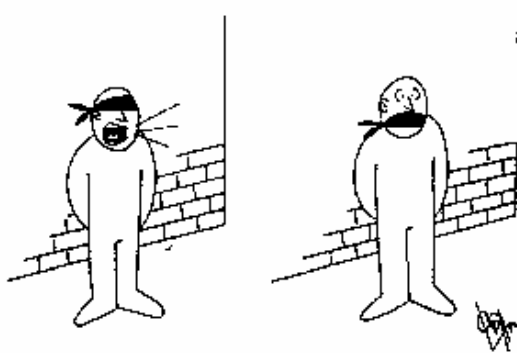
۱۲۳- هرگز از مرگ نهراسیدم - نقطه ۶، تابستان ۱۹۹۶

۱۲۴- استاد ساواک، اعدام جزینی و دیگران - رضا براهنی (شهرتند ۷ شهریور ۸۲)

ادبیات زندان در تبعید

- (زندان و زندانیان سیاسی) نشریه بیکار شماره‌های ۲۸ - ۶۶ - ۹۵ - ۱۰۰ - ۱۰۱ - ۱۰۵ تا ۱۲۶ آبان شصت
- ۱۵۱- به یاد دوّم شهریور ماه ۱۳۶۰ - شباهنگ راد سایت تریبون شما
- ۱۵۲- شکنجه زندانیان سیاسی را افشا کنیم - کار، فدائیان اقلیت شماره ۹۱ دی ماه پنجاه و نه
- ۱۵۳- اعتصاب غذا و اعتراض زندانیان سیاسی - کار، اقلیت ۱۰۵ فروردین شصت
- ۱۵۴- آنجا که فولاد آبدیده می‌شود - شماره‌های ۲۰۴ تا ۲۰۹ - اقلیت شورای عالی
- ۱۵۵- دروغ پردازی حزب جمهوری از شکنجه در زندان - کار - اقلیت شماره ۱۱ خرداد شصت
- ۱۵۶- آن روزها چگونه گذشت - کار اکثریت، شماره ۶۶ شهریور شصت و شش
- ۱۵۷- احساس تلخ و وجدان بیدار - در باره قتل عام ۶۷ - کار اکثریت شماره ۴۴ مهر هفتاد و یک
- ۱۵۸- نامه ۹۰ تن از زندانیان سابق به صلیب سرخ - آرش شماره ۱۷ خرداد هفتاد و یک
- ۱۵۹- من شاهد قتل عام زندانیان بودم - پیام کارگر ۶۵ ۶۴ ۶۶ ۶۷ ۶۸ زمستان هفتاد و سه
- ۱۶۰- آن عاشقان شریزه که با شب نزیستند، مصاحبه با میهن عصمتی، آغازی نو، دوره دوّم، شماره ۸، پاییز سال ۱۳۷۰.
- ۱۶۱- نشریه «بانگ رهائی»، جزوات ۸ تا دوازده - سال شصت و هشت
- ۱۶۲- مادران و فرزندان در زندان‌های خمینی - م. وطنی، نشریه آزادی شماره‌های ۲ و ۳، سال ۱۹۸۷
- ۱۶۳- پیشینه زندان جمهوری اسلامی، اعدام صادق قطب زاده، ۱۶۴- مراحل و اشکال مختلف دستگیری - محمد رضا همایون
- ۱۶۵- شکنجه شده دبیروز، شکنجه گر امروز - ع. دبیروزی
- ۱۶۶- تأملی در باره شکنجه - پولاد همایونی
- ۱۶۷- دادرسی در نظام فقهی - هدایت الله متین دفتری
- ۱۶۸- حرکت های تک روانه در زندان - لاله مستور
- ۱۶۹- آزادی در زندان - لاله مستور
- ۱۷۰- پیروزی لایتسه بر مرگ - شهلا شفیق
- ۱۷۱- همه بلا تکلیف بودیم، یاور نکردیم رفتن‌شان را (۵ گزارش) - مجله چشم انداز شماره ۱۴، زمستان ۷۳
- ۱۷۲- از زندان موقت تا کمیته مشترک ساواک و شهرانی - سایت کار آن لاین
- ۱۷۳- یاد ایام - سیاوش محمودی، گفتگوهای زندان، شماره سوم، زمستان هفتاد و هشت
- ۱۷۴- حماسه پیکارگران شهید در سپیده دم اعدام - هواداران پیکار، آنجانبه دانشجویان ایرانی در خارج کشور
- ۱۷۵- اعتراف بازجو - محمد سلطوت (عصرنو، شهریور ۸۶)
- ۱۷۶- بازجو - محمد سلطوت (عصرنو، ۵ شهریور ۸۶)
- ۱۷۷- زمینه های ایدئولوژیک و سیاسی کشتار سال ۶۷ حسین باقرزاده، سخنرانی مالمو و گوتنبرگ (سوئد)، ۶ و ۷ شهریور ۱۳۸۳.
- ۱۷۸- حماسه مقاومت در زندان‌های خمینی - ایرج مصداقی، هفته نامه ایران زمین شماره ۱۰۱ تیر ماه ۷۵، به کجای این شب تیره بیاویزم قیای زنده خود را؟ - ایرج مصداقی
- ۱۷۹- (در مورد زندان) سر مقاله راه کارگر شماره ۱۲۹ مرداد و شهریور ۷۴
- ۱۸۰- زندگی پس از ۶۷ - مجله نقطه، شماره شش - هرمز متقی
- ۱۸۱- خبرنگارهای کمیته همبستگی با زندانیان سیاسی ایران
- ۱۸۲- یادى از محمد تقی شهرام و گزارشى از محاکمه وی توسط یک ناظر آلمانی بهروز جلیلیان (اندیشه و پیکار)
- ۱۸۳- با شروع اعدام‌ها هر روز تعدادی نقابدار به اتاق‌ها می‌آمدند - ناصر (سایت کانون زندانیان سیاسی در تبعید)
- ۱۸۴- آن موقع فقط ۱۳ سال سن داشتم (از خاطرات فروزان سعیدیپور)، سایت همبستگی ملی
- ۱۸۵- کشتار ۹ زندانی سیاسی در رژیم شاه، سکوت و توجیه مشروطه طلبان سلطنتی - بهروز خلیق (سایت کار آنلاین)
- ۱۸۶- مصاحبه اسدالله لاجوردی و آیت الله گیلانی، «حاکم شرع یا استخاره حکم اعدام صادر کرد»، پیام امروز، شماره ۲۸، یکشنبه ۴ مرداد ۱۳۶۰

- ۱۸۷- به مناسبت کشتار زندانیان سیاسی در سال ۱۳۶۷، من درد مشترکم مرا فریاد کن! - میهن امیدوار (سایت کار آنلاین)
- ۱۸۸- نمازیه مناسبت قتل عام زندانیان سال ۱۳۶۷ - مهرنوش معظمی گودرزی (سایت گویا، شهریور ۸۳)
- ۱۸۹- زندان قصر و پادمان‌هایش - ینالله بلدی
- ۱۹۰- قتل عام سال ۶۷ در زندان اوین (هفت قسمت) - رضا شمیرانی (سایت دیدگاه)
- ۱۹۱- زندان اوین از ۲۹ تیرماه تا هشت مهرماه ۶۷ - رضا شمیرانی (سایت دیدگاه)
- ۱۹۲- زن در زندان‌های شاه - زن در بند هویت اسلامی‌زاله احمدی
- ۱۹۳- مرگ و دختر بچه (کشتارهای سالهای ۶۰ و ۶۷) - زاله احمدی، آرش نود و هشت انود و نه
- ۱۹۴- کشتار ۶۷ جنایت بزرگ و حماسه های مقاومت - مصاحبه نشریه «حقیقت»، با «ندا»، زندانیان سیاسی سابق (سایت خاوران)
- ۱۹۵- نامه ی همسر یکی از قربانیان کشتار شهریور ۶۷ - بانو صابری (وبلاگ آرش کمانگر)
- ۱۹۶- گفتگو با بابک یزدی در مورد کشتار تابستان ۶۷ (تلویزیون انترناسیونال)
- ۱۹۷- وقتی آقای داریوش همایون از کشتار ۶۷ می‌نویسد - همایون فرزاد (اخبار روز شهریور ۸۳)
- ۱۹۸- تابستان شوم ۶۷ و جنایت رژیم جمهوری اسلامی، محمد رضا اسکندری (وبلاگ پائیز)
- ۱۹۹- بهارانه (بهار در راه بود، شور و نشاط سراسر بند را فرا گرفته بود...) - الف یویان (سایت کانون زندانیان سیاسی در تبعید)
- ۲۰۰- حماسه بزرگ عشق (به مناسبت تیر باران خسرو گل‌سرخ) - قسمتی از کتاب «تصویرها و تصورها» - عاطفه گرگین (سایت اخبار روز، بهمن ۸۵)
- ۲۰۱- «رؤیاهای یک زندانی»، ایران استار (کانادا)، شماره ۲۰۶، جمعه ۱۴ مه ۱۹۹۹، (...)
- ۲۰۲- زندانی سیاسی در سالهای ۶۱ تا ۶۹ - نازلی پرتوی، مصاحبه با مجله مدوسا - شماره ۵۲۹ نیمروز
- ۲۰۳- سخنرانی حسین مختار زبانی، از بازماندگان قتل عام سال ۶۷ در دانشگاه جورج واشنگتن در ۲۴ اکتبر دوهزار و سه (...)
- ۲۰۴- کالبد شکافی یک جنایت، کشتار تابستان ۶۷ - حسین پایدار - آرش پنجاه و یک
- ۲۰۵- یادواره ای از روزهای فاجعه قتل عام زندانیان سیاسی از زبان خانواده های زندانیان - اتحاد کار، مرداد ۶۹
- ۲۰۶- بند ۲۰۹ زندان اوین - دریا هتومند (سایت دیدگاه)
- ۲۰۷- قتل عام زندانیان سیاسی در سال ۶۷ - حمیدرضا برهون - نشریه میهن و نیز سایت ایران امروز
- ۲۰۸- جهان ندانست که بر خلق ما چه گذشت - ماهنامه در راه حنیف - رضا عفراری
- ۲۰۹- تجاری چند از مبارزه در اسارت که به چگونگی به اصطلاح فرار سیروس ناهوندی از زندان می‌پردازد، شماره ویژه نشریه توده - اردیبهشت پنجاه و دو

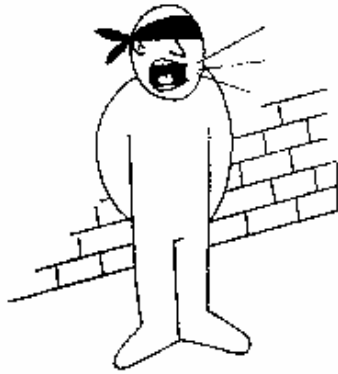
ادبیات زندان در تبعید

- ۲۱۰- داستان سیروس نهبانندی به روایت رفقای سابق، و چهره منفور تلویزیونی - سعید رهبر (سایت روشنگری)
- ۲۱۱ چهار هزار و چهارصد و هشتاد و پنج نفر... - شکوفه منتظری (سلام سوسیالیسم، شهریور ۸۶)
- ۲۱۲ - به شهید تابستان ۶۷ که سر در راه آزادی و عدالت نهادند - دکتر محمد ملکی (پیک ایران، مرداد ۸۶)
- ۲۱۳ - دو ملاحظه در باره فدائیان شهید مناف فلکی و نابدل و نقل خاطره ای از محمد حکیف نژاد - پوران بازرگان مجله آرش ۸۴
- ۲۱۴ - پرنده کوچک قزل حصار - عاطفه اقبال (سایت کانون هنرمندان)
- ۲۱۵ - رویاهایمان یا کشته هایمان می رویند - نبرد شماره ۱۶ سال ۶۷
- ۲۱۶ - خاطرات زندان اشاره ای از زاویه ی زیانناختی - ناصر رحیمخانی (فصلنامه ی فرهنگی و ادبی «پاران»، شماره ۸ و ۹)
- ۲۱۷ - روایت دیگری از دستگیری سعید سلطان پور - سرور علی محمدی مجله آرش شماره ۸۴
- ۲۱۸ - واقعه مصاحبه تلویزیونی من - غلامحسین ساعدی - علم و جامعه شماره پنجاه و هفت، نوامبر ۱۹۸۷
- ۲۱۹ - درباره کشته شدن حمید رضوان، اندیشه آزاد، نشریه کانون نویسندگان ایران، شماره ۴، سه شنبه ۲۶ فروردین ماه ۱۳۵۹
- ۲۲۰ - در زندان قصر به عنوان یک زندانی سیاسی شناختمش - یادی از زنده یاد ابراهیم طاهری، آن کارگر شریف - کریم منبری (کارگر)، سایت آپنتر
- ۲۲۱ - یادی از زندان و مبارز دلیر بهروز سلیمانی (خاطراتی از محمد اعظمی، ناصر رحیم خانی، یوسف اردلان، اکبر سیف)، سایت اتحاد کار
- ۲۲۲ - گل پرپر شده سادر - فرگس غفاری (عصرنو)
- ۲۲۳ - خاطرات دکتر فاست، علم و جامعه شماره ۵۷، دسامبر ۱۹۸۷
- ۲۲۴ - مرگ شقایق - بتول افسری - آدینه شماره ۳۱
- ۲۲۵ - به یاد کشتار تابستان ۶۷ - مهدی اصلانی، حسن حسام
- ۲۲۶ - نقش شخصیت در مقاومت - سعید یوسف (گفتگوهای زندان)
- ۲۲۷ - زندان و تاثیر آن بر رشد کودکان - غلامرضا بقایی (شهریور ۸۳ اخبار روز)
- ۲۲۸ - من از بند نسوان اوین می آیم - فریدون گیلانی، نیمروز، شماره های ۶۳۴-۶۳۵، اردیبهشت ماه ۱۳۸۰
- ۲۲۹ - دمی در بند - نهال، نشریه نیمه دیگر شماره ۱۱
- ۲۳۰ - قصه های من (من سخنان ثریا علی محمدی در مراسم یادمان فاجعه قتل عام زندانیان سیاسی ایران در سال ۶۷ که در مهر ماه ۷۹ در پاریس برگزار شد)، سایت میهن آبان ۷۹
- ۲۳۱ - زندان واژه ها، علی عباس نعمتی، آزادگان، شماره ۱۳۳، پنجشنبه ۲۶ اسفند ماه ۱۳۷۸
- ۲۳۲ - زنان و مجازات به خاطر عقیده در ایران - غفت ماهیاز (تیمروز، شماره ۲۲۷ - فروردین ۱۳۸۲)
- ۲۳۳ - فصل طناب کشی - حسن پویا (خاوران)
- ۲۳۴ - اعدام های سال ۱۳۶۷ - روایت مهدی اصلانی (سایت فارسی بی بی سی)
- ۲۳۵ - در جمهوری اسلامی همه شریک جرم هستند - د - مرسته
- ۲۳۶ - پیش لرزه ها (مربوط به اعدام های سال ۶۷) - همایون ایوانی
- ۲۳۷ - چرا دستگیری؟ - هستی، سخنرانی در هانوفر آلمان
- ۲۳۸ - لحظه دستگیری - بیژن میرزایی
- ۲۳۹ - با یاد بهرام و بهرام ها - شهاب فیضی (سایت گزارشگران)
- ۲۴۰ - یادی از اول ماه مه در بند - سایت سیاهکل
- ۲۴۱ - انقلاب، طلوع یا غروب - مهدی خدائی صفت، (صفحات ۱۰ به بعد) نشر «پاران» کتاب، ۱۳۷۶
- ۲۴۲ - تابآوری ها را باید باور داشت - رسول عباسی
- ۲۴۳ - چرا باید زندان ها را باز گفت؟ سهیلا وحدتی
- ۲۴۴ - دفاعیات گل سرخی و دانشیان، دفاعیات سعید محسن و ناصر صادق و میهن دوست و... و نیز وصیت نامه محمد خرم آبادی، از چریکهای فدائی خلق
- ۲۴۵ - تابوت ها در زندان - نازلی
- ۲۴۶ - تاریخ شکنجه در ایران - کتاب زندان
- ۲۴۷ - ناراحتی ها و بیماری های زنانه در زندان - فرحناز روشن
- ۲۴۸ - میثم کراسی (میثم نام فردی است که به جای حاج داود رحمانی به قزل حصار آمد) - مزده ارس، سیاوش، فرهاد سپهر
- ۲۴۹ - زندان و آفرینش هنر - سرارزه کیا
- ۲۵۰ - کسی که در میان اعدامی ها به میدان تیر برده می شد و زنده ماند - گفتگوی مجله آزادی با محمد رضا آشوغ، شماره ۲۸ و ۲۹
- ۲۵۱ - کشتار زندانیان سیاسی ده ساله شد - مریم متین دفتری
- ۲۵۲ - از شهر شکری (شکرالله پاک نژاد)، مجله آزادی دوره دوم شماره ۲۴ و ۲۵ - غلامرضا بقایی
- ۲۵۳ - نامه به فرزند یک بازجوی شکنجه گر - غلامرضا بقایی (سایت عصرنو)
- ۲۵۴ - به انگیزه سالگرد فاجعه شهریور ۶۷ - مرگ بر مرگ! ضرورت نفی مجازات اعدام هم در پوزیسیون، هم در اپوزیسیون - آرش کمانگر (سایت سلام دمکرات)
- ۲۵۵ - به یاد قهرمان سیگو (محمد رضا سعادت) - محمد تهرانیچی، هفته نامه مجاهد شماره ۸۶۴ مرداد، ۱۳۸۶
- ۲۵۶ - از پنجره یادها - گفتگوی حمید اسدیان با مصطفی نادری (زندانی سیاسی)، وبلاگ رنگبار
- ۲۵۷ - در باره زندان و شکنجه - اکثریت شماره ۱۱
- ۲۵۸ - نکاتی از گزارش تکان دهنده یک زن توده ای از زندان زنان لاهیجان (سایت حزب توده)
- ۲۵۹ - کشتار جمعی زندانیان سیاسی، یک فاجعه ملی (سایت حزب توده)
- ۲۶۰ - گفتگوی رادیو همبستگی با ناصر مهاجر، بهروز شیدا و مریم نوری پیرامون زندان (در سایت «هانی ها»، قابل دسترسی است)
- ۲۶۱ - فرمان قتل عام و نحوه اجرای آن (بخشی از کتاب سیمای شکنجه) - بهروز سورن
- ۲۶۲ - پیش درامدی بر سیمای شکنجه - فرامرز پندرام، آرش ۸۶ - آزادی، نوید
- ۲۶۳ - درآمدی بر شکنجه، شهروند (سلسله مقاله)، شماره ۲۹۹، جمعه ۲۲ فروردین ۱۳۷۶
- ۲۶۴ - برای بیست و چند ساله های امروز، که بدانند بر نسل گذشته چه گذشت؟ - پانته آ بهرامی
- ۲۶۵ - یادمانده های تلخ از روزهای سیاه - ایرج شکری (سایت گزارشگران)
- ۲۶۶ - نامه ی اکبر گنجی (از زندان) به آزادگان جهان - وبلاگ دوات
- ۲۶۷ - قنجانی از خون داغ بر سر میز صبحانه آورده ها - گفتگو با اسماعیل وفا یغمائی در باره قتل عام زندانیان در سال ۶۷ (سایت ایران لیبرتی)
- ۲۶۸ - آتش سوزی در زندان رشت سال ۶۱ - کاوه
- ۲۶۹ - قتل عام زندانیان سیاسی در دهه ۶۰ - روضه امام حسین اسمر آذری
- ۲۷۰ - اینجا زندان زنان است - مهری امیری، سایت گزارشگران
- ۲۷۱ - خاطرات مینا زرین در ۲ بخش
- ۲۷۲ - چوبه های دار از برکت وجود زنان ومردان سر بر دار و سريلند است، جواهری لنگرودی، امیر سایت عصرنو، شهریور ۱۳۸۳.
- ۲۷۳ - در بیست و دومین سال جنایت تابستان ۶۰ و پانزدهمین سال قتل عامهای تابستان ۶۷، یک تن از آن جان های بیقرار را نباید فراموش کرد - امیر جواهری لنگرودی
- ۲۷۴ - نسل کشی به شیوه اسلامی را فراموش نشاید! امیر جواهری لنگرودی، مجله آرش، شماره ۹۲-۹۳، مهر ۱۳۸۴ (در مقاله فوق، به نام سیصد و هشتاد و هشت نفر از کسانی که در رنج و شکنج زندانیان سیاسی دست داشته اند، اشاره شده است)
- ۲۷۵ - چرا خودی ها در رابطه با چگونگی ابعاد جنایت کشتار خوتین دو تابستان ۶۰ و ۶۷ لب تر نمی کنند؟ - امیر جواهری لنگرودی (سایت عصر نو)
- ۲۷۶ - مروری بر تاثیر شکنجه و زندان بر شخصیت زندانی - احمد اریایی (فصلنامه ی فرهنگی و ادبی «پاران»، شماره ۸ و ۹)
- ۲۷۷ - بارون میاد شرو شر - محمود خلیلی
- ۲۷۸ - زندان عادل آباد، تاوولی چرکین، کتابی ناگشوده - مجید خوشدل
- ۲۷۹ - نگاهی به زندان و خاطره نویسی زندانیان سیاسی، احمد علوی
- ۲۸۰ - شمائی از وضعیت زندان و زندانی در رژیم شاه - سخنرانی یوسف زرکار در شب یادمان زندانیان سیاسی در وین
- ۲۸۱ - سخنرانی بهروز سورن در مراسم شب یادمان قتل عام زندانیان سیاسی در ایران - وین
- ۲۸۲ - چهار پری کوچک مسلح - خاطراتی از ۴ زن چریک فدایی - ملیحه تیره گل
- ۲۸۳ - گزارشی اجمالی از روند خاطره نویسی ایرانیان (نشریه باران (در شماره ۸ و ۹)

انیمیت زندان در تبعید

- ۲۸۴- قتل عام زندانیان سیاسی در سال ۶۷ - حسین مختار زبانی (نشریه باران (در شماره ۸ و ۹)
- ۲۸۵- کلامی چند پیرامون نوحش قرون وسطی رژیم علیه زندانیان سیاسی - بهمن ادیب (نشریه باران (در شماره ۸ و ۹)
- ۲۸۶- چند نکته درباره کشتار جمعی تابستان ۶۷ - باقر مومنی، عصرنو، شهریور ۸۴
- ۲۸۷- گل فروش خاوران - محمود خلیلی
- ۲۸۸- خاوران نمی‌است برای فراموش نکردن - محمد رضا معینی (سایت بیداران)
- ۲۸۹- شب یلدا، بر آسمان خاوران (در باره قتل عام ۶۷) - محمود خلیلی (سایت همبستگی نت)
- ۲۹۰- گزارشی از مراسم جان باختگان قتل عام ۶۷ در خاوران، سایت عصرنو، شهریور هشتاد و سه
- ۲۹۱- اجنماخ خاوران، نیمروز، شماره ۸۰۰، جمعه ۱۲ شهریور ۱۳۸۳.
- ۲۹۲- خاوران، یک ستداز جنایت های وحشیانه رژیم جمهوری اسلامی است، فریبا کایوانی (ایران امروز، شهریور ۸۴)
- ۲۹۳- خاوران (به یاد لیل) - پویان، آرش ۸۱
- ۲۹۴- گل های همیشه بهار گلستان خاوران جایگاه عاشقان را همیشه زنده نگهداریم - بداله بلدی
- ۲۹۵- خاوران در چشم انداز فردا - حسن پویا، سایت اخبار روز، ۲۲ مرداد هشتاد و سه
- ۲۹۶- دستگیری و زندان و ترور و شکنجه و اعدام و کشتار دسته جمعی - نادر عرفانی
- ۲۹۷- قربانیان قتل های ۶۰ تا ۶۷ چه کسانی بودند؟ - نوید انگر
- ۲۹۸- دستگاه شکنجه «تابوت» - بهاره (متن سخنرانی در یادمان پانزدهمین سالگرد قتل عام زندانیان سیاسی در استکهلم) سایت کانون زندانیان سیاسی در تبعید
- ۲۹۹- خاطره هانی از لابلای کتاب سیمای شکنجه - بهروز سورن
- ۳۰۰- بررسی اجمالی زندان - همایون، فدایی ۶۵، مرداد ۶۹
- ۳۰۱- کشتار گوهردشت - همایون، فدایی شماره ۶۵، جولای ۱۹۹۰
- ۳۰۲- چه بنویسم که دیگران نوشته باشند - پویان انصاری
- ۳۰۳- زندان در هنر و ادبیات - منیره برادران (وبلاگ حقیقت ساده)
- ۳۰۴- کودکان زندان - منیره برادران (وبلاگ حقیقت ساده)
- ۳۰۵- خاطرات تلخ دیماه خونین - محبوبه گوهری فریمانی (سایت دیدگاه)
- ۳۰۶- شکنجه گاه بام های دو مدرسه، پورشریعی، هوشنگ نیمروز، شماره ۶۸۴، ۱۲۰ اردیبهشت ۱۳۸۱
- ۳۰۷- آرش و مقوله زندان - منیره برادران (در سایت حقیقت ساده موجود است)
- ۳۰۸- تراژدی نسل ما از: باقر مومنی مجله نقطه شماره ۶ سال ۱۹۹۶
- ۳۰۹- مصاحبه با لطف الله میثمی در باره شکنجه و بارجویی توسط لاجوردی و اینکه قصد داشته در اعتراض به شکنجه زندانیان خودش را در میدان آزادی تهران به آتش بکشد - ایران فردا شماره ۴۲
- ۳۱۰- بند ۲۰۹ و ۲۶ زن - عفت ماهیار
- ۳۱۱- در باره زندان اوین وضعیت زندانیان سیاسی از آن سال ها و سال های دیگر - حمزه فراهتی
- ۳۱۲- من در زندان های خمینی بودم شهادت یک زن - تنگستانی نشریه آزادی ۳۷۷- حماسه ی خفته در تابوت! - مروری بر تاثیر شکنجه و زندان بر شخصیت زندانی - علی فرمانده (سایت گفتگوهای زندان)
- ۳۱۳- در نوزدهمین سالگرد کشتار زندانیان سیاسی - شهابنگ راد
- ۳۱۴- یا غیث المستغیثین - نامه انصافعلی هدایت
- ۳۱۵- نامه احمد باطبی در مورد شرافت طاقت فرسا در زندان، خطاب به هیأت ویژه که مثلاً برای رسیدگی به اوین آمده بودند.
- ۳۱۶- قتل عام زندانیان سیاسی - خونی که از تن انقلاب رفت! (سایت حزب توده)
- ۳۱۷- دگرگشت های زندان اوین، و مکاشفات زندان - عمادالدین باقی، ایران استار (کانادا)، شماره ۴۴۹، فوریه ۲۰۰۱.
- ۳۱۸- زندگی در زندان اوین - عمادالدین باقی یادداشت های زندان - سید ابراهیم نبوی
- ۳۱۹- یاد روزهایی که نمی گذرد آسان... - پروانه زرگر
- ۳۲۰- اسداله لاجوردی شکنجه شده ای که به شکنجه گر تبدیل شد - عباس مظاهری
- ۳۲۱- خاطرات زندان (از آرمانی که می جوشد) - م . فاضل، سوید ۱۹۸۴

- ۳۲۲- یادهای زندان - م . فراز، اتحاد کار شماره های ۱۶ و ۲۱، ۱۹۹۱
- ۳۲۳- و این شط خون که از مردم جزای است، سعید همایون، ماهنامه اتحاد کار
- ۳۲۴- ما نباید شکسته شویم، ما بستگان ایستادگانییم (مصاحبه با خانواده شهید) اتحاد کار شماره دوازده
- ۳۲۵- نوروز ۶۶ در زندان - علی یزمان (سایت کانون زندانیان سیاسی در تبعید)
- ۳۲۶- تجاری از زندان - اتحاد کار، اردیبهشت و تیر ۶۹
- ۳۲۷- تعقیب و مراقبت و تجاری از زندان - شماره ۱۴، اتحاد کار ارگان سازمان فدائیان خلق ایران،
- ۳۲۸- ویژه نامه قتل عام زندانیان سیاسی در تابستان ۶۷ اتحاد کار، ارگان مرکزی سازمان فدائیان خلق ایران، شماره ۱۱۲، شهریور ۱۳۸۲.
- ۳۲۹- زندان و زندانی در ایران - مریم السادات حسینی (بیداران)
- ۳۳۰- فیلم گلزار خاوران - تهیه و تدوین: دلناز آبادی
- ۳۳۱- از این فریاد تا آن فریاد - فیلمی در مورد نقاشی های سونابه اردوان - بانته آ بهرامی
- ۳۳۲- فیلم مستند درخت درباره زندانیان سیاسی - مسعود رئوف
- ۳۳۳- فیلم بلند «زندان زنان» به کارگردانی منیره حکمت. این فیلم در ایران ساخته شده است. فیلم «زندان زنان» نشان می دهد زندانی و زندانبان هر دو فریادی و زندانی اند.
- ۳۳۴- نمایش شبنم های ایشین (روایتی از زندان های زنان جمهوری اسلامی پروانه سلطانی)
- ۳۳۵- بی آمدهای شکنجه ی سیاسی و مسئله ی واگشت پذیری (بحثی فرانسوی بیماری در فرد) - نورایمان قهاری
- ۳۳۶- به مناسبت هجدهمین سالگرد کشتار سال ۶۷ - ژاله متین
- ۳۳۷- کلام ممنوعه حکومت فقها - مهدی اصلاتی
- ۳۳۸- جایگاه دو سنت در زندان، شهابنگ راد،
- ۳۳۹- خودبیزگی زندان زنان - مزده ارس، آرش ۹۴
- ۳۴۰- حکومت نظامی در بند - الف پویان (سایت کانون زندانیان سیاسی در تبعید)
- ۳۴۱- مصاحبه حسین مهری با مهدی اصلاتی (۱۵ قسمت)
- ۳۴۲- خاطره ای از زندان شاه - شهرتاش سمر
- ۳۴۳- زندان و سینمای ایران در تبعید، بصیر نصیبی
- ۳۴۴- خاطرات یک رفیق بازیافته - جمشید صفایور
- ۳۴۵- مروری بر روایت های زندان در گفتگو با ناصر مهاجر - مجید خوشدل (سایت گفتگو)
- ۳۴۶- فاجعه ملی کشتار زندانیان سیاسی - همایون فراهادی اتحاد کار، شماره صد و بیست، مرداد ماه ۱۳۸۳.
- ۳۴۷- حماسه بزرگ مقاومت زن آذر رژیم شاه - صفحه ۵ روزنامه آیندگان، شماره ۳۳۰۷، ۱۷ اسفند سال ۵۷
- ۳۴۸- اعتراف گیری مخملی - مسعود نقره کار (سایت اینترنتی ایرانیان شهریور ۱۳۸۵)
- ۳۴۹- تابستان ۶۷ نمی گذرد - منیره برادران - رادیو زمانه

ادبیات زندان در تبعید

۳۵۰- زندانی سیاسی زن، اعلان جنگ علیه نظم موجود و پیدارسازی - زینت (سایت دیدگاه)

۳۵۱- زنان در زندان‌های جمهوری اسلامی - شهلا عبقری (سایت دیدگاه)

۳۵۲- تا من چقدر گورستان باقی است؟ - منیره برادران (وبلاگ حقیقت ساده)

۳۵۳- دنیا خیر دار نشد چه بر سر مردم ایران آمد - ژری عرفانی

۳۵۴- قادر شریف کجایی؟ هر چی خهمناکه قوول نیه، هر چی قووله خهمناکه! ترجمه کردی مقاله همنشین بهار (آنچه غمناک است عمیق نیست، آنچه عمیق است غمناک است) مربوط به قادر شریف، مبارز دلاور کرد - شاهین کهریمی (سایت گزینگ)

۳۵۵- برخی از نوشته های مینا انتظاری (در مورد زندان) در آرشو سایت دیدگاه و وبلاگ خانم انتظاری، موجود است:

زنان در زندان بزرگ ایران / راستی گناه نسل ما چه بود؟ / یاد یاران یاد باد / اوین دانشجو می‌پذیرد / سلام بر سروهای سرفراز آزادی / شراره های شصت و هفت! (در چند بخش) / خواهر و برادر، بر دار / اولین نام در شیانه قتل عام: مریم گل / دختران آفتاب با گلپندی از شبق / زنان در زندان بزرگ ایران / مادر، باز هم برایمان حرف بزن / جیران با چشمانی همچون آهو /

۳۵۶- برخی از نوشته های ایرج مصداقی (در مورد زندان): در آرشو سایت دیدگاه و بیداران موجود است.

مسئولان قتل‌عام زندانیان سیاسی همراه با عکس‌هایی از حسینعلی نیری، علی میثری و... احکام خمینی و خامنه‌ای به حسینعلی نیری رئیس هیئت قتل‌عام زندانیان سیاسی در سال ۶۷ (بیداران) / پارس شغالان گر، به ماه بلند زندان / روز آنلاین، حمزه فراحتی و پروژه سفید سازی / آن‌چه خوبان همه دارند تو تنها نداری / بخشی از نقشه‌های زندان‌های اوین، قزل‌حصار، گوهردشت و نیز مجله‌های قتل‌عام تابستان ۶۷ / نگاهی دوباره به کشتار تابستان ۶۷ / مظلومیت زندانی سیاسی از محسن محمدباقر تا علیرضا شریعت پناه / شکنجه در زندان‌های جمهوری اسلامی / روزشمار قتل‌عام زندانیان سیاسی در تابستان ۱۳۶۷...

۳۵۷- برخی از نوشته های همنشین بهار در مورد زندان (در آرشو سایت عصرنو و دیدگاه موجود است)

بادی از زندان کمیته، زندان آپولو و پاهای اش و لاش / شب سرودش را خواند، نوبت پنجره هاست (گفت و شنود با نویسنده کتاب نه زیستن نه مرگ) / دادگاه نورنبرگ و اسیرکشی سال ۶۷ / پنجره ها را باید باز کرد تا اندیشه هوا بخورد / محمد توکلی خواه (مأمور نفوذی ساواک) و عملیات شهرگردی / ابوذر... چی شده مادر؟... چرا می‌لنگی؟ (یادی از ابوذر و رداوسی) / یوک ترین گردو نیز دوست دارد بشکنندش... سفره هفت سین در هتل اموات / قصه سیاس و فتنه اهل بخیه / پشت فتوای خمینی و قتل عام سال ۶۷ / مسیح باز مصلوب - (یادی از الله قلی جهانگیری، آن جان شیفته) / عباس شهریاری، آن مرد هزار چهره / ای عشق چهره آبی ات پیدا نیست، یادی از شکرالله پاک نژاد، شعور سیاسی اجتماعی جنبش آزادیخواهی مردم ایران (بخش نخست) / در کوچه باغ های عشق، بلا می‌بارد، یادی از شکرالله پاک نژاد، شعور سیاسی اجتماعی جنبش آزادیخواهی مردم ایران (بخش دوم) / یادی از محمد حنیف نژاد (این صدا گم نخواهد شد) / ت، مثل توآب، خ، مثل خاقن، توآمین و خانتین در رژیم‌های شاه و خمینی، از عباس شهریاری تا بهزاد نظامی / صمد توآب می‌شود (در مورد ۵۲ نفر و عبدالصمد کامبخش) / فتوای ریش و شامبو، به کجاها که نکشید! (عبرت نویس، پس از کودتای ۲۸ مرداد ۳۲)، و این چنین بود که «تازی»، سخن نگفت / آبا براستی ما نجس هستیم؟ یادی از سعید سلطان پور، آن حاضرترین حصار...

۳۵۸- ویژه نامه‌ی مجله ی آرش، شماره ۷۷ - ۷۸:

زندان شیخ و شاه از زبان زندانیان، سال ۶۰ سال جنایت و خیانت - مهدی اصلاتی، زندان جمهوری اسلامی دیروز و امروز، گفتگوی پرویز قلیچ خانی با ناصر مهاجر، منحتی کشتار در سال ۶۰ - حسن ایات و همایون آیوانی، سر آغاز اعدام های زنجیره ای (تعصت آزر)، مسائل زندان و... مصاحبه با تراب حق شناس، «و گورستانی چندان بی مرز شیار کردند» (مهناز متین و ناصر مهاجر)، شکنجه (بهروز ارمانی)...

۳۵۹- آرش ۸۴ «بخشی از خاطرات مادر سنجرى»، «به یاد مادر سنجرى» اشرف دهقانی... آرش ۸۶

«گزارشی از اوین در سال ۵۰» محمد تقی سیناحمدی، «یادنگاره ها و خاطرات زندان زنان» شهرزاد مجاب... آرش ۸۹: «کشتار زندانیان سیاسی در

تابستان ۶۷ و فریاد خشم داماد کودتا»، «پاسخ جمعی از زنده ماندگان شهریور ۶۷ به داریوش همایون»، «صدور حکم اعدام توسط خمینی در

شهریور ۶۷» داور و... مجله آرش شماره ۸۱ و ۸۲: «حذف فیزیکی زندانیان با تجربه» رحمان درکشیده، «شاهدان چشم‌بند زده» ناصر رحمانی نژاد و... ۳۶- آرش شماره ۹۲ و ۹۳ ویژه‌ی سمینار زندانیان با مطالب زیر: بازماندگان کشتار تابستان ۶۷ - آرش، مقدمه و هدف سمینار زندانیان - مزده ارسبی، خاوران، جاودانه است، سمینار و آرزوهایی که در دل می‌پروراند - ستاره عباسی، گزارش سمینار سه روزه زندانیان سیاسی - مهدی اصلاتی، عشق کنشی - مهدی اصلاتی، این بانگ آزادی کز خاوران خیزد، فریاد انسانهاست کز عمق جان خیزد - اصغر غضنفری، این‌سوی دیواره، آن سوی دیوار - مینا زرین، فیروز مستعان، انتقال به زندان اصفهان - عباس مظاهری، نقش دیکتاتوری‌های سلطنتی و جمهوری اسلامی‌اردوان زیرم، تأثیر جنبش مسلحانه در زندان‌های دهه ی ۵۰ - فریبرز سنجرى، نسل کشی به شیوه اسلامی‌را فراموشی نشاید! - امیر جواهری لنگرودی ۳۶۱- در میان سایت های اینترنتی علاوه بر سایت شهزاد مجاب (سرگذشت ها و هنر زنان زندانی سیاسی ایران) و سایت «دکتر عبدالرحمن برومند» و خاوران و خاطرات زندان و اشیا و گفتگو های زندان و کانون زندانیان سیاسی ایران - سایت «بیداران»، نیز در باره زندان و زندانیان مطالب ویژه دارد و برای تحقیق و بررسی در باره زندان، مفید است.

***

جدا از بازی با مقوله هنر و نمایشنامه‌های مبتذل و سناریوهای مُشمزکننده سپینمائی مثل آثار اولیبه محسن مخملباف «قصه جراحی روح» و فیلم ارتجاعی «بایکوت»... و جدا از گفتگوهای خوب مجله «چشم انداز» با زندانیان رژیم پیشین، و نیز با امثال معادیخواه و هادی خامنه ای در مورد سی خرداد سال ۶۰ (که مطالب مهمی از زندان شاه طرح می‌شود)، و غیر از جزوه‌های موسوم به «سیمای اوین» (دو جلد) و «کارنامه سیاه» (۵ جلد)، از انتشارات ناداستانی انقلاب اسلامی مرکز، و نشریاتی چون «رجعت» و «پیوند» و «مشکوه» و... که در زندان‌ها چاپ می‌شد - باید از کتاب سه جلدی «سازمان مجاهدین خلق پیدایی تا فرجام» و نیز، خاطرات بسیاری از سرمداران رژیم آخوندی یاد نمود که می‌توان از لایلی آن، به حقایق بسیاری (در مورد زندان و زندانیان سیاسی) بی برد.

به شماری از اینگونه نوشته ها اشاره می‌کنم.

نشریه (حکومتی) یاران - دوره جدید شماره ۳ بهمن ۱۳۸۴ (با مطالب زیر):

- ساواک، زندان و زندانیان سیاسی
- روحانیت و زندان - گفت و شنود با مهدی کروتی
- فتوای سال ۵۴ (و مسائل زندان) در گفت و شنود با محمدعلی گرامی
- مؤتلفه اسلامی در زندان در گفت و شنود با اسداله بادامچیان
- فدائیان اسلام در زندان در گفت و شنود با مهدی عبدخدایی
- مجاهدین در زندان در گفت و شنود با جواد منصوری
- تبارشناسی شکنجه و شکنجه گران در گفت و شنود با عزت مطهری (عزت شاهی)
- تهادهای جهانی حقوق بشر و زندان‌های شاه - حسن شریعتمداری
- زنان و زندان در گفت و شنود با پروین سلیمی و فاطمه اسماعیل نظری
- زندگی مشترک در زندان در گفت و شنود با طاهره سجادی و مهدی غیوران
- از زندان شاه تا دادگاه انقلاب در گفت و شنود با اسداله صفا
- دوران نوجوانی و زندان در گفت و شنود با مهدی طالقانی
- گذر از رتجه‌ها (گزارش واره ای از کمیته مشترک ضد خرابکاری)، موزه عبرت ایران
- گذری بر خاطرات اسدالله لاجوردی (سایت تبیان)
- خاطرات خلخال: از ایام طلبگی تا دوران حاکم‌شرع دادگاه‌های انقلاب اسلامی‌ناشر: سایه، محل نشر: تهران ۱۳۷۹، ایام انزوا: جلد دوم خاطرات خلخال، خاطرات غلامرضا حسینی امام جمعه ارومیه/ خاطرات فلسفی/ خاطرات جواد منصوری/ خاطرات سید کاظم بیجنوردی/ خاطرات محمد علی گرامی/ خاطرات محمدی ری شهری، وزیر اسبق اطلاعات / خاطرات جلال الدین فارسی/ خاطرات مهدی کروی/ خاطرات غلامعلی حداد عادل/ خاطرات احمد توکلی/ خاطرات بهزاد نبوی/ خاطرات هادی غفاری / خاطرات علی‌اکبر محتشمی/ خاطرات مرتضی الویری/ خاطرات طاهره خرم آبادی

ادبیات زنان در تبعید

- Committee for Solidarity with the Iranian People (CSIP). 1986. *The Enduring Struggle: Women in Iran*. (Pamphlet produced for International Women's Day 1986 by the CSIP)
- Davis, Angela. Keynote address at the Eleventh International Conference of the Iranian Women's Studies Foundation. Golnaz Amin (ed.) (2000) "Review of the Iranian Women's Feminist Studies and Movements in the Past Two Decades and its Future Outlook." University of California, Berkeley, California, June 15-18: 62-73
- Djavad Zamanzadeh / *Beyond Endurance (Tahamul na pazir)*, Ilex Publishers 2001
- Ebadi, Shirin. February 5, 2001. "Evin is not that bad." Payvand's Iran News. (Accessed: 10/28/2006)
- E-Zan: Voice of Women Against Fundamentalism in Iran. December 15, 2004. "E-Zan Featured Headlines." E-Zan: Voice of Women Against Fundamentalism in Iran, Vol. 7. (Accessed: 10/28/2006)
- Fakondeh. (Accessed: 6/7/2006). "Prison's Memories." Iranian Women's Network Association (SHAHAKH)
- M. Foucault, 'Iran: The Spirit of a World Without Spirit' - New York, 1988
- Foucault Michel, *La disparition des exécutions publiques (Discipline and Punish: The Birth of the Prison)*, 1975
- Ghaffari, Reza. (Accessed 2/2/2006). "Life and death of women in Islamic prisons." *Iran Bulletin*
- Godrej, Dinyar. 2006. "Iran: The tortured." *Men of the Global South*. Ed. Adam Jones. London and New York: Zed Books
- Godrej, Dinyar. 2000. "Dinyar Godrej listens to a messenger for lost blood." *New Internationalist*. Issue 327. (Accessed 2/19/2007)
- Goushegir, Ezzat. 2006. "Film reviews: 'Woman's Prison,' Manijeh Hekmat (director)." *Journal of Middle East Women's Studies*, 2 (1): 138-141
- Iranian Student Association In. G.H. 1976. "4000 Iranian women political prisoners in the Shah's torture chambers"
- Johnson, Roya. 2004. "The 1988 Iran Massacre: Crimes Against Humanity". *American Thinker*
- Matin-Asgari, Afshin (2006) "Twentieth century Iran's political prisoners." *Middle Eastern Studies*, 42 (5): 689-707
- Mihaila, Kaluca. 2002. "Political Considerations in Accountability for Crimes Against Humanity: An Iranian Case Study". *Hemispheres: The Tullis University Journal of International Affairs*
- Milani, A. *Tales of Two Cities: A Persian Memoir*. Washington, D.C: Mazda, 1996.
- Moshiri Farnoush, *Bathhouse (School & Library Binding)*, 2001, Black Heron Press
- Nemat, Marina. 2007. *Prisoner of Tehran*. Toronto: Penguin Canada and Viking Canada
- Olya Ronbizadegan, *Olya's Story: A Survivor's Dramatic Account of the Persecution of Bahais in Revolution Iran*, One world Publishers. 1993
- Parvarz, Nasrin. 2003. "Beneath the Narcissus: A woman's experience of Iranian prisons and beyond." *Feminist Review*, Issue 73: 71-85
- Raffat, D. *The Prison Papers of Bozorg Alavi*. Syracuse: Syracuse University Press. 1985.
- Rejali, Darius. 2001. "Executions and executioners." *Encyclopedia Iranica*. Edited by Ehsan Yarshater. Costa Mesa, CA: Mazda Publishers
- Rejali, Darius. March 1983. "The Birth of Modern Torture." *Social Science Forum* 1
- Rejali, Darius. 1994. *Torture and Modernity; Self, Society and State in Modern Iran*. Colorado: Westview Press, 1994
- Roger Cooper, *Death Plus Ten Years: My Life As The Ayatollah's Prisoner*, Fulham place Road, Hammersmith, 85 vv1993, Harper Collins Publisher, JB London W6
- Roubizadegan, O. *Olya's Story: A Survivor's Dramatic Account of Persecution of Bahais in Revolutionary Iran*. Oxford: Oneworld, 1993.
- Russell, B. "Inside the Shah's Prison" Unpublished report issued by the Bertrand Russell Office. London, 1965.
- Sadeghi-Fassaei, Soheila and Kathleen Kendall. 2001. "Iranian women's pathways to imprisonment." *Women's Studies International Forum*, 24 (6): 701-710
- Saeedi Gholamhossin. *Thought: Manacled*, New York Times, 21 July 1978
- Salami, Mahnaz. 2006. "Unsung heroes: Conversations with three wives of political prisoners." *Gozaar: A Journal on Democracy and Human Rights in Iran*. Issue 2. (Accessed: 10/19/2006)
- The March 8th Committee. 1998. *Bloody Facts and Tales of Heroic Resistance*
- Vahabzadeh, Peyman. 1998. *Torture and modernity: Self, society and state in modern Iran* by Darius M. Rejali. (Boulder, Colo.: Westview Press, 1994). (book review). *Iranian Studies*, 31

خاطرات غید خدایی / خاطرات امید زنجانی / خاطرات جعفر شجونی / زندگی و مبارزات شهید اندرزگو / خاطرات علی جنتی / عبور از شط شب، خاطرات محمد بشارتی / خاطرات محمد حسن رحیمیان / خاطرات رحیم صفوی / خاطرات محسن رفیعی دوست / خاطرات علی اکبر ناطق نوری / خاطرات محسن داغگو / خاطرات ابوالقاسم خزعلی / خاطرات عبدالمجید معادخواه / خاطرات رسول منتجب نیا / خاطرات حاج احمد قدبریان (معاون لاجوردی) / خاطرات قربانعلی دری نجف آبادی / خاطرات علی اصغر جعفری اصفهانی / خاطرات اسدالله بادامچیان / خاطرات مهدوی کنی / خورشید واره، خاطرات ظاهر سجادی تهرانی، (غیوران) / خاطرات مرضیه حدیدیچی (دباغ) / خاطرات محمد مهرآیین (داودآبادی) / انامبرده پیش‌تر مدیر کل خدمات عمومی مجلس، مدیریت کل پشتیبانی سپاه پاسداران، مدیر کل تربیت بدنی بنیاد جانیازان و از مسئولین پیشین فدراسیون ورزش‌های رزمی، بود، پیش از انقلاب همراه با مجاهدین در طرح ریودن شهرام پهلوی شرکت داشت، بعدها یار غار لاجوردی شد و «ستون دادستانی» لقب گرفت، در اوین با نام‌های محمد جودو، محمد موتوری، حاج داودی و... سربازجو بود.

تمام کتب مزبور توسط انتشارات حکومتی و مرکز اسناد انقلاب اسلامی، چاپ و منتشر شده است.

زیرنویس:

عنوان این نوشته را با اقتباس از فنودور داستوفسکی، خاطرات خانه زندگان گذاشته‌ام.

داستانی که در رابطه با زندانش، رمان با ارزشی نوشته با عنوان:

خاطرات خانه مردگان
ЗАПИСКИ ИЗ МЕРТВОГО ДОМА
(زاپسکی ایز مورتووا دوما)

داستانی که در رابطه با زندانش، رمان با ارزشی نوشته با عنوان: داستایفسکی، *Федор Достоевский* در پایان محاکمه گروه انقلابی پتراشفسکی، نخست محکوم به اعدام شد، سپس حکم اعدامش به زندان با اعمال شاقه تخفیف یافت و در ۱۸۴۹ به تبعیدگاه سبیری فرستاده شد، نو با خاطراتش، یعنی خاطرات خانه مردگان - انسبیت در زندان را به تصویر می‌کشد.

نویسنده نه تنها از زندان سبیری و شرایط زندگی حاکم بر آن شرح کاملی می‌دهد، بلکه به توصیف عده‌ای از محکومان نیز می‌پردازد و با روان‌شناسی دقیقی حالات آن‌ها را مشاهده و ترسیم می‌کند. او با کسانی که مقاله‌های جامه شمرده می‌شدند چند سال زندگی کرد و نوشت: شهادت می‌دهم در میان عذاب‌افزانه‌ترین مردمان، در میان تیره‌روزان، نشانه‌هایی تردیدناپذیر از معنوی بی‌تهایت زنده موجود است.

داستانی که این عقیده را که برای فهم کلید آثار او اهمیت دارد حاصل کرد که «ستون‌نگار گنجینه ندارند، تصویر از ستم است.»

hammeshine_bahar@yahoo.com

عنوان چند مطلب به زبان انگلیسی (در مورد زندان)

- Abrahamian, Ervand. 1999. *Tortured Confessions: Prisons and Public Recantation in Modern Iran*. Berkeley, California: University of California Press
- Abrahamian, Ervand. *Iran Between Two Revolution* (Princeton: Princeton University Press, 1988
- Amnesty International. *Evidence of Torture in Iran*. London. 1984
- A., Maryam. (?). "Prison Sketches: Memories of the women's block in Evin, 1980." *Iran Bulletin: Middle East Forum*: 69-72
- Almadi, Jaleh. 2005. "Political prisoners: Iran and Afghanistan." *Encyclopedia of Women and Islamic Cultures: Volume II, Family, Law and Politics*. Snad Joseph (ed.) Brill: Leiden-Boston; 566-567
- Alizadeh, Parvin. 2001. "Look closely, it is real." *Iran Bulletin*. (Autumn): 46-53
- Amimi, Fariba. (Accessed 2/22/2006) "Life inside, Soudabeh Ardavan's prison drawings." *IranianVoice.org*
- Azad, Azadeh. 2007. "Prisoners of Love," 24 pages
- Bakhash, Shaul. 1997. "Letter from an Iranian prisoner." *The New York Review*. April 10: 52-53
- Prisoners of the Ayatollah." *The New York Review*. August . 1998 . 11: 42-45
- Brahani Reza, *The Crowned Cannibals*, New York 1977
- Barber, M., ed. *The Islamic Criminal Justice System*
- Bassouni, M., ed. *The Islamic Criminal Justice System*. New York: Oceana, 1982.
- Beeman, William O. 1996. "Torture, television, and Iranian culture." *American Anthropologist*, 98 (4): 875-877
- Boroumand, Ladan and Roya Boroumand. 2002. "Terror, Islam, and democracy." *Journal of Democracy*, 13 (2): 5-20

نگاهی هم به " تارنما " یش بیاندارید

آرش

<http://www.arashmag.com>